

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK YÖNLERİYLE BUCA
(1950-1980)

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı

İrem ÇAM

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kemal ARI

İzmir-2019

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı A.İ.İ.T. Yüksek Lisans programı 2013880011 numaralı öğrencisi **İrem ÇAM** ile ilgili Yüksek Lisans tez savunma sınavı tutanağı aşağıdadır
Gereğini arz ederim.

Doç. Dr. Başak OCAK
Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI

Dokuz Eylül Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9 maddesi uyarınca Enstitü Yönetim Kurulu'nun 16/07/2019 tarih ve 1029/5 sayılı kararı ile oluşturulan Tez sınav jürimiz tarafından incelenen "**SOSYAL KÜLTÜREL VE EKONOMİK YÖNLERİYLE BUCA(1950-1980)**" başlıklı Yüksek Lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 19/07/2019 tarihinde saat: 11.30 'da toplanarak aşağıda belirtilen şekilde işbölümü yaptıktan sonra adayın tez savunmasını dinlemiştir. Yönetmelik gereğince adaya tezi ile ilgili sorular yöneltilmiş ve tartışmalardan sonra adayın tezi hakkında düzeltme kararı verilmiştir. Aynı jürimiz 18/10/2019 tarihinde saat 13.00 da yeniden toplanmış ve tezle ilgili aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL edilmesine

Oy Birliği ile

BAŞARI NOTU: 95

RED edilmesine

Salt Çoğunlukla

(**) DÜZELTME verilmesine

Tez Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Kemal ARI	
Üye	Doç. Dr. Hasan Taner KERİMOĞLU	
Üye (Diğer Üniversite)	Doç. Dr. Tuncay Ercan SEPETÇİOĞLU	

ONAY
Doç. Dr. Başak OCAK
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum **SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK YÖNLERİYLE BUCA (1950-1980)** adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça da gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih:

Ad-Soyad:

İrem ÇAM

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10304661
Yazar Adı / Soyadı	İREM ÇAM
T.C.Kimlik No	47026294464
Telefon	5360337075
E-Posta	iremcam81@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	SOSYAL, KÜLTÜREL ve EKONOMİK YÖNLERİYLE BUCA(1950-1980)
Tezin Tercümesi	SOSYAL, KÜLTÜREL ve EKONOMİK YÖNLERİYLE BUCA(1950-1980)
Konu	Türk İnkılap Tarihi = History of Turkish Revolution
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Anabilim Dalı	Tarih Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Tarih Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	103
Tez Danışmanları	PROF. DR. KEMAL ARI
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

23.10.2019

İmza:.....

ÖZET

Türkiye'nin tarihsel geçmişine baktığımızda, jeopolitik konumunun da etkisiyle oldukça güçlü, dinamik ve uzun bir siyasi tarihi olduğunu görüyoruz. Muhtemelen bu nedendir ki; akademik araştırmaların geneli de siyasi tarih üzerine yoğunlaşmıştır. Tabii ki sosyal tarih araştırmaları da oldukça fazladır fakat bu tür araştırmaların çoğu, toplumun genelini kapsamaktadır. Yani yerel tarih çalışmalarının sayısı, toplumsal tarih çalışmalarının ve siyasi tarih çalışmalarının sayısına göre daha azdır.

Buca, uzun tarihi geçmişiyle ve bu geçmişte farklı toplumları misafir etmesiyle, özellikle sosyal tarih alanında araştırma yapılabilecek güzel bir bölgedir. Biz de, 1950-1980 yılları arasında Buca'da sosyal ve kültürel hayat ağırlıklı olmak üzere, ekonomik hayatı da dâhil ederek bu tezi hazırladık. Bahsi geçen yıllar arasında cezaevinin inşasından, yıllardır var olan at yarışlarına, günümüzde bir semt haline gelen İşçievleri'nin oluşumundan, belediyenin hizmetlerine kadar pek çok noktaya değindik ve bu alanlarda bilgi sahibi olmak isteyen kişilere faydalı olabilecek bir çalışma ortaya çıkardık.

ABSTRACT

When we look at Turkey's historical past, by the effect of the geopolitical position, we see that it has a quite strong, dynamic and long political history. Probably for this reason; most of the academic researchs are focused on the political history. Of course, social history researches is also pretty much but most of this kind of researches cover the general of the society. So the number of local history works are less than the number of social history and political history works.

With its long historical past and hosting different societies in this past, Buca was a beautiful area to research especially in the field of social history. Thus we prepared this thesis mainly social and cultural life in Buca by including economic life between 1950-1980. Among the years mentioned we have touched on many points from the construction of the prison, to the horse races that have existed for years, to the establishment of İşçievleri which has become a district today, to the services of the municipality and we have created a work that can be useful to people who want to have knowledge in these areas.

ÖN SÖZ

Buca, Antik Çağ'a kadar uzanan geçmişiyle, İzmir'in tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Binlerce yıl farklı toplumlara ev sahipliği yapmış, farklı kültürlerin buluşma noktası olmuş olmasına rağmen, bu bölge ile ilgili bildiklerimiz oldukça sınırlıdır. Bu konuda var olan kaynakların çoğu da Cumhuriyetin ilk yıllarını kapsadığı için, özellikle 1950'den sonra, bu bölge ile ilgili oldukça ciddi bir kaynak eksikliği vardır.

Tarih araştırmalarının genelinin siyasi tarih üzerine yoğunlaşması da, Buca ve Buca gibi geçmişi oldukça değerli bölgelerle ilgili kaynaklarımızın sınırlı olmasının bir başka nedenidir. Biz de bu durumdan dolayı, yerel tarih üzerine çalışmaya, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamlarda yaşanan olaylara değinmeye karar verdik. Bu çalışma tabii ki de, benim için özgün bir çalışma olması açısından oldukça heyecan uyandıran bir işti. Fakat aynı zamanda beklediğim gibi oldukça zorlu ve yorucuydu. Ele alacağım konuyla ilgili yazılmış eserler, bir elin parmaklarını geçmeyecek kadardı. Farklı kaynaklardan ilgili bölümleri araştırmak, hala Buca'da yaşayan yerli insanlarla görüşerek sözlü kaynaklar edinmek ve iki gazetenin ayrı ayrı otuz yıllık, toplamda altmış yıllık bir dönemini taramak suretiyle, danışman hocamın da desteği ve yol göstermesiyle bu tezi hazırladım. Biz inanıyoruz ki, bu şekilde bir çalışma ile gelecek dönemlerde, İzmir'in ya da yine Buca'nın tarihiyle ilgili bir araştırma yapacak olan arkadaşlarımız olursa, onlara bir nebze de olsa destek olmuş olacağız.

İrem ÇAM

İzmir, 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	I
YEMİN METNİ.....	II
TEZ VERİ FORMU	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. BUCA'DA SOSYAL ve KÜLTÜREL HAYAT (1950-1980).....	3
1.1. Sağlık	4
1.1.1. Buca'da Verem Salgını ve Veremle Mücadele	4
1.1.2. Kızılay Sağlık Kampları	9
1.2. Sosyal ve Kültürel Etkinlikler	11
1.2.1. Buca Belediyesi'nin Sosyal ve Kültürel Hayata Katkıları.....	11
1.2.2. Okulların Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetleri.....	15
1.2.3. Buca'da Düzenlenen At Yarışları:.....	21
1.2.4. Sosyal Aktiviteler ve Yardımlaşma	25
1.2.5. Bayram Kutlamaları	29
1.3. Eğitim Hayatı	32
1.3.1. Temel Eğitim ve Okulların İnşası.....	33
1.3.2. Kızıllı Köy Enstitüsü	35
1.3.3. Eğitim Enstitüsü.....	38
1.3.4. Öğrenci Hareketleri	40
İKİNCİ BÖLÜM	51
2. BUCA BELEDİYESİ.....	51
2.1 Buca Belediye Başkanları.....	51

2.2. Su Sorunu ile Mücadele	57
2.3. Yol -Ulaşım Problemi	65
2.4. Buca Köprüsü	70
2.5. İşçi Evleri'nin Oluşumu	72
2.6. Göçmen Evlerinin İnşası	77
2.7. Buca Cezaevi.....	79
2.7.1. Cezaevinin İnşası	79
2.7.2.Cezaevinde Yaşanan Olaylar	82
2.7.3.Cezaevinde Hayat.....	88
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	92
3.BUCA'DA EKONOMİK HAYAT (1950-1980)	92
KISALTMALAR.....	100
SONUÇ	101
KAYNAKÇA.....	103

GİRİŞ

Ege kıyıları, tarihin en eski yerleşim yerlerinden biridir. Roma İmparatorluğu'ndan Osmanlı Devleti'ne kadar varlığı bilinen İzmir, bu süreçte devletlerarasında sürekli el değiştirmiştir. Antik Çağ'da dahi Buca'da yerleşim olduğuna dair bilgiler aktarılmıştır. “Buca” adının kökeni hakkında bildiklerimiz ise birer hipotezdir. Bu hipotezlere göre; İzdik Devlet Kralı İonayis Lenvon, buraya Kohi adını vermiş, zamanla Gonia, Bugia ve en sonunda Buca'ya dönüşmüştür. Bunun haricinde ilk isminin Ruza ya da Vuza olduğuyula ilgili de hipotezler mevcuttur. “Buca” ismine ise ilk kez 1668 yılında rastlanmıştır. Yakınçağ tarihinde bir Rum köyü olan Buca, tarih boyu ekonomik ve siyasi politikalarda önemli bir yere sahip olmuştur. Ayrıca spor ve sanat faaliyetleri gibi sosyal etkinliklerin de gerçekleştiği bir bölgedir. İzmir'e yerleşen İngiliz, Fransız, İtalyan ve diğer Levanten aileler Buca'da ortak bir kültür oluşturmuştur.¹

1930'lu yıllardan 1950'li yıllara kadar Buca; yapılaşmadan uzak, bölge genelinde ise Rum evlerinin varlığıyla, eski Bucalılar tarafından bir cennet olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde Buca; şimdiki Çevik Bir Meydanı'nda biterdi. Atatürk Meydanı'ndan Kızılçullu'ya kadar olan bölge ise meşhur üzüm bağlarıyla ve zeytinliklerle doluydu. Bahsi geçen bölgede var olan tek bina İzmir'in eski ve bilinen avukatlarından Baha Yörük'e aitti. Mevcut Buca Belediyesi binasının arsasında o dönemde ağaçlık bir alan vardı ve bu alanda yer alan Baha Yörük'e ait köşk, bir zamandan sonra istimlak edildi. Buca'da yerleşim ise günümüzde Mevlana olarak bilinen, eski Bucalıların ise “Tıngırtepe” olarak adlandırdığı yerden Dokuzçeşmeler' e kadar uzanan alandaydı. Burası “yukarı mahalle” olarak bilinmekte ve bu bölgede Atatürk döneminde tehcirle gelen aileler yaşamaktaydı.²

Bahsi geçen yıllarda Buca'da iki ilkokul vardı. Çakabey (şimdiki İmam Hatip Lisesi) ve Umurbey İlkokulu. İki ilkokul dışında, bir de Türkiye'de ve Ege'de

¹ <http://www.buca.bel.tr/Buca-Hakkında/1/tarihce/buca.html> (Erişim: 06.06.2019).

² Doğan Kantarcıoğlu'yla yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 16.06.2015).

ünlenen, İzmir civarından insanların da ortaokul eğitimleri için tercih ettikleri Buca Ortaokulu vardı.³ O dönemlerde Buca'da lise bulunmamaktaydı. Lise okumak isteyen öğrenciler İzmir'e giderlerdi.

Aynı yıllarda Buca'nın ekonomisine baktığımızda üzüm, incir ve zeytin yetiştiriciliği yapılıyordu. Sanayi olarak ise tütün sanayisi vardı. İzmir'deki tütün fabrikalarında çalışan işçilerin çoğu kadındı. Ailelerin kadın fertleri, Buca'dan trenle İzmir-Alsancak'a gider, oradaki tütün işletmelerinde çalışırlardı.⁴ Ayrıca İzmir'de üzüm fabrikaları da bulunuyordu. Kadınların bir kısmı da bu üzüm fabrikalarında çalışıyordu.⁵

1940'lı yıllara kadar İzmir'e ulaşım, trenle sağlanıyordu. 1946 yılına gelindiğinde ulaşım da kolaylık sağlayacak bir adım atıldı ve otobüs seferlerine başlandı. Buca üzerine bir söyleşi gerçekleştirmiş olduğumuz eski Bucalılarından Doğan Bey Buca'ya ilk otobüslerin geliş sürecini şu şekilde anlattı:

“Babam otomotiv sanayi ile uğraşiyor, kamyon işletiyordu. Alsancak-Konak otobüs işletmesini de ilk olarak kendisi işletmeye başladı. O dönemde babamdan, Buca'ya da otobüs koymasını istediler. 1946 yılında ilk otobüsü Buca'ya kendisi koydu. Trenle ulaşım da devam ediyordu. Otobüslerin ilk durağı heykeldi. Heykelden hareket eden otobüsler yukarıdan, Kuruçeşme yolundan giderdi. Basmane üzerinden geçerek son durak olan, babamın dükkânının da yer aldığı Fevzi Paşa Bulvarı'na varırdı. 1950 yılında, ölümünden üç yıl önce, beş tane daha otobüs aldı.⁶1953'te babamı kaybedince otobüsleri işletme işi bana kaldı. O zaman Buca Belediye Başkanı Mustafa Ertek beni yanına çağırarak “otobüsleri bize sat, belediye olarak biz işletelim” dedi. Toplamda on otobüsü belediyeye sattım. Şimdiki pazar yeri garaj yapıldı ve otobüsleri işletme işi belediye tarafından yürütülmeye başlandı.”⁷

³ Tayfur Göçmenoğlu, **Beşonseviz Treni**, Belsan Basın Yayın Medya Hizmetleri, İzmir, 2006, s.19.

⁴ Sefer Olmaç'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.05.2015).

⁵ Gürsel Laleli'yle yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 12.05.2015).

⁶ **Yeni Asır**, 4 Mart 1950, s. 5.

⁷ Doğan Kantarcıoğlu'yla yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 16.06.2015).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BUCA'DA SOSYAL ve KÜLTÜREL HAYAT (1950-1980)

1950'li yıllardan itibaren aslında hemen hemen tüm Türkiye'de, 2. Dünya Savaşı'nın da bitmesiyle birlikte, sosyal ve kültürel hayatta bir değişim yaşanmaya başlamıştı. Bu değişimin belki de en önemli parçalarından biri; kentleşmeydi. O yıllarda üretimde makineleşmenin başlaması, kentlerin yoğun bir şekilde göç almasına ve nüfusun belli bölgelerde hızla artmasına neden oluyordu. Bu durum ise, aslında eğitimden sağlığa kadar pek çok konuda, sosyal ve ekonomik sorunları beraberinde getiriyordu.⁸ Belki de sosyal ve kültürel hayat yeniden şekilleniyordu. Bahsi geçen yıllarda Buca, yaşanan değişimlere ev sahipliği yapan bölgelerden sadece bir tanesiydi.⁹

Bir toplumun ya da bir bölgede yaşayan insanların yaşam şeklini, hayat standartlarını inceleyebilmemiz için bilmemiz gereken temel konular vardır. Eğitim, sağlık şartları, yıl içerisinde bölgede düzenlenen etkinlikler bu konuların başında gelir. Toplumun eğitim şekli, özellikle kültürel hayatı etkilerken, sağlıkla ilgili yaşanan sorunlar ya da gelişmeler de, insanların sosyal hayatlarını, yaşam standartlarını etkilemektedir. Ayrıca seçimlerle birlikte değişen yönetimler ve ortaya çıkan siyasi görüş farklılıkları, buna bağlı olarak, Başbakanlar ya da Belediye Başkanlarının halk ile iletişimi de sosyal hayatı etkileyen temel unsurlardandır. İşte bu bölümde bunlara değineceğiz. Sosyal hayat ile kültürel hayatı birbirinden ayırmak pek mümkün olmadığı için, Buca'nın sosyal hayatını ve kültürünü etkileyen başlıca etkenleri bir arada ele alacağız.

⁸ <https://tarihportali.net/soguk-savas-doneminde-turkiyede-sosyal-ve-kulturel-hayat> (Erişim: 08.09.2019)

⁹ <http://www.inkilaptarihi.gen.tr/1950li-yillarda-turkiyede-sosyal-ve-kulturel-hayat/> (Erişim: 08.09.2019)

1.1. Sağlık

1.1.1. Buca'da Verem Salgını ve Veremle Mücadele

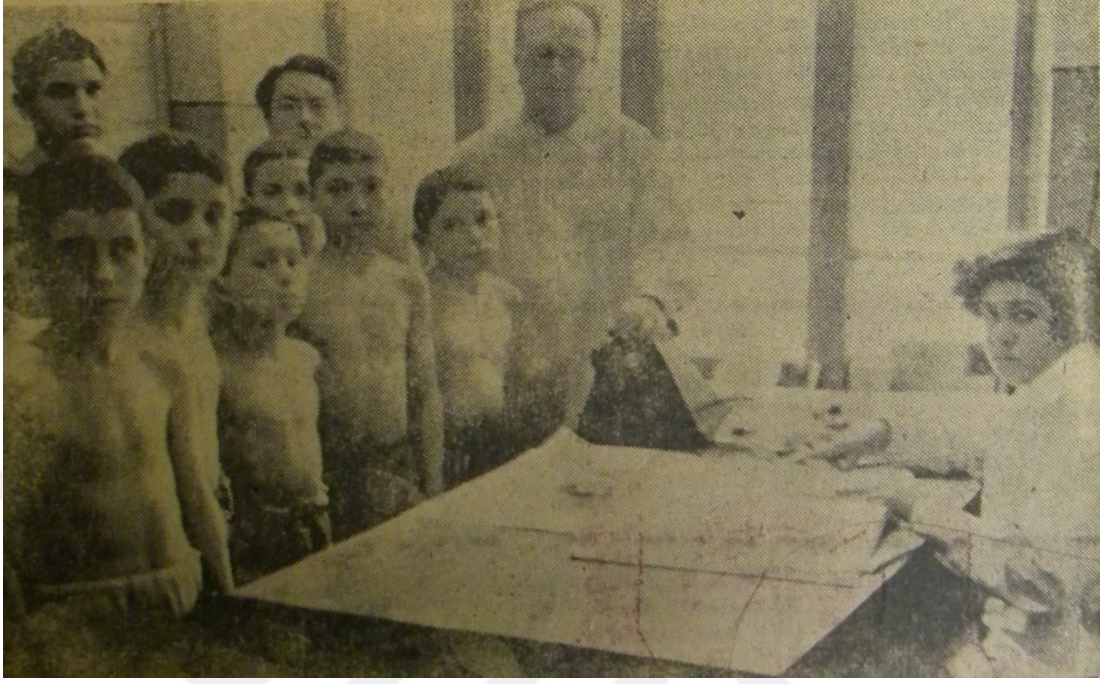
Verem, diğer adı ile tüberküloz, aslında 1950'lerden çok daha öncesine dayanan ve sadece Buca'da değil, Türkiye'nin pek çok bölgesinde görülen, günümüzde dahi var olan bir hastalıktır. İlk bulgularına 1900'lerden önce rastlanır. Veremle mücadelede ilk adım ise 2. Abdülhamit döneminde, 1895 yılında atılmıştır. Bu savaşta devlet desteği de, 1945 senesinde başlamıştır.¹⁰ Yani veremle mücadelenin kurumsal adımları bu yıllarda başlamıştır.¹¹

1950'li yıllara gelindiğinde, ülke genelinde olduğu gibi Buca'da en önemli sağlık problemlerinden biri haline gelen verem, yurdun dört bir yanında etkisini arttırmaya devam ediyordu. Senede 40 bin kişinin ölümüne neden olan bu hastalığa karşı, İstanbul'da ve İzmir'de mücadele yoğun bir şekilde sürüyordu. Buca'da röntgenli, modern tedavi yöntemlerinin kullanıldığı, 75 yataklı bir sanatoryum ve bu sanatoryumda bir başhekim, bir asistan ve Beyler Sokağı'nda bir dispenseri vardı. Dispanseride halk, dönemin doktorlarından Muzaffer Arkan tarafından muayene edilirdi. BCG aşısı yaptırmak isteyen kişiler, sabahın erken saatlerinde buraya müracaat ederler, sıra numarası alırlardı. Burada hastalara taramalar yapılarak veremliler tespit edilir, ihtiyaç halinde hastaların ayakta tedavisi gerçekleştirilirdi. Verem Mücadele Cemiyetleri hastalıklara karşı savaş vermekteydi. Ancak durumun ciddiyeti sebebiyle bu mücadelenin hızlandırılması gerekiyor, dahası cemiyet bunun için yetersiz kalıyor, halkın desteğine olan ihtiyaç, gün geçtikçe artıyordu. Bütçenin kısıtlı olmasından dolayı halkın maddi yardımı olmadan hastalığa karşı verilen savaşın kazanılması pek mümkün görünmüyordu. Buca' da bulunan sanatoryum kendi geliriyle zor geçiniyordu. Sanatoryumda yataklardan sadece altı tanesi ücretsiz olup, maddi durumu yetersiz olan hastalar ise sıra beklemek zorunda kalıyordu. Ücretli olan yataklar için ise, gecelik 8.5 lira isteniyordu. Verem Mücadele Cemiyeti'nin Başkanı Dr. Ali Halim Bayer, Buca Sanatoryumundaki yatak sayısını

¹⁰ https://www.klimik.org.tr/wp-content/uploads/2013/10/Tu_rkiye-de-Tu_berku_lozun-Durumu-24-Ekim-2013-KLI_MI_K.pdf (Erişim: 15.09.2019)

¹¹ <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/tuberkuloz-baskanligimiz/tarihte.html> (Erişim:15.09.2019)

arttırmak istediklerini ve İzmir'e dört dispanser daha gerekli olduğunu duyurarak halktan yardım istedi.¹²

(Dispanseride muayene edilecek çocuklar kayıt olurken, Yeni Asır, 24 Ocak 1950)

Sanatoryumun Başhekimisi Dr. Refik Köymen idi. Köymen, göğüs hastalıkları uzmanıydı ve verem üzerine İstanbul' da eğitim almış başarılı doktorlardan biriydi.¹³

Dönemin ekonomik şartları göz önünde bulundurulacak olursa veremle mücadele etmek oldukça zor idi. Durumun, muhtemelen farkında olan ve Köymen ile birlikte çalışan Dr. Orhan Kantarcı, veremle mücadelenin yapıldığı zor yıllarda elinde çantasıyla Buca'yı gezerek pek çoğundan ücret almaksızın, hastalarla ilgilenirdi.¹⁴

1951 yılında, Veremle Savaş Derneği'nin 1950 yılı raporları incelenmiş, Cemiyet Başkanının yardım çağrısının oldukça işe yaradığı tespit edilmişti. Derneğin gelirinin halkın desteğiyle birlikte artmıştı. Bütçenin artması, gerçekleştirilmek istenilen projeler ve derneğin ihtiyaçları için sevindirici olmuştu.¹⁵

¹² Yeni Asır, 24 Ocak 1950, s. 1.

¹³ A.g.y., 26 Ocak1950, s. 5.

¹⁴ Doğan Kantarcıoğlu'yla yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 16.06.2015).

¹⁵ Yeni Asır, 19 Şubat 1951, s. 1.

Bahsi geçen yıllarda faaliyetlerine hızla devam etmekte olan İzmir Verem Savaş Derneği'nin bir başka sorunu hemşire sayısındaki yetersizlikti. Bu eksikliğin mümkün olduğunca çabuk giderilebilmesi için ziyaretçi hemşireler tayin edilmişti. Çok kısa bir sürede göreve başlayan hemşireler, bölgedeki evleri ziyaret ederek hastaları muayene etmekte ve onları tedavi için dispensere davet etmekteydiler. Okulların da açılmasıyla birlikte Verem Savaş Derneği, tüm öğrencilerin göğüs filmlerini çekerek aşılarını yaptırmıştır. Tüm bunların haricinde Buca Verem Sanatoryumunda 75 yataklı bir pavyon ilavesi yapma kararı da alınmıştır. Bu girişim, sadece Buca ile sınırlı kalmayıp, aynı şekilde Karşıyaka ve Eşrefpaşa'ya da dispenser açılmasına ön ayak olmuştur.¹⁶

1954 yılına gelindiğinde İşçi Sigortaları Kurumu da, Buca'da bulunan Forbes Köşkü'ne verem sanatoryumu açmaya karar verdi.¹⁷ 1955 yılında hizmete girmesi planlanan sanatoryum için¹⁸ 300.000 liraya bir bina alındı ve 100.000 liraya yenilendi. Çok kısa bir süre sonra, 1955 senesinin 11 Ağustos tarihinde, saat 17.00'de yapılan bir törenle sanatoryumun açılışı gerçekleştirildi. Toplamda 27 personelin çalışacağı hastanenin açılışına Milletvekilleri, Vali, Belediye Başkanı, Sağlık Müdürlüğü Teşkilatı katıldı.¹⁹

İzmir Verem Savaş Derneği ise Buca Sanatoryumunu geliştirmek için çalışmalarını sürdürüyordu. Hemşire sayısındaki eksiklikleri, tayin edilen hemşirelerle gideren sanatoryumun bir diğer eksiği ameliyathaneydi. Her konuda olduğu gibi ameliyathane eksikliğinin de giderilebilmesi adına oldukça yoğun çalışan dernek, yaklaşık iki aylık bir hazırlık sonucunda, 1955 yılında ameliyathaneyi hizmete hazır hale getirmeyi başarmıştı. Artık verem hastalığına yakalanan hastaların İstanbul'a kadar gitmesine gerek kalmayacak, hastalara Buca'daki ameliyathanede de müdahale edilebilecekti ki bu durum, hastalar için oldukça sevindirici bir haberdir. Hastalığın verdiği ağırlığın dışında ameliyat için saatlerce yolda olmak, hem maddi hem manevi olarak hastaları yıpratıcı bir durumdu. Sanatoryumda gerçekleşecek

¹⁶ **Yeni Asır**, 18 Ekim 1953, s. 2.

¹⁷ **A.g.y.**, 14 Nisan 1954, s. 2.

¹⁸ **A.g.y.**, 18 Nisan 1954, s. 2.

¹⁹ **A.g.y.**, 11 Ağustos 1955, s. 2.

ameliyatları, o yıllarda İzmir'in tanınmış cerrahlarından Operatör Dr. Saim Buldanlıoğlu yapacaktı.²⁰

Veremle Savaş Derneği, bu hastalığa karşı verilen mücadelenin kazanılması için büyük bir özveriyle çalışmaya devam ediyordu. Sanatoryumda yapılan çalışmalar haricinde dernek, Büyük Yamanlar'da da kamp kurmuştur. Bölgede bulunan evler kiralanmış, buna ek olarak çadırların getirilmesi planlanmıştır.²¹

Uzun yıllar, veremli hastaların tedavi sürecinde büyük payı olan Buca Sanatoryumu 1976 yılına kadar halka hizmet vermeye devam etmiştir. 1976 yılına geldiğinde ise bir süredir yaşanan maddi sıkıntılardan dolayı, SSK tarafından 35 milyon liraya satın alınmıştır. 30 Eylül 1976 tarihinde kapatılacak olan sanatoryumda, hastaların ve çalışan personelin, binayı terk etme gerekliliği doğmuştur. Sanatoryumun satılması ile birlikte 97 çalışanın sözleşmesi feshedilmiş, işçilerin işine son verilmiştir. Dönemin Başhekim, Refik Köymen, Buca Sanatoryumun kapatılmasından dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Ne de olsa burası, verem hastası olan pek çok kişinin tedavi noktası olmuştur.²²

²⁰ **Yeni Asır**, 19 Ocak 1955, s. 2.

²¹ **A.g.y.**, 6 Temmuz 1955, s. 6.

²² **Demokrat İzmir**, 18 Eylül 1976, s. 8.

(Buca Sanatoryumu çalışanları ve hastaları, Demokrat İzmir, 18 Eylül 1976)

Verem salgını ile yıllarca yapılan savaş dışında, sağlıkla ilgili bilinmesi gereken en önemli konulardan biri de, şüphesiz, 1950-1980 yılları arasında Buca'da yer alan eczanelerdir. Bu yıllara baktığımızda ise Buca için, belki de en önemli eczanenin Buca Eczanesi olduğunu görüyoruz.

Buca Eczanesi 1901 yılında bir Yunanlı tarafından açılmıştır. Şuan aktifliğini hala sürdüren eczanenin günümüzdeki sahibi Engin Dünyaoğulları ile gerçekleştirdiğimiz röportajda, Engin Hanım, babası Kamiye Ergen'in 1925 yılında bu eczaneyi satın aldığını belirtmiştir. Engin Hanım'ın ifade ettiğine göre 1925 yılından beri bir aile eczanesi olarak varlığını sürdüren eczane, sağlıkla ve ilaç temini ile ilgili oldukça zor zamanlar geçirdiklerini, bu zor zamanlarda vatandaşlara olabildiğince destek olduklarını ifade etmiştir. Kendisiyle yaptığımız görüşmede babasından aldığı bilgileri de bizlerle paylaşan Engin Hanım, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yaşanan maddi yokluk sırasında, eczanenin başında babası Kamiye Bey varken, ülke genelinde bir sıtma salgını yaşandığını belirtmiştir. Savaştan yeni çıkan, maddi anlamda yokluk yaşayan bir ülkenin, salgın hastalıklarla mücadele etmesi oldukça zor olmuştur. Böyle bir dönemde ilaç kıtlığı yaşanmış, hatta bazı ilaçlar

Kızılay tarafından sınırlı olarak dağıtılmıştır. Buca Eczanesi o dönemlerde de hastalara yardımcı olabilmek için çalışmıştır. Eczanenin sahibi Kamiye Bey dahi sıtma geçirmesine rağmen işinin başından ayrılmamıştır. Buca Eczanesi, tıpkı sıtma salgınında olduğu gibi verem salgınında da hastaların tedavi edilebilmesi için gerekli olan ilaçları temin etmekte büyük destek sağlamıştır.²³ Yine eczanenin eski çalışanlarından Saadettin Bey ile gerçekleştirdiğimiz röportajda, kendisi 1950-1980 yılları arasında tedavi imkânlarının günümüzden çok farklı olduğunu belirtmiş, “1980’li yıllara kadar iğneler tek kullanımlık değildi, bir iğne kullanıldıktan sonra atılmaz, kaynatılarak tekrar kullanılırdı” diyerek aslında iki dönem arasındaki farklılıklardan küçük bir örnek vermişti.²⁴

1.1.2. Kızılay Sağlık Kampları

1950’li yıllarda, özellikle 1960’lara kadar olan süreçte, ne yazık ki sağlıkla ilgili tek problem verem hastalığı değildi. Buca’da sağlık durumu iyi olmayan, yoksulluktan dolayı iyi beslenemeyen yüzlerce çocuk vardı. 1950-1960 yılları arasında Buca’daki önemli sağlık hizmetlerinden bir diğeri de, bu çocuklar için yaklaşık 10 yıl boyunca düzenlenen Kızılay Kampları’dır. O dönemde “Sarıgöllü Hasan Ağa Bahçesi” olarak bilinen bölgede²⁵ yani günümüzdeki Hasan Ağa Bahçesi’nde, her yıl, belli dönemlerde, Kızılay tarafından düzenlenen sağlık kamplarına, özellikle yoksul çocukların katılımı sağlanıp, çocuklara kilo almaları ve daha sağlıklı yaşayabilmeleri için destek olunurdu. Kampların bitimiyle birlikte ise semtte müsamereler düzenlenir, halk bu müsamerelere katılarak keyifli vakit geçirirdi.²⁶

Kızılay Gençlik Kurumu’nun maddi durumu yetersiz, sağlıklı beslenemeyen, çalışan öğrenciler için açtığı sağlık kampları, zaman zaman dönemin valileri tarafından ziyaret edilerek, kampın çalışmalarıyla alakalı bilgi alınırdı.²⁷ Çocukların hemen hemen tüm ihtiyaçları bu kamplarda karşılanırdı. Dolayısıyla hem öğrenciler, hem de veliler mutlu olurdu.²⁸ Tüm masrafların Kızılay tarafından karşılandığı

²³ Engin Dünyaoğulları’yla yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.05.2015).

²⁴ Saadettin Özceri’yle yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.05.2015).

²⁵ **Yeni Asır**, 1 Haziran 1959, s. 2.

²⁶ **A.g.y.**, 11 Temmuz 1950, s. 3.

²⁷ **A.g.y.**, 6 Eylül 1951, s. 2.

²⁸ **Demokrat İzmir**, 17 Temmuz 1952, s. 2.

kamplarda zaman zaman izci kampları da yapılır, öğrencilerin sosyalleşmesine ve sorumluluk sahibi olmasına katkı sağlanırdı.²⁹

Kızılay Kamplarını, o dönemlerde Buca'da bulunan okulların Beden Eğitimi öğretmenleri idare ederdi. Örneğin; 1954 senesinin Kızılay Kampını dönemin Buca Ortaokulu Beden Eğitimi Öğretmeni Besim Böke³⁰ idare etmiştir.

Kamplar her sene hedeflediği başarıya ulaşıyordu. Çocuklar kilo alıyor, daha mutlu ve sağlıklı bir şekilde kamptan ayrılıyordu. Bu başarı da bir sonraki senenin katılım sayısını yükseltiyordu. Fakat katılımın en yoğun olduğu sene 1959 senesi olmuştur. O yıl, üç dönem süren kamptan toplamda 600 öğrenci faydalanmıştır. Bahsi geçen yılda, ayrıca çevre illerdeki öğrenciler de öğretmenleriyle birlikte kampa katılmışlardır. 1959 yılında Kızılay Kampının sadece hazırlık süresi ise iki ay sürmüştür.³¹ Dönemin Kızılay müfettişi ve kamp müdürü Nuri Aydıngöz bir toplantı düzenleyerek bahsi geçen yıl için çevre illerden katılımın yoğun olduğunu ve kampın çok verimli geçtiğini belirtmiştir. Kamp boyunca yaklaşık on gün içerisinde her çocuk 3-4 kilo almıştır. Sabahın erken saatlerinde başlayan kamplarda öğrenciler, temizlik, jimnastik, grup aktiviteleri, milli oyunlar, sportif çalışmalar, eğitsel çalışmalar, müzik gibi pek çok aktivite gerçekleştirmiş, ayrıca akşamları kamp bahçesinde mehtap eğlenceleri de düzenlenmiştir.³²

Türkiye Kızılay Umumi Merkezi'nin yakın ilgisiyle, ülkede var olan 26 Kızılay kampından yaklaşık 18 bin öğrenci faydalanmaktaydı. Umumi Merkez, Buca Kızılay kampına yeni bir baraka inşa etmeyi planladı. Bu sayede öğrenciler artık çadırlarda kalmayacaklardı. Ayrıca o dönemlerde kamp için büyük bir havuz yapılması da gündemdeydi.³³

Kızılay kamp aktiviteleri sadece kampın kurulu olduğu alanla da sınırlı kalmıyordu. Ayrıca kampa katılan öğrenciler zaman zaman çevre ilçelere de geziler düzenleniyordu.³⁴

²⁹ **Yeni Asır**, 4 Temmuz 1952, s. 5.

³⁰ **A.g.y.**, 12 Temmuz 1954, s. 2.

³¹ **A.g.y.**, 22 Mayıs 1959, s. 2.

³² **A.g.y.**, 26 Temmuz 1959, s. 2.

³³ **Yeni Asır**, 26 Temmuz 1959, s. 2.

³⁴ **A.g.y.**, 28 Temmuz 1959, s. 2.

1959 senesinde Sarıgöllü Hasan Ağa Bahçesi hala Kızılay'ın tapulu malıydı. Senelerdir süren ve bir gelenek haline gelmiş olan Kızılay Kamplarının yapıldığı dönem dışında boş bir alan olan bu bahçeye, vatandaşlar Kızılay hastanesi yapılmasını istemişler fakat yetkililer bu bölgenin olası bir felaket durumunda Kızılay'ın transit ambarı olarak kullanılacağını belirtmişlerdir. Bölgede modern hastane fikri daha öncesinde de düşünülmüş, ama İstanbul ve Ankara'da başka tesisler için çalışmalar sürdüğünden buradaki hastane fikri bekletmeye alınmıştır. Yine de yapılan genel kongrelerde bu alandaki Kızılay hastanesi için fon ayrılmış ve ilerleyen yıllarda hastanenin yapılabileceği mesajı verilmişti.³⁵

Son olarak 1959 yılının Eylül ayında tamamlanan Kızılay kamplarına bakıldığında adeta bir bölge kampı haline gelmiş olduğunu görüyoruz. Kampın bitmesinin ardından çocuklara ait sağlık fişleri ve kampta alınan tüm notlar valiliklere gönderilmişti.³⁶

1.2. Sosyal ve Kültürel Etkinlikler

1.2.1. Buca Belediyesi'nin Sosyal ve Kültürel Hayata Katkıları

1950-1980 yılları arasında Buca'nın Belediye Başkanları genel olarak, her ne kadar bölgenin su ve ulaşım problemleri üzerine yoğunlaşmış olsalar da, halkın ve özellikle gençlerin taleplerini de dinleyerek, Buca'da sosyal ve kültürel hayatın gelişebilmesi için çalışmalar yapmışlardır.

1959 yılında, dönemin yerel futbol kulüplerinden Ceylanspor Lokal açılışında kulüp başkanı Suat Erim, dönemin Belediye Başkanı İsmet Uç'a gençlerin spor aktivitelerine devam edebilmesi için bir stada ihtiyaç duyduklarını belirtmiş, İsmet Uç da gençlere destek olabilmek için gerekenlerin yapılacağını belirtmiştir.³⁷

Sportif faaliyetlere desteğin yanı sıra aynı yıllarda Buca'da, vatandaşların sosyal aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri bir park ve rahatça alışveriş yapabilecekleri bir pazaryeri yapılmasına karar verilmiştir.³⁸ 3431 metrekaarelik alana inşa edilecek olan, 87 dükkân barındırması planlanan pazar yerinin temel atma töreni için Şirinyer halkı bölgeye toplanmış, alan bayraklarla donatılmıştır. Tören için

³⁵ **Yeni Asır**, 1 Haziran 1959, s. 2.

³⁶ **A.g.y.**, 13 Eylül 1959, s. 2.

³⁷ **A.g.y.**, 22 Ekim 1959, s. 2.

³⁸ **A.g.y.**, 25 Ocak 1960, s. 1.

şenlikler düzenlenmiş, şehir bandosu eşliğinde oyunlar oynanmıştır. Dönemin İzmir Milletvekillerinden Enver Dünder Başar ve Vali Kemal Hadımlı alana gelip, belediyenin çalışmalarıyla ilgili bir konuşma yapmışlardır. Kemal Hadımlı, inşa edilecek Pazar yerinin vatandaşlara kolaylık sağlamasının yanında, Buca'ya da ticari anlamda yeni bir nefes getireceğinin altını çizmiştir. Ayrıca dönemin Belediye Başkanı İsmet Uç da konuşma yaparak belediye bütçesinin arttırıldığından ve buna bağlı olarak Bucalılar'a daha fazla hizmet sağlanacağından bahsetmiştir. Pazar yeri ve parkın yanı sıra, yakın zamanda Buca'da bir de belediye sineması ve düğün salonu yapacaklarının da bilgisini veren Uç, bir de Atatürk Meydanı inşa edeceklerini ve buraya Atatürk büstü yapacaklarını bildirmiştir. İmar alanında da gelişmeler gösteren Buca ile ilgili bilgiler veren Belediye Başkanı, artık 5 bin vatandaşın, kendilerine yeni ev inşa edebilmek için uygun alana sahip olacaklarını belirtmiştir. Yapılan konuşmaların ardından kurban kesilerek pazar yeri için ilk harcı Vali Kemal Hadımlı atmıştır. Ardından park ve çocuk bahçesi yapılacak olan bölgeye gidilmiştir. Bu alanda ise ilk harç İzmir Mebusu Enver Dünder Başar tarafından atılmıştır.³⁹

(Pazar yeri temel atma töreni sırasında, Yeni Asır, 25 Ocak 1960)

³⁹ Yeni Asır, 25 Ocak 1960, s. 3.

Pazar yerinin kurulmasının ardından, o döneme kadar alışveriş ihtiyacını karşılayabilmek için ya Tepecik pazarına giden ya da çarşı esnafından daha pahalıya alışveriş yapmak zorunda kalan halkın, bu problemi de çözülmüş olacaktı.⁴⁰

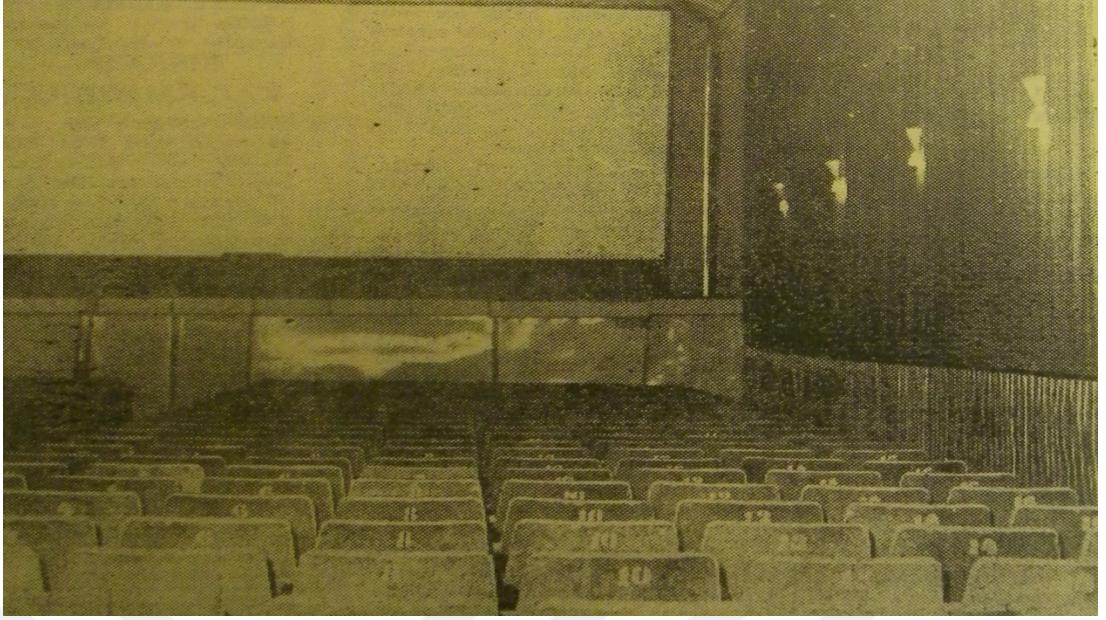
1967 senesine gelindiğinde Buca'nın nüfusu 40 bini aşmıştır. Sosyal hayat ise, artan nüfusa rağmen, gitgide gelişmektedir. Artık Buca'nın sinema ihtiyacını karşılayabilmek adına 600 kişilik, modern bir sinema yapılmasına karar verilmiştir. O dönemde harabe durumda bulunan ve Buca'da tek sinema olarak işletilen Şato Sineması'nın sahipleri, aynı zamanda Üçler Film'in sahipleri Hasan Çakır ve Mehmet Karahafız idi. Sinemanın yenilenerek konforlu hale getirilmesi, şüphesiz Buca'nın sosyal hayatı için oldukça önemli bir adım olacaktı. Dönemin Belediye Başkanı Süha Göksel, Şato Sineması ve onun ardından yapılması planlanan Belediye eğlence tesislerinin, Buca'da yerleşmeyi hızlandıracağını ve Buca'nın gelişmesinde katkı sağlayacağını belirtmiştir. Artık İzmir'de oynayan filmlerin, eş zamanlı Buca'daki sinemada da yayınlanacağını ifade etmiştir.⁴¹

(Buca'da yer alan Şato Sineması, Yeni Asır, 15 Ekim 1967)

⁴⁰ Yeni Asır, 9 Ocak 1961, s. 2.

⁴¹ A.g.y., 15 Ekim 1967, s. 3.

(Şato Sineması'nın içinden bir görüntü, Yeni Asır, 15 Ekim 1967)

Kültürel hayata katkı olarak gösterilebilecek bir diğer örnek ise; Buca'da bulunan İngilizlere ait Protestan kilisesinin, İngiltere Başkonsolosu Mr. Richard tarafından Buca Belediyesi'ne verilmesidir. Buca Belediyesi bu güzel davranış için, teşekkür amacıyla Richard'a şehrin altın anahtarını vermiştir. Kilise, Belediye tarafından restore edilerek nikâh ve düğün salonu haline getirilmiş ve halkın hizmetine sunulmuştur. Ayrıca kilisenin bahçesine çocukların vakit geçirebileceği bir park yapılmıştır.⁴²

1980'li yıllara gelindiğinde Türkiye'nin en ucuz kreşi yine Buca Belediyesi tarafından açılmıştır. Kadınların çalışmak durumunda olduğunu belirten, dönemin Belediye Başkanı Işıl Saygın, kreşin 3-6 yaş arası çocukları kapsayacağını ifade etmiştir. İlk etapta kreşin kapasitesi 35 kişilik yapılmıştır. Ancak Işıl Saygın kreşi büyütebilmek için çalışmalar yapılacağını da belirtilmiştir. Saygın, Buca nüfusunun 150 bini bulunduğunu belirterek daha fazla kreşe ihtiyaç olduğunu ve bu ihtiyacın karşılanabilmesi için gerekli adımların atılacağını söylemiştir. Buca Belediyesi tarafından açılan kreş, çocuk başına aylık 1000 TL gibi bir ücret talep ederek Türkiye'nin en ucuz kreşi olarak anılmıştır.⁴³

⁴² **Demokrat İzmir**, 4 Mart 1967, s. 2.

⁴³ **Yeni Asır**, 4 Şubat 1980, s. 2.

(Yeni açılan kreşte Işıl Saygın çocuklarla sohbet ederken, Yeni Asır, 4 Şubat 1980)

1.2.2. Okulların Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetleri

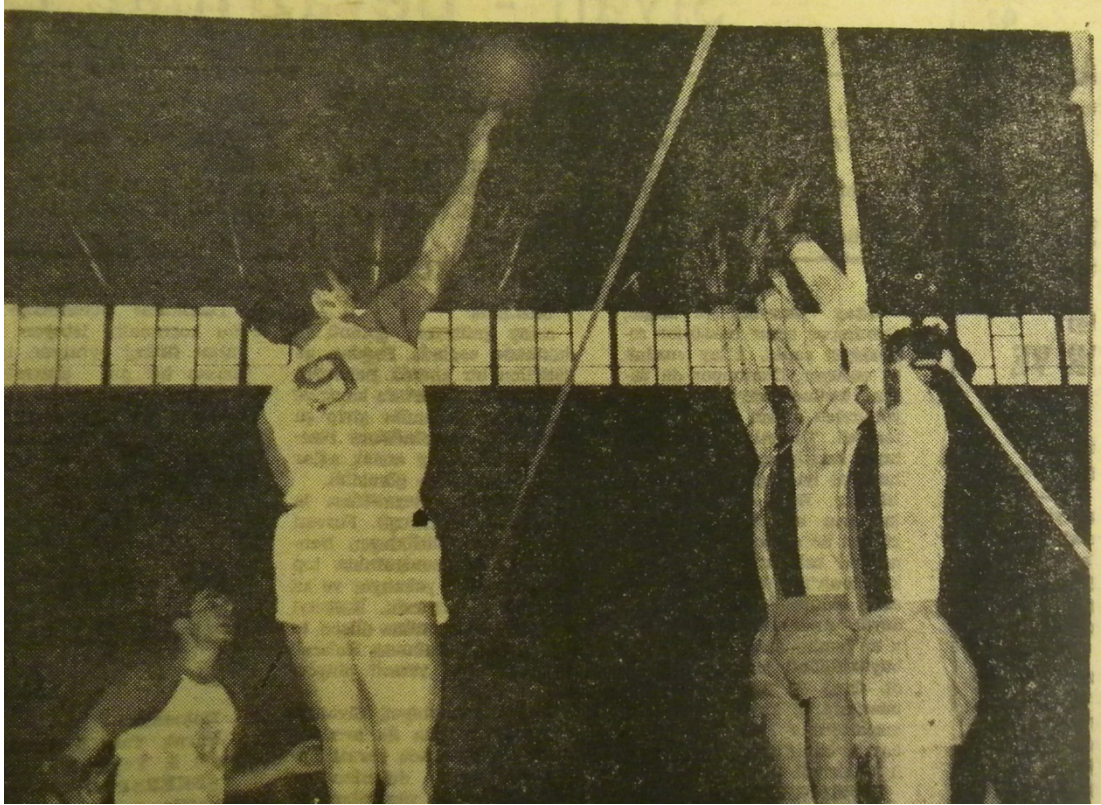
Araştırmamız süresince bahsi geçen yıllar arasına baktığımızda, özellikle okullarda düzenlenen etkinliklerin, Buca'da sosyal ve kültürel anlamda azımsanamayacak derecede önemli olduğunu görüyoruz. Gençlerin, eğitim aldıkları okullarda kendilerini hem sosyal, hem de kültürel olarak geliştirebilmeleri, okulların bu anlamda yeterli olabilmesi, hiç şüphesiz Buca için oldukça güzel bir şeydi. Bu sayede donanımlı ve marifetli gençler yetiştiriyordu.

1950'li yıllara bakıldığında konserler, spor müsabakaları, okullar tarafından düzenlenen etkinliklerden sadece birkaç tanesini oluşturmaktadır. Ayrıca zaman zaman öğrenciler tarafından dans gösterileri de yapılır, milli oyunlar sergilenir ve şarkılar söylenirdi.⁴⁴

⁴⁴ Yeni Asır, 12 Şubat 1955, s. 2.

O yıllarda eğitime devam eden köy enstitülerinden Kızılcıllu Köy Enstitüsü de, pek çok etkinliğe ev sahipliği yapmıştır. Özellikle enstitünün konferans salonunda yapılan söyleşileri, öğrenciler büyük bir keyif ile dinlerlerdi.⁴⁵ Kızılcıllu Köy Enstitüsü'nde Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından lise ve dengi okullar arasında güreş müsabakaları da düzenlenir, müsabakalar ilgi ile izlenirdi. Dönemin bilinen hakemleri tarafından yönetilen müsabakalara katılan güreşçilerden, milli takıma kadar yükselen öğrenciler olmuştur.⁴⁶

Güreş müsabakalarının haricinde Enstitü, liselerarası düzenlenen kızlar arasındaki voleybol karşılaşmalarına da ev sahipliği yapmıştır.⁴⁷ Hatta 1968 yılındaki bir müsabakada Buca Lisesi voleybol dalında derece almıştır.⁴⁸

(Voleybol müsabakalarında Buca Lisesi, Demokrat İzmir, 17 Kasım 1968)

Okullarda düzenlenen spor etkinliklerin dışında, yılın belli dönemlerinde Alsancak Stadyumu'nda da kız okulları arasında atletizm karşılaşmaları düzenlenirdi.

⁴⁵ **Yeni Asır**, 18 Şubat 1950, s. 2.

⁴⁶ **A.g.y.**, 20 Mart 1950, s. 2.

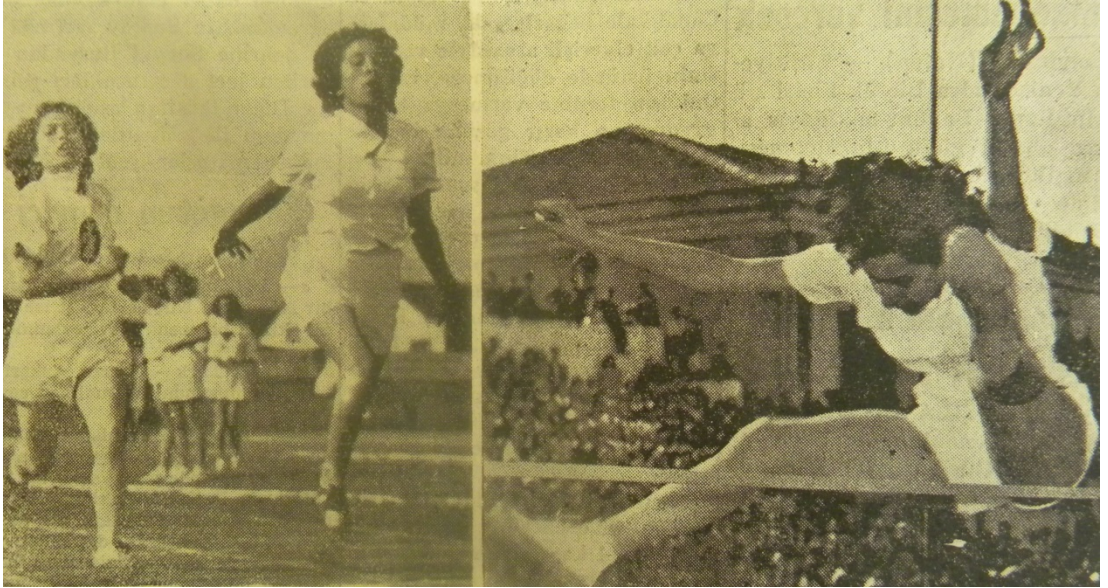
⁴⁷ **A.g.y.** 14 Ocak 1951, s. 8.

⁴⁸ **Demokrat İzmir**, 17 Kasım 1968, s. 8.

İlgi, spor müsabakalarının çoğunda olduğu gibi yoğun olurdu. Bahsi geçen yıllara bakıldığında Kızılcıllu Kız Köy Enstitüsü'nün müsabakalardaki başarıları dikkat çekmektedir.⁴⁹

(Kızılcıllu Kız Köy Enstitüsü'nün müsabakalara katılan öğrencileri, Demokrat İzmir, 2 Mayıs 1952)

⁴⁹ Demokrat İzmir, 2 Mayıs 1952, s. 5.

(1952 yılında Kız Okulları arasında gerçekleşen müsabakalardan bir görüntü, Demokrat İzmir, 2 Mayıs 1952)

Tüm bu etkinliklerin haricinde gençler arasında futbol müsabakaları da düzenlenir, geneli Buca sahasında gerçekleşen müsabakalara, çevre semtlerden de katılım sağlanırdı.⁵⁰

Okullarda sık sık sanat etkinlikleri de yapılmaktaydı. Buca Eğitim Enstitüsü öğrencileri tarafından verilen Türk Sanat Müziği konserleri oldukça beğeni kazanırdı.⁵¹ Yine Kızıllı Köy Enstitüsü'nde de şehrin sanatkarları tarafından verilen konserler büyük bir keyifle dinlenirdi.⁵²

Bölgede yer alan Kız Yetiştirme Yurdu, sosyal ve kültürel etkinliklerin yapıldığı bir başka yerdi. Farklı okullardan gelen öğrenciler yurttan kalan kişilere güzel vakit geçirebilmek için dans gösterileri yapar, milli oyunlar sergiler, şarkılar söylerler idi.⁵³

Okulların düzenledikleri etkinliklere bir diğer örnek ise resim ve el işi sergileriydi. Okul öğrencileri yılın belli zamanlarında yapmış oldukları eserleri sergilemekteydiler. 1962 senesinde Buca Ortaokulu öğrencileri tarafından hazırlanan ve bir hafta açık kalan sergide çocukların yapmış olduğu eserler oldukça ilgi görmüştür.⁵⁴

Ardı arkası kesilmeden sosyal faaliyetlere bir destek de Buca Eğitim Fakültesi'nden gelmişti. Fakülte tarafından 1970 yılında bir spor örgütü kuruldu. Bu örgütün başkanı Nilgün Aktürk ve sporcular gereken malzemeleri temin etmek için çalışmalar yapmışlardı. Fakültenin sporcuları, bu amacın gerçekleştirilebilmesi için okul idaresinden de destek beklemekteydiler. Spor örgütünün amacı ise gerekli eksikliklerin giderilmesinin ardından, üniversiteler arasında yapılacak olan basketbol voleybol ve masa tenisi gibi spor müsabakalarına katılmaktı.⁵⁵

⁵⁰ **Demokrat İzmir**, 22 Eylül 1952, s. 2

⁵¹ **A.g.y.**, 6 Aralık 1968, s. 4.

⁵² **Yeni Asır**, 17 Aralık 1951, s. 2.

⁵³ **A.g.y.**, 12 Şubat 1955, s. 2.

⁵⁴ **A.g.y.**, 14 Mayıs 1962, s. 2.

⁵⁵ **Demokrat İzmir**, 18 Aralık 1970, s. 6.

Aynı yıllarda okullar arası düzenlenen bilgi yarışmaları da dikkat çekmektedir. 1972 senesinde Ege İlkokullar Bilgi Yarışmasına Buca'dan 23 Nisan, Çakabey, Umurbey, Meşkure Şamlı, Vali Rahmi Bey, 30 Ağustos, Akıncılar Tuğsavul, Şehit Cengiz Topel gibi okullar katılmıştır.⁵⁶ 1973 yılında liselerarasında yapılan bilgi yarışmasını ise 8 bin kişi izlemiş, bu yarışmada Buca Lisesi finale kalmayı başarmıştır.⁵⁷

(Buca Lisesi bilgi yarışmasında, Demokrat İzmir, 25 Mart 1973)

Yine 1970'li yıllarda futbol müsabakaları da devam etmekteydi. Buca Lisesi bilgi yarışmasında olduğu gibi futbol müsabakalarında da Buca'yı başarılı bir şekilde temsil etmiştir.⁵⁸ Yakın tarihlerde ise okullardan bağımsız olarak Şirinyerspor da futbol müsabakalarında grubunda şampiyon olmuştur.⁵⁹

⁵⁶ **Demokrat İzmir**, 30 Kasım 1972, s. 7.

⁵⁷ **A.g.y.**, 25 Mart 1973, s. 1.

⁵⁸ **A.g.y.**, 7 Aralık 1972, s. 8.

⁵⁹ **A.g.y.**, 6 Nisan 1973, s. 6.

(Şirinyerspor'un şampiyonluğu kazanan futbol takımı, Demokrat İzmir, 6 Nisan 1973)

Yıllar geçtikçe aktiviteler artarak devam ediyor, hemen hemen her sene yeni bir etkinlik ekleniyordu. 1974 yılının Nisan ayına gelindiğinde, Tınaztepe İlkokulu'nda sınıflar arası kıyafet yarışması yapılmıştı ve bu yarışma büyük bir ilgiyle izlenmişti.⁶⁰

⁶⁰ Demokrat İzmir, 25 Nisan 1974, s. 5.

(Tınaztepe İlkokulu'nun 23 Nisan kıyafet defilesi, Demokrat İzmir, 25 Nisan 1974)

1.2.3. Buca'da Düzenlenen At Yarışları:

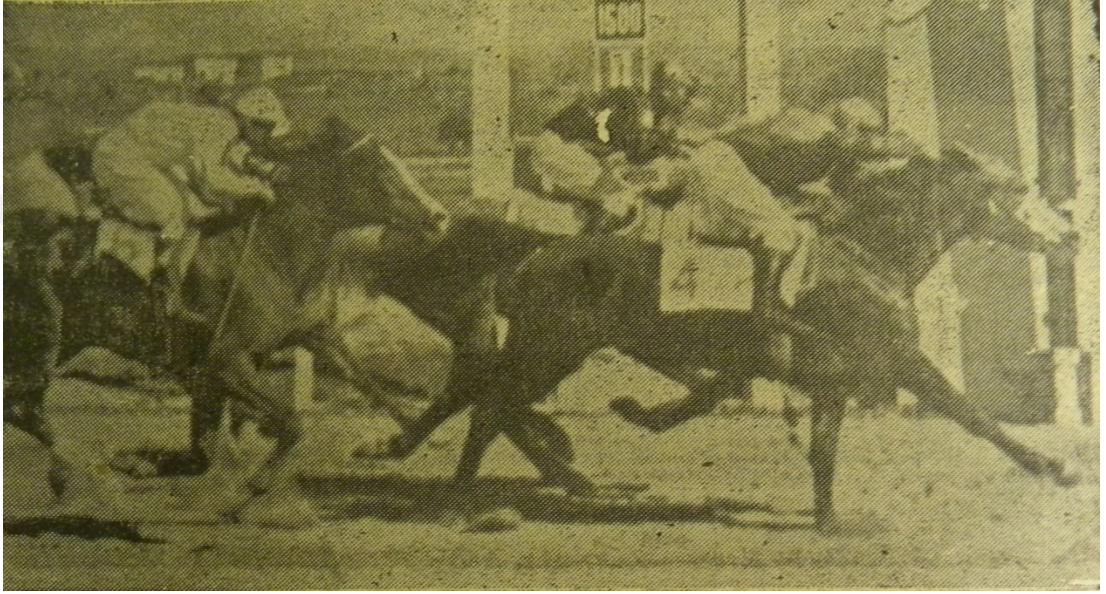
Okullarda gerçekleşen sosyal aktivitelerin dışında bahar aylarında Kızılçullu Koşu Mahallesinde gerçekleşen at yarışlarını izlemek, halk için en büyük sosyal etkinliklerden biriydi.⁶¹ Her yıl düzenlenen ve bir gelenek haline gelen at yarışları için hazırlıklar haftalar öncesinden başlardı. Halkın keyifli vakit geçirmesini sağlayan yarışlar, zaman zaman sosyal sorumluluk aktivitelerine de vesile olmaktaydı. 1951 senesinde safkan bir İngiliz tayının diğer senelerden farklı olarak yarış sırasında göçmenlerin yararına açık arttırmayla satışa sunulması bu duruma en güzel örneklerden biridir. İngiliz tayının satışından kazanılan tutar, Buca'da bulunan göçmen ailelere bağışlanmıştır.⁶²

At yarışlarına ilgi o kadar yoğundu ki, ulaşım zaman zaman problem haline gelmekteydi. 1950'li yıllardan itibaren, yarışların yapıldığı dönemlerde ulaşımı rahatlatmak amacıyla bazı tedbirler alınmaya başlanmıştır. 1952 senesinde Buca tren

⁶¹ Doğan Kantarcıoğlu'yla yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 16.06.2015).

⁶² **Yeni Asır**, 21 Nisan 1951, s. 2.

hattında meydana gelebilecek olası bir izdihamı önlemek için, valilik kararıyla Pazar günleri için ek tren seferleri koyulmuştur. Ayrıca atların sahipleri ve antrenörlerinin de ulaşımını kolaylaştırmak adına aynı yıl, Alsancak' tan hareket eden ve güzergâhında Koşu bölgesi olan trenlerin de bu bölgede durmasına karar verilmiştir.⁶³ Alınan önlemlerin ulaşımı rahatlatmada etkili olduğu gözlemlendikten sonra düzenli olarak her yıl yarış dönemlerinde ek tren seferleri konulmaya başlanmıştır.⁶⁴

(Buca'da düzenlenen at yarışlarından bir görüntü, Yeni Asır, 24 Mart 1961)

Ulaşımındaki yoğunluğun çözümlenmesinin ardından, bahis oynayan kişi sayısının fazla olması nedeniyle gişelerde yaşanan yoğunluğu da giderebilmek için, 1954 yılında ortak gişelerin dışında ayrı bir alanda, bir kişinin daha hizmet vermesine karar verilmiştir.⁶⁵

Her yıl at yarışlarının daha konforlu izlenebilmesi için bazı düzenlemeler yapıldı.. Bu anlamda 1955'de demir parmaklıklar kaldırılmış, seyircilerin oturacakları yerler daha uygun olacak şekilde geriye alınarak yeniden düzenlenmiştir.⁶⁶ Aynı yıl, dönemin valisi Kemal Hadımlı, Şirinyer Koşu sahasına giderek hazırlıkları gözden geçirmiştir.⁶⁷ Dönemin Belediye Başkanı Selahattin

⁶³ **Demokrat İzmir**, 21 Mart 1952, s. 2.

⁶⁴ **Yeni Asır**, 13 Mart 1954, s. 2.

⁶⁵ **A.g.y.**, 21 Şubat 1954, s. 2.

⁶⁶ **Yeni Asır**, 25 Şubat 1955, s. 8.

⁶⁷ **A.g.y.**, 4 Mart 1955, s. 2.

Akçiçek'in emri ile 13 Mart tarihinde başlayacak olan 1955 senesi at yarışları için tren seferleri ve diğer vasıtalara ek olarak Konak ve Alsancak'tan Şirinyer'e otobüs işletme kararı alınmıştır.⁶⁸ 1955 senesinin at yarışlarında, o zamana kadar görülmemiş yoğunlukta bilet satışı gerçekleşmiştir. Satışlardan elde edilen gelir 229.980 TL'dir.⁶⁹ Katılımın yoğun olduğu at yarışlarında bir dönem, dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in Samarliye ve Cini adlı iki atı da yarışmıştır.⁷⁰

Bir süre sonra İl Genel Meclisi'nin de onayıyla Şirinyer'de yer alan koşu sahası Jokey kulübüne satılmıştır.⁷¹ Yarış mevsimin açılışı sebebiyle kulüp, Şark Kahvesinde bir kokteyl vermiştir.⁷²

1965 yılında at yarışları için Tarım Bakanlığı tarafından yeni bir yarış nizamnamesi hazırlanmış, bu nizamnameye göre lüzumsuz giderler azaltılarak tasarruf yoluna gidilmeye karar verilmiştir. Ayrıca o yıla kadar İstanbul' da düzenlenen İlbahar yarışları, iklimin daha uygun olması sebebiyle 1966 yılından itibaren İzmir'de yapılmaya başlanmıştır.⁷³

1970'li yıllara gelindiğinde artık at yarışları sadece ilkbahar aylarında değil, kış aylarında da yapılmaya başlamıştır. Üstelik yarışların kış mevsiminde düzenlenmesine rağmen, hava koşullarının çok sert olmadığı dönemlerde ilgi, oldukça fazla olmuştur. O yıl hipodromun yeni ve temiz hali ise oldukça beğeni kazanmıştır.⁷⁴

⁶⁸ **Yeni Asır**, 13 Mart 1955, s. 2.

⁶⁹ **A.g.y.**, 28 Mart 1955, s. 2.

⁷⁰ **A.g.y.**, 19 Mart 1956, s. 2.

⁷¹ **A.g.y.**, 18 Ocak 1957, s. 2.

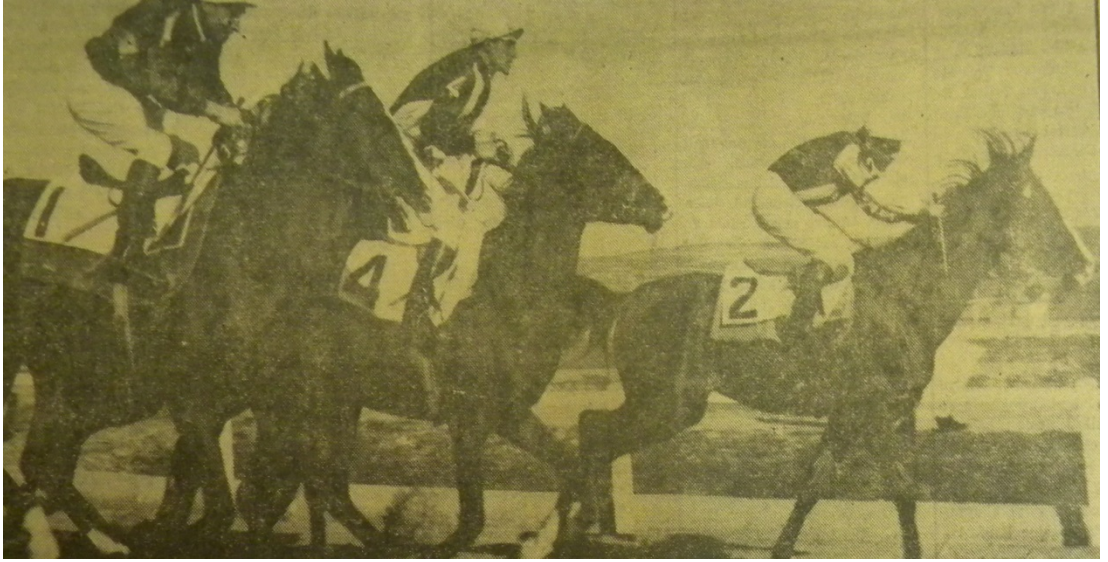
⁷² **A.g.y.**, 17 Mart 1957, s. 2.

⁷³ **Demokrat İzmir**, 10 Şubat 1965, s. 5.

⁷⁴ **A.g.y.**, 11 Aralık 1970, s. 8.

(At yarışlarını izleyen vatandaşlar, Demokrat İzmir, 11 Aralık 1970)

(1970 yılı at yarışlarından bir görüntü, Demokrat İzmir, 11 Aralık 1970)

1971 yılının Haziran ayına gelindiğinde dönemin Belediye Başkanı Yüksel Çakmur hipodromla ilgili açıklamalarda bulunmuştur. O dönemlerde Buca Hipodromu'nun kapatılacağı konuşulsa da Çakmur bu söylentilerin gerçeği yansıtmadığını ifade ederek, TJK ile aralarında yaşanan anlaşmazlıktan bahsetmiştir. TJK hipodromun yenileme sürecinde bir yıl süre ile yarışların İstanbul'da devam etmesini ister iken, Yüksel Çakmur hem Buca halkını bu etkinlikten mahrum

bırakmamak istediğini, hem de bu yarışlardan gelen 800 bin lira geliri de belediyenin kaybetmemesi gerektiğini ifade etmiştir.⁷⁵

1973 senesinde yarışlar, henüz düzenlemesi bitmeyen hipodromda gerçekleşmiş, fakat yine de halkın yarışları rahatça seyredebilmesi için kapalı salon yapılmasına karar verilmiştir.⁷⁶

(1980 yılı yarışlarından bir fotoğraf, Yeni Asır, 6 Ocak 1980)

1.2.4. Sosyal Aktiviteler ve Yardımlaşma

1950 ile 1980 yılları arasına baktığımızda, özellikle 1950'lerin başlarında, okullar arası düzenlenen müsabakaların, her bahar düzenlenen at yarışlarının dışında Buca'nın sosyal sorumluluk bilincine sahip bir yer olduğunu görüyoruz. Bu yıllarda ülkenin diğer şehirlerinde yaşanan felaketlere sessiz kalınmaz, felaketzedeler adına kermesler düzenlenir, elde edilen gelir ihtiyaç sahiplerine gönderilirdi.⁷⁷ Hayırsever vatandaşlar maddi ve manevi olarak gösterdikleri destekle, pek çok konuda Buca'ya katkı sağlamışlardır. Örneğin; 1955 senesine baktığımızda Buca'da bulunan eski Muradiye Camisi'nin bahçesine bir hayırsever tarafından yeni bir cami inşa edildiğini görüyoruz. 17 Nisan 1955 günü gerçekleşen, caminin İstiklal marşı ile başlayan temel atma törenine çok sayıda insanın eşlik ettiğini de yine kaynaklardan

⁷⁵ **Demokrat İzmir**, 28 Haziran 1971, s. 6.

⁷⁶ **A.g.y.**, 11 Ocak 1973, s. 8.

⁷⁷ **Yeni Asır**, 10 Ekim 1950, s. 2.

görebiliyoruz. Dönemin Cami Yaptırma Derneği Başkanı Kemal Ergen bir konuşma yaparak, derneğin faaliyetlerinden ve Buca halkının memnuniyetinden bahsetmiştir. Kemal Ergen'in ardından emekli General Rasim Aktoğu da konuşmasını gerçekleştirdikten sonra kurbanlar kesilerek törene son verilmiştir.⁷⁸

Bahsi geçen yıllarda Buca'da yaşayan insanlar arasında güçlü komşuluk ilişkilerinin olduğunu ve vatandaşlar arasında bir dayanışma olduğunu görüyoruz.⁷⁹ Bu dönemde gönüllü kadınlar bir araya gelerek, durumu olmayan ailelere dönem dönem erzak yardımında bulunmuşlardır.⁸⁰ Ayrıca temizlik malzemeleri konusunda da ailelere destek olmuşlardır. 1959 senesine bakıldığında gönüllü kadınların desteğini alan aile sayısı 581'dir.⁸¹ Ayrıca dönemin Cumhuriyet Kız Enstitüsü Okul Aile Birliği Başkanı Nermin Arpacıoğlu ve 40 öğrenci de aynı yıl kız yetiştirme yurdunu ziyaret edip buradaki, çocuklara giyecek yardımında bulunmuşlardır.⁸²

Tüm bunların dışında özellikle bayram zamanları Buca'da ihtiyaç sahibi çocuklar da unutulmamıştır. Buca Belediyesi 1960 yılının Mart ayında, Şirinyer'de yer alan Tuğsavul İlkokulu'nda 72 ihtiyaç sahibi öğrenciye, yaklaşan bayram için kıyafet yardımı yapmıştır. Okul yetkilileri, bu güzel davranışından dolayı belediyeye teşekkürlerini iletmişlerdir.⁸³ Ayrıca Şirinyer'de bulunan Vali Rahmi Bey Okulu'ndan da 48 öğrenciye yine bayram sebebiyle yardımda bulunulmuştur. Belediyenin yapmış olduğu yardımlar dışında öğrencilere, Kızılay İzmir Şubesi ve dönemin zengin tüccarları da destek olmuşlardır.⁸⁴

Felaketzedelere, durumu iyi olmayan ailelere ve onların çocuklarına yapılan yardımlar dışında, bir de Buca'nın kimsesiz çocukları ve kimsesiz yaşlı vatandaşları vardı. 1950 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu, Ege Bölgesi'ndeki kimsesiz çocukların yatılı yuva ihtiyacını karşılamak için Buca'dan büyük bir bina almaya karar vermiştir.⁸⁵ Kimsesiz kız çocukları için hizmet veren Buca Kız Yetiştirme Yurdu Binası ise, ilk olarak 1883 yılında Katolik papaz okulu olarak yapılmış, 1954 yılına gelindiğinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bina satın alınarak onarılmıştır.

⁷⁸ **Yeni Asır**, 18 Nisan 1955, s. 2.

⁷⁹ Aydın Çağatay'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 20.05.2015).

⁸⁰ **Yeni Asır**, 6 Nisan 1959, s. 2.

⁸¹ **A.g.y.**, 8 Nisan 1959, s. 2.

⁸² **A.g.y.**, 14 Nisan 1959, s. 2.

⁸³ **A.g.y.**, 25 Mart 1960, s. 2.

⁸⁴ **A.g.y.**, 28 Mart 1960, s. 2.

⁸⁵ **A.g.y.**, 25 Şubat 1950, s. 2.

Binanın onarılmasının ardından aynı yılın 2 Eylül tarihinde 69 kız çocuğu ile ilk kez hizmete başlayan yurt, 1971 yılına gelindiğinde oldukça eski, kullanışsız ve ihtiyacı karşılamayan bir hal almıştır. Bu anlamda yurt binasının yıkılarak küçük evler şeklinde yapılması konuşulmaya başlanmıştır. Yaşları 7-18 arasında değişen çocuklar, bu şekilde kendilerini tam anlamıyla evlerinde hissedebileceklerdi. Ayrıca yeni evlere atölyeler yapılması ve bu atölyelerde çocuklara çeşitli dallarda sanat eğitimi verilmesi de gündeme gelmiştir. 1971 yılına kadar bu yurttaki 598 kız çocuğuna bakılmış, bu çocukların bir kısmı, öğretmen, ebe, hemşire gibi meslek dallarına kazandırılmıştır.⁸⁶ Kimsesiz yaşlı vatandaşlar için ise ilk kez 1925 yılında 25 yataklı bir Huzurevi hizmete açılmış, ardından Fransız hemşirelerin okuluna taşınmıştır. 1973 yılına gelindiğinde nüfusun da artmasıyla birlikte Şirinyer'de yer alan huzurevine başvurular fazlaşmıştır. İzmir Belediyesi'ne ait olan bu huzurevinde 1973 yılının Mart ayında 250 kişi kalıyordu. Dinlenmek isteyen yaşlıların yoğun talebini karşılayabilmek için 150 kişilik ek bir pavyon yapılmasına karar verilmiştir. Burada kalan kişiler gecelik 580 lira ödemekteydiler. Ancak durumu olmayan vatandaşlar ise ücretsiz olarak barınmışlardır.⁸⁷

(Huzurevinde kalan yaşlılar, Demokrat İzmir, 29 Mart 1973)

Buca'yı daha güzel bir hale getirmek için bir dernek kurulmasına karar verilmişti. 1971 yılında bir süredir üzerinde çalışılan Buca Güzelleştirme ve Sanat

⁸⁶ **Demokrat İzmir**, 22 Mart 1971, s. 2.

⁸⁷ **A.g.y.**, 29 Mart 1973, s. 3.

Derneği tamamlanmak üzereydi. Kurucuları, bir basın toplantısı düzenleyerek yakında hizmete girecek olan amatör tiyatrolardan bahsetmişler, bu tiyatronun sosyal anlamda Buca'ya ne kadar iyi geleceğinin altını çizmişlerdir. Derneğin kuruculardan Suat Taşer bir süredir amatör gençlerle çalıştıklarını ifade etmiştir. Dernek, tiyatronun yanı sıra ayrıca müzik, resim edebiyat gibi farklı sanat dallarında da çalışmalarını sürdürmekteydi.⁸⁸

1973 yılının Kasım ayında Şirinyer Halk Evi 3. yılını tamamlamıştı. Dönemin ekonomik sıkıntılara rağmen Şirinyer ve Buca'nın aydın insanları, 3 yıl boyunca bu halk evini ayakta tutmayı başarmış, kendi maddi imkânlarıyla kültür ve sanat çalışmalarını yürüterek Buca ve Şirinyer'e katkı sağlamışlardı. Bu amaçla yapılan çalışmalar sonucunda Tiyatro Topluluğu ve Milli Oyun Ekibi kurulmuştu. Kurulan bu ekipler dönem dönem halk oyunları şenlikleri ya da türkü şenlikleri düzenlerlerdi. Düzenlenen gösteriler için farklı illerden gelen insanlar kendi yörelerinin oyunlarını, müziklerini buradaki gençlere öğretmişlerdir. Zamanla tüm bu çalışmaların meyvesi olarak Şirinyer Halk Evi çevre ilçeler tarafından da bilinmeye, sevmeye ve örnek alınmaya başlanmıştır. Ayrıca dönemin üniversiteli gençleri de, ortaokul ve liseli çocuklara yardımcı olabilmek için halkevinde kurslar açmaya başlamışlardır. Halkevinde kültürel etkinliklerin yanı sıra, sportif etkinliklere de önem verilmekteydi. Yine 1973 yılında Judo takımı kurarak çevre illerdeki gençleri bu takımda toplamayı başarmıştır. Judo takımının kurulmasından sonra Judo turnuvaları da düzenlenmiştir. Halkla aydın kesimin kaynaşması amacıyla kurulan Halkevi 1970-1973 yılları arasında bu amacını çoğunlukla başarmıştır diyebiliriz.⁸⁹

1974 senesine gelindiğinde Buca'da kültürel anlamda faaliyetler sürmekteydi. Ocak ayında o yılların bilinen mizah dergisi Gırgır'ın yöneticisi Oğuz Aral, İzmir Şirinyer'de yer alan halkevine konuk olmuştu. Halk evinin tiyatro kolu o yıllarda Şirinyer'de Pazar günleri tiyatro ve folklor çalışmaları yapardı. Aral da bu çalışmaları izlemişti. Halk evini ziyaret eden bilindik simalardan biri de Ali Taygun'du.⁹⁰

⁸⁸ **Demokrat İzmir**, 7 Ekim 1972, s. 5.

⁸⁹ **A.g.y.**, 16 Kasım 1973, s. 5.

⁹⁰ **A.g.y.**, 18 Ocak 1974, s. 5.

(Ali Taygun, Şirinyer Halkevi Tiyatro Kolu üyeleriyle, Demokrat İzmir, 18 Ocak 1974)

1.2.5. Bayram Kutlamaları

Günümüzden geçmişe doğru gittiğimizde, Türkiye'nin pek çok bölgesinde, belki de en önemli manevi değerlerimizden birinin bayram kutlamaları olduğunu görüyoruz. Özellikle milli bayramlarımızın ne kadar önemli olduğunu, o yıllarda haftalarca süren kutlama hazırlıklarından anlayabiliyoruz. Kutlamalara hemen hemen tüm okullar katılır, öğrenciler günler öncesinden sergileyecekleri koreografi üzerine çalışmaya başlardı.

1950-1980 yılları arasında da milli bayramlar neşe içinde kutlanır, okullar haftalar öncesinden bayram kutlamalarına hazırlanırlar ve bayram günü geldiğinde birbirinden güzel gösteriler yaparlardı.⁹¹

Bayramlar, kutlamaların yanı sıra sosyal sorumluluk projelerinin gerçekleştirilmesi için de güzel bir nedendi. Özellikle 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, maddi durumu yeterli olmayan çocukları sevindirebilmek için bir

⁹¹ Yeni Asır, 23 Nisan 1953, s. 2.

vesileydi. 1956 senesine bakıldığında, dönemin Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı İsmail Hakkı Ulukartal, Müşerref Gönenci, Neriman Erduman'dan oluşan bir komite Çocuk Bayramı için 500 çocuğa kıyafet yardımı yapmıştır. Aynı yıl 23 Nisan tarihine kadar bu sayının 1000 öğrenciyi bulması amaçlanmıştı.⁹² Neredeyse her 23 Nisan'da yapılan ve bir gelenek haline gelen yoksul çocukları giydirme etkinliği, 1961 yılında Amerikan Kız Koleji'nde Yetişenler Derneği tarafından yürütülmüştü. Dönemin fabrikatörleri, özellikle Buca Yoksul Kızlar Yurdu'nda yaşayan, yoksul ve kimsesiz çocukları mutlu edebilme adına yapılan bu iş için kumaş teminini sağlamışlardı. Gönüllü kadınlar ise bir araya gelerek çocuklar için bu kumaşlardan kıyafet dikmişlerdir. Ayrıca dönem dönem 23 Nisan kutlamaları için fuarda çocuk baloları düzenlenirdi.⁹³

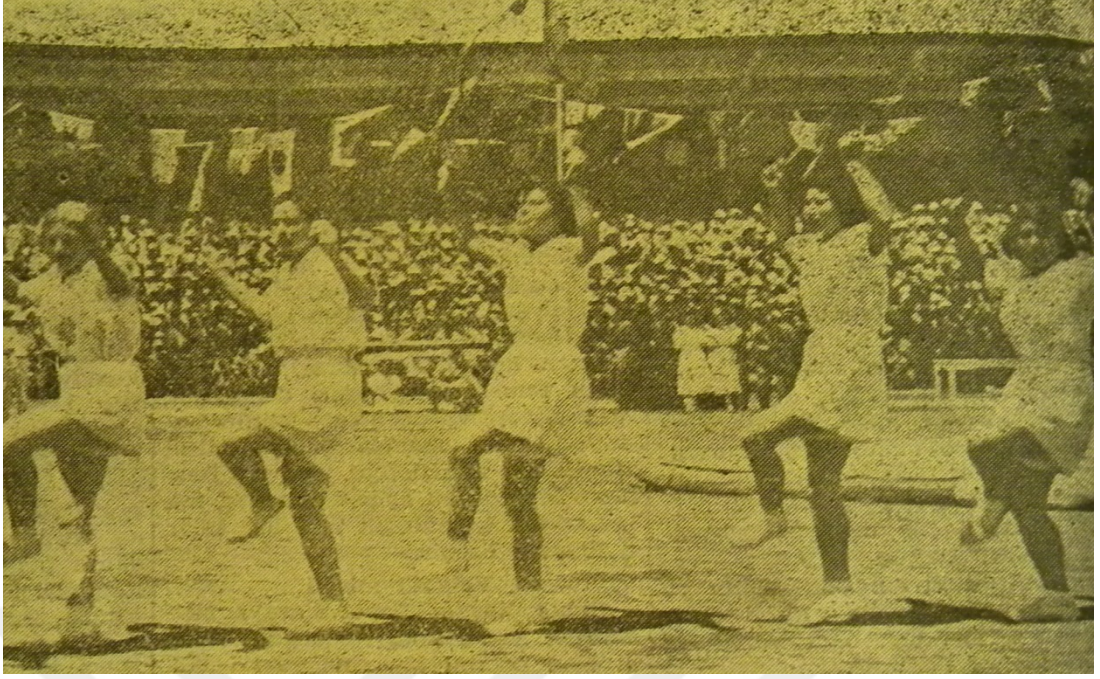
19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı için de tıpkı 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda olduğu gibi uzun süre hazırlıklar yapılırdı. Yoğun emek verilen çalışmaların sonucunda, birbirinden güzel gösteriler ortaya çıkardı.

1962 yılının 19 Mayıs kutlamalarına baktığımızda Buca Ortaokulunda, Kız Yetiştirme Yurdu, Buca Ortaokulu ve Özel Çamlaraltı Koleji öğrencileri tarafından hazırlanan gösterilerin sunulduğunu görüyoruz. Gösteriler her sene olduğu gibi, o yıl da seyirciler tarafından büyük bir ilgiyle izlenerek, takdir toplamıştır.⁹⁴

⁹² **Yeni Asır**, 20 Nisan 1956, s. 2.

⁹³ **A.g.y.**, 23 Nisan 1961, s. 2.

⁹⁴ **A.g.y.**, 20 Mayıs 1962, s. 2.

(Bir 19 Mayıs kutlamalarında, Kızıllıllu Köy Enstitüsü öğrencileri, Demokrat İzmir, 20 Mayıs 1952)

(Kızıllıllu Uygulama Okulu öğrencileri 23 Nisan kutlamalarında, Yeni Asır, 24 Nisan 1953)

Milli Bayram kutlamalarının dışında, Buca'da kutlanan ve aslında Buca'ya özgü bir bayram da Üzüm Bayramlarıydı.⁹⁵ Üzümüyle meşhur Buca'da zaman zaman çok sayıda davetlinin ilgiyle izlediği üzüm müsabakaları yapılır, derece alan kişilere küçük hediyeler verilirdi.⁹⁶ Her yıl üzüm mahsulünü teşvik amacıyla yapılan Üzüm Bayramlarına ünlü isimler de katılırdı. 1967 yılında Üzüm Bayramı, 3 Eylül'de Buca Spor alanında yapılacak olan törenle başlayacak⁹⁷ ve 3 gün sürecekti. O yıl bir üzüm kraliçesi seçilmesine karar verilmişti. Dönemin Belediye Başkanı Süha Göksel, Üzüm Bayramının en iyi şekilde yapılabilmesi için, o zaman ilk kez, Turizm ve Tanıtma Bakanlığının da destek olduğunu belirtmiştir. Bayram programında folklor gösterileri, konserler, orta oyunu, kukla gibi zengin gösterilere yer verilmiştir. Ayrıca aynı yıl Üzüm Bayramına Zeki Müren de katılmış, seçilen kraliçeye tacı kendisi takmıştır.⁹⁸ Üzüm Bayramları günümüzde 23 Nisan İlkokulu'nun olduğu alanda yapılırdı. Bu bölge aslında o yıllarda çocukların oynayabileceği tek uygun alan konumundaydı.⁹⁹

27 Mayıs 1960 İhtilalinden sonra uzun bir süre bu tarihte de bayram edasıyla kutlamalar yapılmıştır. Kutlamalar için Milli Birlik Komitesi Sosyal İşler Komisyonu Başkanlığı bir program hazırlar, kutlamalar hazırlanan programa göre şekillenirdi. 27 Mayıs 1961'de ihtilalin ilk yıl dönümünde hazırlanan programa göre, kutlamalarda şiirler okunacak ve o günlere ait konuşmalar yapılacaktır.¹⁰⁰

Kutlanan bayramlar arasında belki de en çok akılda kalanı, 1973 yılında Cumhuriyetin 50. Yılı kutlamaları idi. 50. yıl sebebiyle oldukça coşkulu geçen bu kutlamalar, belli ki hafızalardan silinemeyecek kadar güzeldi.¹⁰¹

1.3. Eğitim Hayatı

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ülkede açılan yabancı okulların sayısı hayli fazlaydı. Devletin son dönemlerinde, özellikle Kurtuluş Savaşı yıllarında bu

⁹⁵ Bülent Mat'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 02.06.2015).

⁹⁶ **Yeni Asır**, 17 Eylül 1954, s. 1.

⁹⁷ **A.g.y.**, 3 Eylül 1967, s. 2.

⁹⁸ **A.g.y.** 24 Ağustos 1967, s. 3.

⁹⁹ Salih Ören'le yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 20.05.2015).

¹⁰⁰ **Yeni Asır**, 19 Mayıs 1961, s. 2.

¹⁰¹ Engin Dünyaoğulları'yla yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.05.2015).

okulların zararlı faaliyetlerini gören Atatürk ve yol arkadaşları, Türkiye Cumhuriyeti'nde de benzer olaylar yaşanmaması için tedbir almaya karar vermişlerdi.¹⁰²

1923 yılı itibariyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştu. Yeni ve modern bir toplum oluşturmak amacıyla eskiye nazaran daha seküler bir eğitim sistemi benimsemişti. Ancak 1950 yılı Demokrat Parti İktidarıyla daha muhafazakâr bir yönetim tarzı benimsenmiş ve bu ideoloji eğitimi de şekillendirmiştir.

1.3.1. Temel Eğitim ve Okulların İnşası

1952 yılında Buca'da, kimsesiz kız çocuklarının okutulması amacıyla yeni bir okul açılmasına karar verilmişti. Bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı Buca'da, eski belediye binasının yanından bir bina olarak onarmış ve hizmete hazır hale getirmiştir. Hizmete giren bu okulda özellikle kız çocukları, ilk ve orta eğitimi aldıktan sonra ev hanımlığı hakkında gerekli bilgiler verilerek eğitilmiştir.¹⁰³

Ancak seneler geçtikçe artan nüfusla birlikte mevcuttaki okul sayısı yetersiz kalıyordu. 1955 yılında Şirinyer'de ilkokul ihtiyacını karşılamak üzere bir inşaat başlatılmıştır. Fakat inşaat Buca Belediyesi tarafından durdurulmuştur. Şirinyer'i Güzelleştirme Derneği Başkanı Reşat Düşünür, Ankara'ya telgraf çekerek 10bin nüfuslu Şirinyer için bu okulun bir ihtiyaç olduğunu ve Buca Belediyesi'nin müdahalesinin önlenmesi gerektiğini bildirmiştir.¹⁰⁴ Yapılan araştırmaların ardından, ilkokulun yapımı için hazineden alınan arsanın, su depoları içerisinde bulunmasından dolayı Buca Belediyesi'nin inşaatı durdurduğu anlaşılmıştır. Belediye, okulun yapılabilmesi için başka bir arsa vermeyi kabul etmiştir. Yeni arsa teslim alınır alınmaz inşaatın başlatılmasına karar verilmiştir.¹⁰⁵ Tahsis edilecek yeni arsanın İşçi Evleri'nin bulunduğu yerin alt kısmında olması tahmin edilmekteydi.¹⁰⁶

1959 senesinde yine bölgedeki okul eksiğinin giderilebilmesi için valilik tarafından 5 sınıflı bir ilkokul yapılmasına karar verilmiştir.¹⁰⁷ Ayrıca aynı yıl Tınaztepe'de bulunan eski bir kilisenin de, halkın talebi doğrultusunda okul haline

¹⁰² Sezen Kılıç, **Türk-Alman İlişkileri ve Türkiye'deki Alman Okulları**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005, s. 145.

¹⁰³ **Demokrat İzmir**, 29 Ağustos 1952, s. 2.

¹⁰⁴ **Yeni Asır**, 23 Mayıs 1955, s. 2.

¹⁰⁵ **A.g.y.**, 10 Haziran 1955, s. 2.

¹⁰⁶ **A.g.y.**, 6 Temmuz 1955, s. 6.

¹⁰⁷ **A.g.y.**, 28 ocak 1959, s. 3.

getirilmesine karar verilmiştir.¹⁰⁸ Bunun haricinde Umurbey Okulu'nda eğitim gören öğrencilerin velilerinden de, konuyla ilgili baraka okulların yapılmasıyla alakalı bir talep gelmiştir. Bu okulların kurulması halinde eğitim alanındaki yetersizlik kısmen de olsa doldurulacak, öğrenciler ortaokul sınavlarına baraka okullarda da hazırlanabilecekti. Velilerin bu konudaki talepleri, dönemin gazetelerinde de duyurulmuştur.¹⁰⁹

Buca'da okulların yanı sıra gençlerin meslek öğrenebilmeleri için dönem dönem kısa süreli kurslar açılırdı. Açılan kurslarda dikiş-nakış eğitimi, ev ekonomisi dersleri verilirdi. Kurslara katılan kişiler geneli, verilen eğitimden memnun ayrılırlardı.¹¹⁰

Buca ilçesinde gelişen nüfus ve artmakta olan öğrenci sayısına bağlı olarak 1961 yılında, yeni eğitim döneminde mevcut okullara ek, Şirinyer'e Ortaokul ve Buca'ya lise açılmasına karar verilmiştir.¹¹¹ 1966 yılında bakanlık tarafından onay verilmesinin ardından Buca Lisesi açılmıştır. Milli Eğitim Müdürü Mızrak, bakanlıktan gelen onay telgrafından sonra kendisini Buca Lisesi'ni açtıran adam olarak tanıtmıştır.¹¹²

Zaman zaman artan nüfusa bağlı olarak ortaya çıkan, yeni okul ihtiyacının haricinde eğitim hayatında başka sorunlar da yaşanıyordu. Yönetmeliklerin farklılaşması, öğrencilerin hareketlenmesine neden oluyordu. Yıllar içerisinde hükümetler değiştikçe eğitim alanında yönetmelikler de değişmeye başlamıştı. 1968 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sınıf geçme yönetmeliği değiştirilmiş, bu durum boykot hareketlerinin başlamasına neden olmuştur. Yönetmeliğin değişmesini protesto eden okullardan biri olan Buca Lisesi derslere girmeyerek tepkilerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerinin uyarılarına rağmen sessiz yürüyüşlerine devam ederek boykotlarını sürdüren gençlere, polis müdahale etmiştir. Öğrenci cemiyeti temsilcileri özellikle sınıf geçme yönetmeliği değişmediği sürece boykottan vaz geçmeyeceklerini belirtmişlerdir. Diğer taraftan dönemin Milli Eğitim Müdürü Reşat Mızrak İzmir'e sıçrayan boykot hakkında yönetmelikteki eksiklikleri tespitiyle ilgili

¹⁰⁸ **Yeni Asır**, 10 Mayıs 1959, s. 2.

¹⁰⁹ **A.g.y.**, 13 Kasım 1959, s. 2.

¹¹⁰ **A.g.y.**, 1 Şubat 1960, s. 2.

¹¹¹ **A.g.y.**, 1 Ocak 1961, s. 2.

¹¹² **Demokrat İzmir**, 18 Ocak 1966, s. 2.

olarak yurdun her yerinde anketler yaptıklarını ve bu konuda ilgili düzenlemelere gidileceğini bildirmiştir.¹¹³ Buca Lisesi'nin başlattığı boykot hareketine İzmir'de yer alan diğer liselerin ve ortaokulların da katılma ihtimaline karşı Milli Eğitim Müdürü, okul müdürleriyle görüşme yaparak boykotların engellenmesini talep etmiştir. Ayrıca Bakan, öğrencilerden bir kısmını makamına kabul ederek konuyla ilgili görüşmeler yapmıştır.¹¹⁴

Eğitim alanında yapılan değişikliklerden bir diğeri velilerin memnuniyetsizliğine neden olan çift tedrisat sisteminin getirilmesiydi. Veliler bu uygulamada okula gidiş-geliş saatlerinin çocuklara uygun olmadığını belirterek tepkilerini dile getirmişlerdir.¹¹⁵

1970 yılına gelindiğinde Buca'nın nüfusu 40.000'i bulmuştu. Geniş bir alana yayılan Buca'da semtler arasındaki mesafe de uzamış durumdaydı. Bu dönemde Buca'da yer alan üç ilkokul da Buca'nın merkezindeydi. Merkeze uzak semtlerden okullarına giden küçük yaştaki çocuklar için ulaşım zorlu bir hal almaya başlamıştı. Tüm bu etkenlerden dolayı Buca'da ki okullardan bazılarının başka mahallelere taşınmasının öğrenciler ve veliler için daha uygun olacağı konuşulmaya başlanmıştı.¹¹⁶

1.3.2. Kızılçullu Köy Enstitüsü

İsmet İnönü döneminin başarılarından biri, şüphesiz eğitim alanındaki gelişmelerdi. 1933 yılında ilk kez, köy hayatının şartlarına uyum sağlayacak, başarılı öğretmenler yetiştirme konusu gündeme gelmişti. Bu amaçla sistem ilk olarak 1936-1937 yılları arasında "Köy Eğitimcileri Projesi" olarak uygulanmaya başlanmış, başarılı sonuçlar alındıktan sonra, 11 Haziran 1937 yılında, yasal işlerlik kazandırılmıştır.¹¹⁷ 1940'lı yıllarda köy enstitüleri laiklik ilkesini köylere taşımıştır.¹¹⁸

Köy enstitülerinin 1937-1952 yılları arasında Türkiye'nin genelinde eğitimde oldukça önemli bir yeri vardı. Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün de köy enstitüleri

¹¹³ **Yeni Asır**, 28 Ocak 1968, s.s. 1-7.

¹¹⁴ **A.g.y.**, 8 Şubat 1968, s. 2.

¹¹⁵ **A.g.y.**, 16 Aralık 1968, s. 6.

¹¹⁶ **A.g.y.**, 1 Mart 1970, s. 8.

¹¹⁷ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi 4 (Birinci Kısım)**, 1. b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s.s. 38-39-40.

¹¹⁸ Bülent Tanör, **Kurtuluş Kuruluş**, 10. b., Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010, s. 275.

tarihinde önemli bir yeri olmuştur. Ancak ne yazık ki, 1950 senesinde Demokrat Parti'nin, başa gelmesiyle birlikte köy enstitülerindeki karma eğitim anlayışı ile mücadele ettiğini ve enstitü müfredatlarını değiştirmeye başladığını görüyoruz.¹¹⁹

Müfredat programları her ne kadar dönemin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmeye çalışılsa da¹²⁰ iktidar değişimlerinin ve buna bağlı olarak siyasi görüş farklılıklarının eğitimi etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. 1951 yılının Aralık ayında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından köy enstitüsü 3. ve 4. Sınıf öğrencilerine haftada bir saat olmak üzere zorunlu din dersi koyulmasına, bunun için de gerekli olan ders saatinin, tarım dersleri ve uygulamalı derslerden kısılarak yapılmasına karar verilmesi bu konuya bir örnektir.¹²¹

(1950 yılı, Köy Enstitüsü 1. Sınıf öğrencileri, Yeni Asır, 18 Ekim 1950)

Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde öğretmenler, ülkede yer alan tüm köy enstitülerinde olduğu gibi öğrencilerine eğitim vermenin dışında, buldukları köyün ekonomisini geliştirecek çözümler üretmekle görevlilerdi.¹²²

¹¹⁹ Kemal Kocabaş, **Kızılçullu Köy Enstitülü Yıllar**, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, 2011, s.s. 557-559.

¹²⁰ **Demokrat İzmir**, 27 Eylül 1952, s. 2.

¹²¹ **Yeni Asır**, 4 Aralık 1951, s. 6.

¹²² Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi 4 (Birinci Kısım)**, 1. b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s.s. 43.

1951 senesinde Buca' ya Amerikalı uzman Mr. Kate Wofford gelmiş, Kızılçullu Köy Enstitüsü'nü gezerek, tarım, atölye ve sanat faaliyetlerini yakından izlemiştir. Ayrıca öğrencilerin gerçekleştirdiği münazaraları dinlemiş ve kendisi de Amerika'da yetiştirilen öğretmenlerle ve eğitimde demokrasi ile alakalı bir konuşma gerçekleştirmiştir. Köy Enstitüsü'nün temizliği ve çalışma şekliyle memnun kaldığını belirten Mr. Wofford'a köy okulları ziyaretinde dönemin bakanlık müfettişlerinden Osman Ülkümen ve Milli Eğitim Müdürü Osman Faruk Verimer gibi isimler eşlik etmiştir.¹²³

1952 yılında köy okullarında görevli, Köy Enstitüsü mezunu stajyer öğretmenler için 15 gün boyunca kurs verilmesi kararı alınmıştır. Kursu katılacak öğretmenlerin öncelikle göreve yeni başlamış ya da 3 yılı aşmamış olması gerekirken, bu kişilerin alınmasından sonra asil öğretmenlerden, o döneme kadarki kurslara katılmamış olanlar da alınabilecekti. Katılım talebinin fazla olması durumunda ise, yetiştirilmeye en çok ihtiyaç duyulan kişilerin kursa dâhil olması sağlanacaktı.¹²⁴

Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Reşat Tardu, İzmir'e gelerek Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü için yeni bina arayışlarına girmiştir. Kızılçullu Köy Enstitüsü, yeni bir bina bulunana kadar NATO Güney Doğu Kuvvetleri Karargâhı için tahsis edilen depo ve konferans salonuna tahliye edilmiştir.¹²⁵ İzmir dâhilinde uygun binalar vilayetçe Milli Eğitim Bakanlığı'na liste halinde bildirilmeye başlanmıştı. Bakanlık bu binalardan uygun olanına karar verecek ve enstitü buraya taşınacaktı. Bu seçenekler arasında eski Buca Halkevi ve bitişiğindeki binalar bu iş için tahsis edilmesi uygun görülmüştür.¹²⁶

Türkiye genelinde Köy Enstitüleri'nde verilen eğitimin büyük oranda başarı sağlamasına rağmen, bir süre sonra enstitülerin uygulamalı eğitim sistemi eleştirilmeye başlanmıştı. Çocukların tarımdan, temizliğe kadar pek çok işte çalıştırılmasını eleştiren kişiler, ayrıca toplumda köylü-kentli ayrımı oluşmaya başladığını ifade etmişlerdi. Fakat pek çok Tarih İnsanına göre Demokrat Parti hükümetinin rahatsız olduğu asıl konu karma eğitim sistemi idi. Ayrıca ideolojik

¹²³ **Yeni Asır**, 20 Kasım 1951, s. 2.

¹²⁴ **Demokrat İzmir**, 7 Mayıs 1952, s. 2.

¹²⁵ **A.g.y.**, 26 Ağustos 1952, s. 2.

¹²⁶ **A.g.y.**, 6 Eylül 1952, s. 2.

olarak farklı düşüncelere sahip kişilerin, bu okullarda olduğu da ifade ediliyordu. Yapılan tüm bu eleştirilerin ardından, 27 Ocak 1954 tarihinde, Kızılcıllu Köy Enstitüsü de dâhil olmak üzere, Türkiye’de yer alan tüm Köy Enstitüleri, öğretmen okullarına dönüştürülmüş, eğitimde bir devrin sonuna gelinmiştir.¹²⁷ Belki de günümüz eğitim sisteminde ki bozulmanın ilk nedenleri bu olaya kadar dayanacaktı.

1.3.3. Eğitim Enstitüsü

Günümüz Buca Eğitim Fakültesi’nin inşa edilmesi fikri ilk kez 1956 senesinde ortaya atılmıştı. Bu amaç doğrultusunda Buca’da bulunan şimdiki Eğitim Fakültesi köşkünün satın alınması için çalışmalara başlanmıştır. Açılacak olan eğitim enstitüsü, Ege Üniversitesi’ne bağlı olacak ve burada ortaokullara öğretmen yetiştirilecekti. Yetkililer köşkü satın alabilmek için İngiltere’den gelecek olan mülk sahipleriyle anlaşmaya varılacaktı.¹²⁸

1959 senesinde Eğitim Bakanlığının Madam Riz’ den aldığı 54 metrekare çamlık sahada yer alan köşk, aile tarafından tahliye edilmeye başlanmıştır. Tahliye işlerinin bitmesinin ardından bina tadilata alınmıştır. Eğitim Bakanlığı, köşkün tadilatı için 60 bin lira ayırmıştı.¹²⁹ Aynı yılın Kasım ayına gelindiğinde fakülte olarak kullanılacak binanın tadilatı bitmiş ve eğitime hazır hale getirilmişti. Dönemin Öğretmen Okulları Umum Müdürü Osman Bener ve maarif Müdürü Zeki Tanıl, Buca’ya gelerek binayı görmüşlerdir.¹³⁰ Yapılan incelemeler ve görüşmelerden sonra 30 Kasım 1959 tarihinde, eğitim enstitüsünün büyük bir törenle açılışının yapılmasına ve eğitimin başlatılmasına karar verilmiştir.¹³¹

¹²⁷ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi 4 (Birinci Kısım)**, 1. b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s.s. 47-51.

¹²⁸ **Yeni Asır**, 15 Kasım 1956, s. 2.

¹²⁹ **A.g.y.**, 20 Temmuz 1959, s. 2.

¹³⁰ **A.g.y.**, 3 Kasım 1959, s. 2.

¹³¹ **A.g.y.**, 8 Kasım 1959, s. 2.

(Dönemin Milli Eğitim Bakanı Osman Faruk Verimer Eğitim Enstitüsü'nün açılışını yaparken, Yeni Asır, 1 Aralık 1959)

(Eğitim Enstitüsü'nün açılış törenine katılan davetliler, Yeni Asır, 1 Aralık 1959)

Enstitüsünde 50 kişi yataklı olmak üzere toplamda 70 öğrenci bulunacaktı. Eğitim enstitüsünün müdürlüğüne de, ilk olarak dönemin Karşıyaka Lisesi Müdürü

Şükrü Postacıoğlu getirilmiştir.¹³² İlk eğitim yılında sadece Fen Bölümü için eğitim verilecektir. Enstitüye alımlar 26 Kasım tarihinde yapılacak olan Öğrenci Seçme Sınavı sonucuna göre yapılacaktır. İzmir ve Ege Bölgesi'nin eğitim alanındaki ihtiyacının büyük bir kısmını karşılayacak olan okul için talepler oldukça yoğundu.¹³³

1967 yılına gelindiğinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Buca Eğitim Enstitüsü'nde yabancı dil bölümü açılmasına karar verilmiştir. 1967-1968 Eğitim-Öğretim yılında ilk olarak İngilizce ile başlanacak, ardından Fransızca ve Almanca bölümleri de açılacaktır.¹³⁴ Beden Eğitimi bölümü ise yaklaşık yedi sene sonra, 1974 yılında açılacaktır.¹³⁵

1974 yılına gelindiğinde Eğitim Fakültesinde yaz okulu uygulaması da başlatılmıştır. O dönemde yaz okulunun amacı; ilkokul öğretmenlerine üst eğitim vermektir.¹³⁶

1.3.4. Öğrenci Hareketleri

Aslında öğrenci hareketleri sadece Demokrasi ile yönetilen ülkelerde görülen bir hareket değildir. Öğrenci hareketleri, farklı rejimlerde, farklı zamanlarda görülebilmektedir. Gençlerin hükümeti desteklemeleri ya da hükümete karşı durmaları, iktidarların geleceğini belirlemede etkilidir.¹³⁷

Demokrat Parti İktidarın ilk yıllarında hükümet ve üniversiteler arasındaki ilişkiler oldukça iyi durumdaydı. Ancak zamanla hükümetin çıkardığı yasalarla özerk üniversitelere müdahale etmesi bu durumu tersine çevirmişti. 1960'lı yıllara yaklaşıldığında üniversitelerdeki baskının artması öğrenci hareketlerinin başlamasına neden olmuştur. 27 Mayıs 1960 ihtilali ile birlikte üniversitelerle yeniden uzlaşma sağlanmış, 27 Ekim 1960 tarihinde yeni bir Üniversiteler Kanunu çıkarılmıştır. Bu

¹³² **Yeni Asır**, 8 Kasım 1959, s. 2.

¹³³ **A.g.y.** 25 Kasım 1959, s. 2.

¹³⁴ **A.g.y.**, 15 Kasım 1967, s. 2.

¹³⁵ **Demokrat İzmir**, 20 Eylül 1974, s. 3.

¹³⁶ **A.g.y.**, 2 Temmuz 1974, s. 3.

¹³⁷ Şerafettin, Turan, **Türk Devrim Tarihi 4. Kitap (İkinci Bölüm)**, 1. b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 203.

kanunla birlikte üniversitelerin özerkliği güçlenmiştir.¹³⁸ Fakat 1960'ların sonlarına doğru yeniden başlayan öğrenci hareketleri, 12 Mart 1971 Muhtırası, 1973 yılındaki genel seçimler sonunda Koalisyon Hükümeti kurma zorunluluğu ile birlikte had safhaya ulaşmıştır.¹³⁹ Özellikle 12 Mart Muhtırasından sonra öğrencilerle birlikte öğretmenler de karşıt gruplara bölünmüşlerdi. Sıkıyönetim sürecinde yaşanan olaylar sırasında gelen ihbarlarla pek çok öğrenci ve öğretmen tutuklanmıştır.¹⁴⁰

12 Eylül 1980 askeri darbe sürecine giden dönemde, özellikle 1970'li yılların ortalarında Türkiye'nin pek çok üniversitesinde yeniden başlayan öğrenci hareketleri, İzmir'de de Ege Üniversitesi'nde ve hala Ege Üniversitesi'ne bağlı olan Buca Eğitim Enstitüsü'nde de yaşanmıştır. Aslında o dönem yaşanan çatışmalar sağcı- solcu çatışmasından ziyade elleri yumruklu kızıl bayraklılar ile tekbir getiren yeşil bayraklı kişilerin çatışması olarak da hatırlanmaktadır.¹⁴¹

1973 yılına gelindiğinde Buca Mimarlık Mühendislik Yüksekokulu'nda belki de basına ilk kez yansıyan öğrenci boykotlarını görmekteyiz. Kasım ayında başlayan boykotlarla ilgili olarak öğrenciler, yapılan eylemlerin siyasi bir amacı olmadığını belirterek, "Ön Şartlı Ders Sistemi" denilen sistemin kaldırılmasını istediklerini, bu sistem yüzünden başarısız olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerden toplanan ücretlerin Türkiye'de yer alan diğer yüksekokullara göre çok daha fazla olduğunu da belirterek, bu durumdan rahatsız olduklarını da dile getirmişlerdir. Bunların yanı sıra öğrencilere uygulanan baskılara izin veren yetkililerin de istifasını istediklerini belirtmişlerdir.¹⁴² Yapılan boykota 3bini aşkın katılım olmasından dolayı okul idaresi öğrencilerle görüşerek boykotu sonlandırmalarını istemişler, aksi durumda disiplin cezası alacaklarını belirtmişlerdir.¹⁴³

¹³⁸ Emre Dölen, **Türkiye Üniversite Tarihi 5, Özerk Üniversite Dönemi 1946-1981** 1. b., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s.s. 185-186-188-189.

¹³⁹ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)**, 4. b., Hil Yayın, İstanbul, 2010, s.s. 353-354-355.

¹⁴⁰ Şerafettin Turan, **Türk Devrim tarihi 5. Kitap**, 1. b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s. 274.

¹⁴¹ İlber Ortaylı, İsmail Küçükkaya, **Cumhuriyetin İlk Yüzyılı 1923-2023**, 1. b., Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 347.

¹⁴² **Demokrat İzmir**, 12 Kasım 1973, s. 1.

¹⁴³ **A.g.y.**, 13 Kasım 1973, s.s. 1-7.

(Buca Mimarlık Mühendislik Yüksekokulu, boykota katılan öğrencilerden bir grup, Demokrat İzmir, 13 Kasım 1973)

Her ne kadar ilk etapta farklı sebeplerden dolayı da olsa başlamış olsa, bu eylem hareketleri uzun yıllar devam edecektir.

1974 yılında gerçekleşen bir diğer boykotta 657 öğrenci okulun dışarısında bırakılmıştır. Bu kez boykotun nedeni okul ihtiyaç bedellerinin ödenmemesi olarak belirtilmiştir.¹⁴⁴

1975 yılında ise öğrenci hareketleri Ankara’da başlayıp, oradan yurdun diğer kesimlerine sıçramıştır. Özerk ve demokratik üniversite için, sınıf geçme yerine ders geçme sisteminin getirilmesi için boykota başlayan Eğitim Enstitüsü öğrencilerine polis müdahalesi gecikmemiştir. Öğrenci-polis mücadelesi esnasında yaralanan öğrenciler olmuştur. Bu boykottara dönem dönem ara verilse de bir süre sonra tekrar başlamakta idi. Örneğin; aynı yılın Aralık ayında Buca’da Mimarlık ve Mühendislik Yüksekokulu’na bağlı olan ön lisans okulu, 4 yıllık Yüksekokul statüsüne geçme talebiyle, bu kez süresiz boykota başlamışlardır.¹⁴⁵

¹⁴⁴ **Demokrat İzmir**, 2 Mart 1974, s. 7.

¹⁴⁵ **A.g.y.**, 2 Aralık 1975, s. 1.

(Buca Ön Lisans Okulu öğrencileri, süresiz boykot sırasında, Demokrat İzmir, 2 Aralık 1975)

1976 yılına gelindiğinde Buca Eğitim Enstitüsü'nde meydana gelen boykottan birinde kız öğrenciler yatakhaneye kapatılmış, yemek verilmemiştir.¹⁴⁶ Dönemin Enstitü Müdürü Hakkı Caner konuyla ilgili açıklama yaparak uyguladıkları yaptırımlardan üzüntü duyduğunu belirtmiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁶ **Demokrat İzmir**, 9 Ocak 1976, s. 1.

¹⁴⁷ **A.g.y.**, 10 Ocak 1976, s. 7.

(Buca Eğitim Enstitüsü'nde yatakhaneye kapatılan kız öğrenciler, Demokrat İzmir, 10 Ocak 1976)

Aynı yılın Mart ayına gelindiğinde Ege Üniversitesinde, içlerinde Buca Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Yüksekokulu gibi bölümlerde okuyan kişilerinde olduğu boykotçu öğrencilerin sayısı 11 bin öğrenciyi bulmuştur. Üniversiteler yasasındaki değişikliğin getirdiği uygulamaları eleştirme ve akademik taleplerin gerçekleşmesini istediklerini belirtmek için boykot yapan kişiler derslere girmemişlerdir.¹⁴⁸

1977' de Buca Eğitim Enstitüsü öğrenci velileri, çocuklarının okul idaresi tarafından baskı altında tutuldukları gerekçesiyle dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e başvurmuşlardır. Velilerin iddiasına göre yeni gelen öğrenciler okul idaresinden aldıkları destekle özellikle kız öğrencileri rahatsız ettiklerini belirtmişlerdir.¹⁴⁹

1977 senesinde eylemler artık siyasi nedenlerden ötürü yapılar bir hale gelmiştir. Bahsi geçen yıllarda boykotların yanı sıra öğrenciler arasında siyasi çatışmalar da yaşanmaya başlamıştır. Aynı yılın Mart ayında, bir konferans çıkışında eli silahlı bazı göstericiler öncelikle CHP'li gençlerin bulunduğu kahveye girerek

¹⁴⁸ **Demokrat İzmir**, 4 Mart 1976, s. 1.

¹⁴⁹ **A.g.y.**, 8 Ocak 1977, s. 7.

olay çıkartmış ardından eylemciler tarafından halka ateş açılmış, içlerinde 12 yaşında bir kızın da bulunduğu 5 kişi yaralanmıştır. Polisin müdahalesiyle çatışma durdurulmuştur.¹⁵⁰ Yaşanan olaylar sonucunda endişelenen veliler protesto yürüyüşü yapmışlardır. Veliler yaşanan olaylar neticesinde Buca'da yer alan okulların Bornova'ya taşınmasını istemişlerdir.¹⁵¹

(Veliler protesto yürüyüşü sırasında, Demokrat İzmir, 22 Mart 1977)

Buca' da ve aslında Türkiye genelinde, 1977 yılı öğrenci olaylarının üst düzeyde yaşandığı bir dönem olmuştur. Mart ayında Buca Eğitim Enstitüsü'nde derse girmek isteyen kız öğrenciler dövüldükleri gerekçesiyle karakola başvurmuşlardır.¹⁵² İzmir'de yaşanan olaylar sadece Buca ile sınırlı değildir, Türkiye'nin pek çok kesiminde olduğu gibi İzmir'in diğer ilçelerinde de olaylar devam etmektedir. Olaylar sırasında yaralananlar, ölenler olmaktadır. Dönemin İzmir Emniyet Müdürü Mehmet Yalçın, alınan önlemlere rağmen olayların önüne geçemediklerini, olayların İzmir polisini aştığını söylemiştir. Dönemin İzmir Valisi Turgut Eğilmez ise olayların sağcı ve solcular arasında adeta bir kan davasına

¹⁵⁰ **Demokrat İzmir**, 21 Mart 1977, s. 1.

¹⁵¹ **A.g.y.**, 22 Mart 1977, s. 1.

¹⁵² **A.g.y.**, 23 Mart 1977, s. 1.

dönüştüğünü belirtmiştir. Yaşanan bu olaylar neticesinde can güvenliğinin kalmadığını düşünen pek çok öğrenci protesto amacıyla derslere girmemişlerdir.¹⁵³

Yaşanan olaylar Enstitülerle sınırlı kalmamış liselere de yansımaya başlamıştır. Önce Çınarlı Meslek Lisesi öğrencilerinin bir kısmı devlet güçlerine silahla karşı koymak suçundan yargılanmışlardır. Şirinyer Lisesi'nde ise karşıt görüşlü öğrenciler arasında kavgalar yaşanmıştır.¹⁵⁴

Öğrenci saldırıları öğretim üyelerini dahi hedef alır hale gelmiştir. Bu gerekçeyle İzmir Eğitim Enstitüsü'nde 105 öğretim üyesi, dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e başvurarak can güvenliklerini istemişler, özellikle kız öğrencilerin, solcu olarak adlandırıldıklarını bu nedenle kiminin dövüldüğünü, kiminin ise bu nedenle derslere gelemediğini belirtmişlerdir.¹⁵⁵ Dönemin Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Mustafa Üstündağ Derslere giremeyen öğrenciler için sene kaybı olmaması açısından aynı yılın yaz döneminde 4 aylık telafi dönemi yapılacağını belirtilmiştir.¹⁵⁶

1978 yılına gelindiğinde ülke genelindeki siyasi fikir ayrılıkları artmaya başlamıştır. Ülke genelinde yaşanan gerginlik üniversitelerde de devam etmiştir. 1978 yılının Mayıs ayında Buca Eğitim Enstitüsü'nün lojmanları kimliği belirsiz kişilerce bombalanmıştır. Bu olayda herhangi bir can kaybı olmasa da maddi hasarlar oluşmuştur.¹⁵⁷

¹⁵³ **Demokrat İzmir**, 24 Mart 1977, s. 1-7.

¹⁵⁴ **A.g.y.**, 26 Mart 1977, s. 7.

¹⁵⁵ **A.g.y.**, 24 Nisan 1977, s. 3.

¹⁵⁶ **A.g.y.**, 25 Haziran 1977, s. 3.

¹⁵⁷ **A.g.y.**, 8 Mayıs 1978, s. 1.

(Buca eğitim Enstitüsü'nün bombalanan lojmanları, Demokrat İzmir, 8 Mayıs 1978)

Buca Eğitim Enstitüsü'nün Fen Bölümü binaları, yine aynı dönemde bir gece camdan içeri giren kişilerce yakılmaya çalışılmış fakat erken fark edilen yangın söndürülerek, herhangi bir kayıp yaşanmamıştır. Dönemin Buca Eğitim Enstitüsü Müdürü Rıza Akın'a göre eylemcilerin amacı okulun kapatılmasıdır.¹⁵⁸ 1978 yılında yaşanan olayların sonucunda olaylara karışan 12 öğrenci tespit edilerek okulla ilişkisi kesilmiştir.¹⁵⁹ Ancak gözaltına alınan ya da okuldan atılan öğrenciler olsa da olaylar ne yazık ki bitmemiştir. Bu kez aynı yılın Mayıs ayında yine Buca Eğitim Enstitüsü'nün Beden Eğitimi tuvaletleri bombalanmıştır. Şans eseri herhangi bir kayıp olmasa da üst üste yaşanan olaylar öğrencileri korkutmuştur.¹⁶⁰ Yine aynı yıl, bu kez Haziran ayında, sokakta Buca Eğitim Enstitüsü öğretim üyelerinden birinin bulunduğu araca ateş açılmış iki kişi yaralanmıştır. Olayın sonrasında öğrenciler dahi otobüslere polis korumasıyla bindirilmişlerdir.¹⁶¹

¹⁵⁸ **Demokrat İzmir**, 19 Mayıs 1978, s. 1.

¹⁵⁹ **A.g.y.**, 22 Mayıs 1978, s. 7.

¹⁶⁰ **A.g.y.**, 26 Mayıs 1978, s. 1.

¹⁶¹ **A.g.y.**, 3 Haziran 1978, s. 1.

(Öğrenciler polis korumasıyla otobüslere binerken, Demokrat İzmir, 3 Haziran 1978)

Ülkücü öğrencilerin sol görüşlü öğrencileri okula almak istememeleriyle başladığı iddia edilen çatışmalar neticesinde sağ görüşlü 100 öğrenci de gözaltına alınmış, 10'u tutuklanmıştır. Ayrıca 50 öğrenciye de uzaklaştırma cezası verilmiştir.¹⁶² Neredeyse her ay belki de her hafta bir kavga yaşanmaya başlamıştır. Temmuz ayında derslere girmek isteyen bir grup solcu öğrenciye ülkücüler taş ve sopalarla saldırmışlardır. Eğitim Fakültesi'ndeki güvenlik önlemleri gün geçtikçe arttırılmıştır.¹⁶³

¹⁶² **Demokrat İzmir**, 23 Haziran 1978, s. 7.

¹⁶³ **A.g.y.**, 20 Temmuz 1978, s. 1.

(Buca Eğitim Enstitüsü'nde güvenlik güçleri, Demokrat İzmir, 23 Haziran 1978)

1979 ve 1980 yıllarında da durum aynı şekilde ve hatta artarak devam etmiştir. 1979 senesinde bu kez iki sol grubun afiş tartışması büyümüş, güvenlik kuvvetlerinin müdahale edince karşılıklı çatışma yaşanmış, 5'i polis olmak üzere 15 kişi yaralanmıştır. Silahlı çatışmalara karışan 452 Eğitim Enstitüsü öğrencisi adliyeye sevk edilmiştir. 1980 yılında 7 öğrenci halkın huzurunu bozdukları gerekçesiyle İzmir'e girme yasağı verilere sürgün edilmişlerdir.¹⁶⁴

Sadece Buca'da değil, ülke genelinde pek çok üniversitede yaşanan siyasi çatışmalar halkı da etkilemişti. İnsanlar endişeli ve üzgün bir şekilde yaşananları takip etmiştir.¹⁶⁵ 1980 yılı öğrenci hareketlerinin birden kesildiği bir yıl ne yazık ki değildi. Aslında günümüzde bile zaman zaman yaşanan bu durum son bulur mu bilinmez. Fakat o yıllarda yaşanan öğrenci hareketlerinin şiddeti, unutulmayacak, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olacaktı.

¹⁶⁴ Yeni Asır, 28 Haziran 1980, s. 1.

¹⁶⁵ Gürcan Bucalılar'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 12.05.2015).

(Eğitim Enstitüsü öğrencileri Adliyeye gönderilirken, Yeni Asır, 22 Aralık 1979)

İKİNCİ BÖLÜM

2. BUCA BELEDİYESİ

2.1 Buca Belediye Başkanları

Buca ile ilgili çalışmamızı hazırlarken, her ne kadar konumuz sosyal tarih olsa da, bir bölgenin sosyal ve siyasi tarihini birbirinden ayırmak pek mümkün olmadığı için, Buca Belediye Başkanlarından ve o dönemde yaşanan olaylardan da biraz bahsetmek istedik.

1950'li yılların başında Buca'da Belediye Başkanı Suphi Erkin'di. 1952 yılına gelindiğinde halkın, Erkin'den şikâyetçi olmaları ve Erkin'in usulsüzlük yaptığına dair söylentiler nedeniyle, vazifesini kötüye kullanmak gerekçesiyle görevden alınmıştı.¹⁶⁶ İddiaların sonucunda 1953 yılında Suphi Erkin mahkemeye verilmiş, duruşma günü tanıklar dinlenmiştir. Dinlenen tanıklardan ilki Buca Belediye Muhasebesinden emekli İrfan Karaman, yapılan usulsüzlüklerin bir kısmından haberi olmadığını, bir kısmını ise kendisinin görevden alınma korkusuyla, Suphi Erkin'in kanuna aykırı kararlar aldığını bilmesine rağmen onayladığını belirtmiştir.¹⁶⁷

Suphi Erkinden sonra 1953-1954 yılları arasında kısa dönem belediye başkanlığı yapan kişi; Asım Gümüştüs'dür. Gümüştüs'ten sonra ise Belediye Başkanlarının sıralaması Mustafa Ertek(1953-1955), Rüştü Özmalkoç(1955-1957), Dr. Reşat Tanberk(1957-1958) şeklindedir. 1958-1959 yılları arasında Mustafa Ertek ikinci kez Belediye Başkanlığı yapmıştır. 1959-1960, 1960-1961, 1961-1963 yılları arasında ise başkanlık koltuğuna sırasıyla İsmet Uç, Yzb. Hamdi Kamacık, Cemal

¹⁶⁶ **Demokrat İzmir**, 13 Haziran 1952, s. 1.

¹⁶⁷ **Yeni Asır**, 2 Nisan 1953, s. 5.

Sezgin oturmuştur. Hepsi bir ya da iki yıl Belediye Başkanlığı yapan kişiler oldukları için, yerel meclis hayatı sakın geçmiştir diyebiliriz.¹⁶⁸

1963 yılına gelindiğin Buca Belediye Başkanlığına Süha Göksel gelir. 1971 yılına kadar Başkanlık görevini sürdürür. Ancak 1966 yılında hakkında çıkan yolsuzluk haberleriyle meclisten güvensizlik oyu alınca, durum İzmir Valiliği'ne bildirilmiş ve konuyla ilgili nihai karar İçişleri Bakanlığı ve Danıştay'a bırakılmıştır.¹⁶⁹ Yaşanan olaylardan sonra Süha Göksel'in Başkanlığı geçersiz sayılıp, Buca'da tekrar seçim yapılmasına karar verilmiştir. Bu kez halkın adayı olarak anılan Yüksel Çakmur CHP'nin adayı olarak ismini duyurmuştur.¹⁷⁰

(Aday Yüksel Çakmur, Bucalılarla tezahürat yaparken, Demokrat İzmir, 27 Şubat 1971)

28 Şubat 1971 tarihinde yapılan seçim sonuçlarına göre Yüksel Çakmur 7013 oyla seçimi kazanmıştır. Yüksel Çakmur'u destekleyen kişiler Çakmur'u omuzlarına alarak zaferlerini kutlamışlardır.¹⁷¹

¹⁶⁸ https://www.buca.bel.tr/files/Buca_Belediyesi_2010-2014_Stratejik_Planı.pdf (Erişim Tarihi: 24.05.2019).

¹⁶⁹ **Demokrat İzmir**, 8 Haziran 1966, s. 6.

¹⁷⁰ **A.g.y.**, 27 Şubat 1971, s. 1-7.

¹⁷¹ **A.g.y.**, 1 Mart 1971, s. 1.

(Yüksel Çakmur omuzlardayken, Demokrat İzmir, 1 Mart 1971)

Yüksel Çakmur'un Belediye Başkanlığına seçilmesinin ardından Buca Belediye Meclisinde "Reformist Hareket" başladı. Bu amaçla her mahalleden 5 temsilci seçilmesine karar verilmişti.¹⁷² Ayrıca Süha Göksel ve yolsuzluk iddialarıyla ilgili her şeyin açığa çıkabilmesi adına, İmar İskân ve İçişleri Bakanlığı bu dönemde belediyeye müfettiş göndermeye karar vermişti.¹⁷³ Yüksel Çakmur göreve geldikten kısa bir süre sonra Süha Göksel döneminde arsaların kimlere dağıtıldığına dair listeyi Belediye binasına asarak halkı bu konuda bilgilendirmiştir. Asılan listede arsaların, ihtiyacı olan kişilerden ziyade hatırı sayılır kişilere dağıtıldığı görülmüştür.¹⁷⁴

¹⁷² **Demokrat İzmir**, 18 Mart 1971, s. 3.

¹⁷³ **A.g.y.**, 11 Nisan 1971, s. 1.

¹⁷⁴ **A.g.y.**, 22 Mayıs 1971, s. 2.

(Bucalılar Belediye binasına asılan listeyi incelerken, Demokrat İzmir, 22 Mayıs 1971

Müfettişlerin yaptığı çalışmalarda 2970 arsadan sadece 11 tanesinin kanuni mülk sahibinin olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁷⁵ Göksel konuyla ilgili herhangi bir usulsüzlük yapmadığı belirtse de seçimin yenilgisini bu olaylara ve Süha Göksel'e bağlayan AP, Göksel'i partiden ihraç etmiştir.¹⁷⁶

Yaşanan olayların ardından Buca Belediye Başkanı Yüksel Çakmur'un görevine devam etmesine fakat meclisin feshedilmesine, 60 gün içerisinde meclis üye seçimlerinin yeniden yapılmasına karar verilmiştir. 1973 yılında seçimlerin yapılmasına yaklaşık 1 hafta kala Çakmur CHP'den, parti disiplinine karşı hareket ettiği gerekçesiyle 1 yıl süreyle ihraç edilmiştir.¹⁷⁷ Bu karar çoğu partili ve destekçi tarafından büyük bir şaşkınlıkla karşılanmış, konuyla ilgili CHP Genel Merkez'e ve Ecevit'e telgraflar çekilerek itirazlarda bulunulmuştur. Karara Çakmur da itiraz ederek, durumu Buca'da CHP'nin kaybetmesi için içeriden ve dışarıdan gösterilen bir çaba olarak adlandırmıştır.¹⁷⁸

Buca Meclis seçimlerinin yenilenecek olması sebebiyle 1973 yılı Şubat ayında Bülent Ecevit İzmir'e gelmiştir. Buca'nın ünlü Şato Sineması'nda önemin siyasi olaylarıyla ilgili konuşma yapan Ecevit'i binlerce kişi izlemiştir.¹⁷⁹

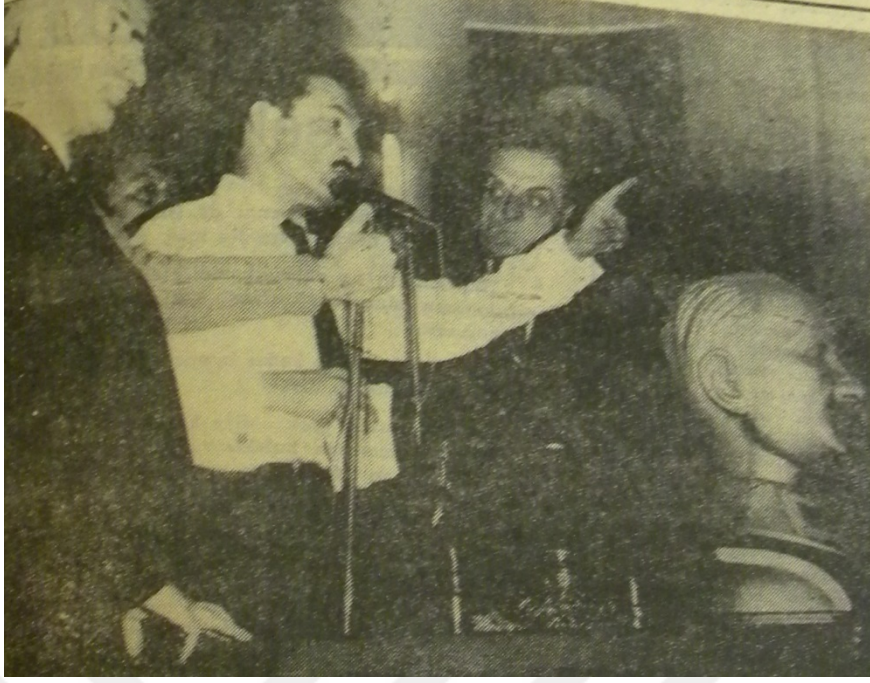
¹⁷⁵ **Demokrat İzmir**, 13 Ağustos 1971, s. 1.

¹⁷⁶ **A.g.y.**, 24 Ağustos 1971, s. 1.

¹⁷⁷ **A.g.y.**, 18 Şubat 1973, s. 7.

¹⁷⁸ **A.g.y.**, 17 Şubat 1973, s. 1-7.

¹⁷⁹ **A.g.y.**, 25 Şubat 1973, s. 1.

(Ecevit, Buca'da konuşma yaparken, Demokrat İzmir, 25 Şubat 1973)

(Ecevit'in Bucalılar tarafından karşılanma anı, Demokrat İzmir, 25 Şubat 1973)

25 Şubat 1973'te yenilenen, kadın katılımcıların fazla olmasının dikkat çektiği meclis seçimlerinde, tüm kargaşaya rağmen CHP üstün gelmiştir.¹⁸⁰ Başkan vekilliğine Türker Mutlu getirilmiştir.

1973 yılında Yüksel Çakmur'un Milletvekili olarak meclise gitmesinden sonra Başkan adaylığıyla ilgili konuşmalar yapılmaya başlandığında, Çakmur döneminde Fen İşleri Müdürlüğü yapmış olan Işıl Saygın'ın adı duyulmaya başlanmıştı. Işıl Saygın, yaklaşan seçimler için adaylığını AP'den koymuştur. Yıllarca Çakmur döneminde görev alıp AP'den aday olması ise şaşkınlıkla karşılanmıştır.¹⁸¹

1974 yılına gelindiğinde Buca Belediye Başkanlığı koltuğunda artık Işıl Saygın vardır. Işıl Saygın Belediye Başkanı olarak göreve başladıktan sonra iki ay içerisinde İmar Müdürü değişmiştir.¹⁸² Basına yansıyan haberlere göre kısa süre içerisinde bölgede CHP'lilere ait gecekondular yıkılmaya başlamış, AP'li kişilerin ise ev yapmalarına ise hoş görü gösterilmiştir. Tüm bu olaylar Işıl Hanım'ın eleştirilmesine neden olmuştur. Ayrıca CHP'li olduğu iddiasıyla 24 işçiyi de işten çıkarmasından dolayı Çalışma Bakanlığına şikâyet edilmiştir.¹⁸³ Dönemin İzmir Milletvekili ve eski Belediye Başkanı Yüksel Çakmur da, Işıl Saygın'ı despot yönetiminden dolayı bir telgrafla İzmir Valiliği'ne şikâyet etmiştir.¹⁸⁴

1977 yılına gelindiğinde, Aralık ayında yapılacak yerel seçim kampanyası için CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit ilk olarak Buca'ya gelmiştir. Halkın yoğun ilgiyle karşılanan Bülent Ecevit, dönemin siyasi konuları hakkında konuşarak mitingini gerçekleştirmiştir. Ecevit'in gelişi sebebiyle Buca'da kurbanlar kesilmiştir.¹⁸⁵ Yine de Işıl Saygın, 1980 yılına kadar Başkanlık koltuğunda kalmıştır.

¹⁸⁰ **Demokrat İzmir**, 26 Şubat 1973, s. 1.

¹⁸¹ **A.g.y.**, 5 Kasım 1973, s. 5.

¹⁸² **A.g.y.**, 29 Ocak 1974, s. 5.

¹⁸³ **A.g.y.**, 11 Mart 1974, s. 1.

¹⁸⁴ **A.g.y.**, 1 Nisan 1974, s. 1.

¹⁸⁵ **A.g.y.**, 13 Kasım 1977, s. 7.

İncelediğimiz zaman aralığındaki son Belediye Başkanı ise 1980 yılında askeri darbenin ardından başa gelen Albay Sakıp Ersü olmuştur. Ersü, 1981 yılına kadar Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır.¹⁸⁶

3.3. Belediye Hizmetleri

1950-1980 yılları arasında Buca Belediyesi'nin en çok ağırlık verdiği konu yol, su ve ulaşım problemleridir. Aslında 1950'li yıllarda halkın belli başlı ihtiyaçlarından biri iletişimdi. Ancak bu sorun aynı yılın Temmuz ayına gelindiğinde bir nebze de olsa çözülmüştü. 1950 yılına kadar iletişimi santral yoluyla sağlayan Buca'ya iletişim problemini çözme amacıyla otomatik telefon hizmeti getirilmiştir. Buca için bir ilk olan otomatik telefon İsveç telefon şirketi Ericsson tarafından kurulmuştur.¹⁸⁷ 1977 yılında ise Buca'da telefon santral kapasitesi 4bin iken 5 bine çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu artış iletişim ihtiyacını önemli ölçüde karşılayacaktı.¹⁸⁸

Bu aşamadan sonra Buca Belediyesi, çözülmesi gereken ve belediyeyi uzun yıllar uğraştıracak olan asıl problemler su ve ulaşım problemleri üzerine eğilmeye başlamıştır.

2.2. Su Sorunu ile Mücadele

1950'li yıllarda belki de en önemli ihtiyaç, su ihtiyacıydı. 1950 yılı, Ekim ayında Buca Belediyesi toplantılara başlamıştır. Dönemin Belediye Başkanı Suphi Erkin, belediyenin ihtiyaç duyduğu su tesisatı ile ilgili planlarından söz etmiştir. Buca, Kızılçullu ve Kançeşme'nin içme suyu sıkıntısına acilen çözüm bulmak için çalışmalara başlanmıştır.¹⁸⁹

Bu dönemde Buca'dan gazetelere gelen şikâyet mektuplarında bir süredir Kızılçullu'nun su ihtiyacının belediye tarafından tahsis edilen bir tankla karşılandığı ancak son günlerde tankın arızalanmasıyla birlikte bölgede su sıkıntısı yaşanmaya

¹⁸⁶ https://www.buca.bel.tr/files/Buca_Belediyesi_2010-2014_Stratejik_Planı.pdf (Erişim Tarihi: 24.05.2019).

¹⁸⁷ *Yeni Asır*, 13 Temmuz 1950, s. 4.

¹⁸⁸ *Demokrat İzmir*, 11 Şubat 1977, s. 3.

¹⁸⁹ *Yeni Asır*, 3 Ekim 1950, s. 5.

başladığı belirtilmiştir. Şikâyete göre halk, kovalarla su taşıyor bu da izdihama neden oluyordu.¹⁹⁰

1956 yılına gelindiğinde Buca Belediyesi, Buca yolundaki yoksul ailelerin su ihtiyacını karşılamak adına ihtiyaç duyulan su borularını temin etme yolunda adımlar atmaya başlamıştır. Böylece bu yıllara kadar su ihtiyaçlarını bir kuyudan karşılayan ailelerin bu sıkıntısı çözülmüş olacaktı.¹⁹¹ Aynı yılın Temmuz ayında İller Bankası tarafından hazırlanan ikinci kısım su şebekesinin projesi gelmiştir.¹⁹² Belediye Başkanlarının Buca'nın ihtiyaçlarını dile getirebilmek ve konuyla ilgili çözümler üretebilmek için Ankara ile düzenli olarak temas halinde olmuşlardır. 1956 senesinin Mayıs ayında Belediye Başkanı Rüştü Özmalkoç, Belediye Meclis üyelerinden üç kişiyle birlikte bu amaçla Ankara'ya gitmişlerdir.¹⁹³ Yapılan çalışmalar sonucunda bölge halkının ilave içme suyu ihtiyacının karşılanabilmesi için Buca suyunun, Osmanağa suyu ile birleştirilmesine karar verilmiştir. Bu yolla halkın su sıkıntısı nispeten de olsa çözülmüş olacaktır.¹⁹⁴ Fakat günden güne artan nüfus nedeniyle, çözümler yetersiz kalmış ve dönem dönem su sıkıntısı tekrardan gündeme gelmiştir.

Nitekim 1959 senesine gelindiğinde susuzluk problemine kalıcı bir çözüm bulunamadığından, halk yeniden zor durumda kalmaya başlamıştır. Ayrıca bu problem işçi sigortaları hastanesinde de sorun yaratmaya başlamış durumdaydı. Hastanede susuzluk ihtimaline karşı su çekici motoru bulunsa da, kesinti birkaç günden uzun sürdüğü takdirde yeterli gelmiyordu.¹⁹⁵ Konuyla ilgili Buca Belediye Meclisinde yapılan olağanüstü toplantıların ardından¹⁹⁶ ESHOT idaresindeki depoların yedek su borularından bir kısmının Buca Belediyesi'ne verilerek, ihtiyacın karşılanmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu dönemde Osmanağa suyuna ek olarak Vezir suyunun da bir kısmının Buca halkına verilmesi uygun görülmüştür. Dönemin Belediye Başkanı İsmet Uç, İzmir Belediye Başkanı Faruk Tunca'yı ziyaret ederek konuyla ilgili görüşme yapmıştır.¹⁹⁷

¹⁹⁰ **Demokrat İzmir**, 3 Mayıs 1952, s. 5.

¹⁹¹ **Yeni Asır**, 31 Ocak 1956, s. 3.

¹⁹² **A.g.y.**, 12 Temmuz 1956, s. 2.

¹⁹³ **A.g.y.**, 20 Mayıs 1956, s. 2.

¹⁹⁴ **A.g.y.**, 30 Temmuz 1956, s. 2.

¹⁹⁵ **A.g.y.**, 27 Ağustos 1959, s. 1.

¹⁹⁶ **A.g.y.**, 27 Ağustos 1959, s. 5.

¹⁹⁷ **A.g.y.**, 15 Eylül 1959, s. 2.

1960 yılında Buca'da açılacak olan Pazar yerinin temel atma töreninde konuşan Belediye Başkanı İsmet Uç Senelerdir kısmi anlamda çözümlense de devam eden su sorunu ile de ilgili olarak bir proje geliştirdiklerini ve bu anlamda ihaleye çıkarılacak bu projeye 30 sene sonrasının dahi su ihtiyacının karşılanabileceği müjdesini vermiştir.¹⁹⁸ Projeye göre Buca'ya 130 litre su verebilme kapasitesine sahip olan su tesisleri yapılmasına karar verilmiştir. Tesislere ait keşif ve projeler İller Bankası tarafından uygun bulunmuş ve o yıl içerisinde ihaleye verilerek inşasına başlanması kararlaştırılmıştır. İller Bankası'ndan Buca Belediyesi'ne gelen yazıda bu tesisler için toplamda 3.157.407 liranın, 1.176bin TL'si hükümetçe hibe edilmekte olduğu, bu paranın yarısı yardım olarak, diğer yarısı ise 25 yılda, faizsiz 25 taksitle alınmak üzere verileceği belirtilmiştir. Belediye Başkanı İsmet Uç bu yazıya karşılık İller Bankası'na teşekkürlerini iletmış olup, tesislerin yapılması ile birlikte yıllardır sürekli gündeme gelen su ihtiyacının çözümleneceğini belirtmiştir.¹⁹⁹ Konuyla ilgili çalışmalar başlatılmıştır.

1961 senesinde su ihtiyacını Osmanağa ve Vezir Sularından karşılanmaktaydı. Osmanağa, eski Bucalıların yıllar öncesinde 50 metre uzunluğunda ve 2.5 metre genişliğinde bir sarnıç inşa ettikleri bir bölgeydi. Az kireçli ve tatlı olarak çıkan su, sarnıç içerisinde kendiliğinden kaynamaktaydı. Buca Belediyesi büyük bir bahçeyi tel örgüyle çevirerek Buca ve Şirinyer'in tüm suyunu buradan temin etmekteydi. Çok küçük bir alan olmasına rağmen bereketliydi ve uzun yıllar Buca'yı idare etmişti. Fakat artan nüfusla birlikte su ihtiyacı da katlanarak çoğalmıştı. Bu nedenle bu duruma bir çözüm bulma gereği yeniden gündeme gelmişti. Belediye 9,5 metre derinlikte ve 3 metre çapında bir sarnıç daha yapmıştı. Tüm gün çalışan pompalarla Buca'nın ve Şirinyer'in su ihtiyacı buradan karşılanıyordu. Buna rağmen su da bir azalma olmuyordu. Pompaj dairesindeki bir teknisyen kuyunun altında kuvvetli bir akıntı olduğunu ve kuyuların biraz daha derinleşmesi durumunda suyu zapt edemeyeceklerini ve bu durumun bir felakete neden olabileceğini bildirmişti. Yer altındaki akıntının durması durumunda yer altından adeta bir nehir gibi akan su yeryüzüne çıkacak bu da tam anlamıyla bir felaket olacaktır. Şirinyer'in yerlilerinden Mustafa Üstükarıcı'nın gazeteye verdiği röportajda Halkapınar suyu bir şirketin elindeyken dönemin belediye başkanı Behçet

¹⁹⁸ **Yeni Asır**, 25 Ocak 1960, s. 3.

¹⁹⁹ **A.g.y.**, 20 Mart 1960, s. 2.

Uzun Buca'ya 3 tane kuyu açtırarak su ihtiyacını karşılama planları yaparken uzmanların o dönemde buradaki suyun İzmir'i boğabilme kapasitesini söyleyerek uyarıda bulduklarını belirtir. Bu kaynaklardan Osmanağa suyu tarlalık bir alanda, tulle örgülü küçük bir bölümden gelmekteydi ve bu ilerleyen yıllarda yetmeyebilirdi.²⁰⁰

Bu dönemde ayrıca Kızılcıllu çayının geçtiği yerde çok eski zamanlardan kalma bir kilise vardır. O kilisenin suyu "Ayazma suyu" olarak biliniyordu ve dünyaca meşhurdur. Şirinyer'de oturan yaşlı insanların anlattığına göre dünyanın her tarafından gelen Hristiyanlar, ancak bu suyu içtiklerinde bedenlerini günahlarından arındırdıklarına ve cennete gideceklerine inanıyorlardı.²⁰¹

Su dışında o dönemde başka bir problem kanalizasyon ve çöp problemiydi. Belediyenin otobüsleri olmasına rağmen çöpleri bir at arabası topluyordu. At arabası çöpleri toplamaya başlayıp bitirene kadar evlerden yeni çöpler çıkıyordu.²⁰² Kanalizasyon sorunu ile ilgili en çok şikâyet ise Sulh Sokağı sakinlerinden gelmekteydi. Vatandaş, şikâyetlerini gazetelere yazdıkları mektuplarla dile getirmekteydi. Kanalizasyona duyulan elzem ihtiyacın bir an önce karşılanmasını talep etmekteydiler. Halk kanalizasyon eksikliğinden dolayı pis sularını dökecek yer bulamamakta, ayrıca kanalizasyon problemi mahallede kötü kokuya da neden olmaktaydı.²⁰³

1966 yılında Şirinyer'deki işçi evleri semtinde tekrardan su sıkıntısı yaşanıyordu. Özellikle üst bölgelerde suların, gün içerisinde neredeyse hiç akmadığı belirtilmiştir. Buca Belediye yetkilileri gerekli tedbirleri alacaklarını söylemişlerdir.²⁰⁴

1967 yılına gelindiğinde, ilk kez 1960 yılında dönemin Belediye Başkanı İsmet Uç tarafından duyurulan, Buca'nın su problemini 50 yıl süreyle çözecek su tesislerinin yapımı bitmişti. Yapılan tesisler 11 Haziran 1967 yılında hizmete açılmıştır. Her biri 1500 metre küp kapasiteli iki depo, İller Bankası'ndan temin edilen bütçeyle yapılmıştır. Açılış töreninde dönemin İmar ve İskân Bakanı Haldun

²⁰⁰ **Yeni Asır**, 17 Kasım 1961, s. 3.

²⁰¹ **A.g.y.**, 17 Kasım 1961, s. 3.

²⁰² **A.g.y.**, 17 Kasım 1961, s. 3.

²⁰³ **A.g.y.**, 6 Nisan 1959, s. 2.

²⁰⁴ **Demokrat İzmir**, 1 Temmuz 1966, s. 5.

Menteşoğlu ve dönemin valisi Namık Kemal Şentürk gibi kişiler yer almıştır. Menteshoğlu, su tesislerinin özellikle gecekondu bölgelerinde yaşayan insanlar için makbule geçeceğini belirterek, suyun bu bölgeye ulaştırılması için çalışmaların hızla devam ettiğini belirtmiştir.²⁰⁵ Tesislerin açılmasıyla birlikte yıllardır devam eden su problemi geçici bir süre çözülmüştür.

(Tesisler hizmete açıldıktan sonra, Yeni Asır, 12 Haziran 1967)

Yaklaşık 6 yıl sonra, 1973 yılına gelindiğinde Buca Belediye Başkanı Yüksel Çakmur döneminde, İzmir ESHOT işçileri su kaynakları bulabilmek için Buca'da ruhsatsız kazı yaptıkları gerekçesiyle İzmir Belediye Başkanı AP'li Osman Kibar ve Buca Belediye Başkanı Yüksel Çakmur arasında gerginlik yaşanmıştır. Osman Kibar İzmir'e su bağlatmak amacıyla bütün işçileri seferber etmiş, Çakmur ise bu duruma karşı çıkmıştır.²⁰⁶ Su gerginliği telgrafla İçişleri Bakanlığı'na bildirilmiştir. İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar'ın emriyle işçiler, polis gözetiminde ve baskısında gece gündüz kazı çalışmalarına katılmak durumunda kalmıştır. Yaşanan bu olaylara kayıtsız kalmayan ve bu durumun hukuka aykırı olduğu belirten Çakmur ise 2 saat gibi bir süre gözaltına alınmıştır. Çalışmalar devam ederken Buca'da otobüslerin seferleri de engellenmiş halk bu anlamda da mağduriyet yaşamıştır. Çakmur, Buca'daki su sıkıntısının hala devam ettiğini, dolayısıyla Buca sınırlarındaki

²⁰⁵ *Yeni Asır*, 12 Haziran 1967, s. 3.

²⁰⁶ *Demokrat İzmir*, 2 Şubat 1973, s. 1.

kaynakların öncelikle Buca halkına ait olduğunu belirtmiştir. Su kaynaklarının Buca'ya fazla gelmesi durumunda, kaynakların İzmir'e aktarılmasına izin verebileceklerini, aksi bir durumun mümkün olamayacağını söylemiştir.²⁰⁷

(Polis gözetiminde yapılan kazı anından bir fotoğraf, Demokrat İzmir, 2 Şubat 1973)

(Yüksel Çakmur, su kanalı döşeyen işçileri uyarırken, Demokrat İzmir, 3 Şubat 1973)

İzmir Belediyesi tarafından sürdürülen kazılar devam ederken Yüksel Çakmur büyük bir adım atarak 182 bin TL ücretle bu arsaları istimlak ve tescil

²⁰⁷ Demokrat İzmir, 3 Şubat 1973, s.s. 1-7.

ettirmiştir. Elinde tapularla kazı alanına gelerek kazıyı durdurmayı başaramamıştır. Bu gelişme halk tarafından sevinçle karşılanmıştır.²⁰⁸

(Elinde arsa tapularıyla Yüksel Çakmur, Demokrat İzmir, 8 Şubat 1973)

Yüksel Çakmur'un söz konusu kazı arsalarını belediye arsası yapmasının ardından bu kez Osman Kibar, Buca Belediyesi'nin İzmir Belediyesi'ne olan borçlarına karşılık icra işlemlerine girişerek, su için kazı yapılan arsaları bu şekilde elde etmeyi planlamıştır. Çakmur, icra girişiminden çekinmediğini, Belediye'nin 400 Bin TL borcu olduğunu, Süha Göksel döneminden kalan bu borcun ödenebilmesi için gerekirse Buca'daki hoparlörden anons yaparak halkla birlikte bu borcun üstesinden gelebileceğini belirtmiştir.²⁰⁹ Tüm bu çekişmelerin ardından Buca'nın yeraltı suları Bakanlar Kurulu kararıyla büyük bir kısmı İzmir'e verilmek suretiyle İzmir ve Buca arasında paylaştırılmıştır.²¹⁰ Buca'da yetersiz kalan su kaynaklarını çoğaltmak ve su ihtiyacını giderebilmek adına ise 8 adet su pompası daha alınarak, daha derinden su çıkarma çalışmalarına başlanmıştır.²¹¹

²⁰⁸ **Demokrat İzmir**, 8 Şubat 1973, s.1.

²⁰⁹ **A.g.y.**, 11 Şubat 1973, s. 7.

²¹⁰ **A.g.y.**, 7 Mart 1973, s. 1.

²¹¹ **A.g.y.**, 29 Eylül 1973, s. 7.

1975 yılına gelindiğinde Buca'da nüfus 100 bini bulmuştur ve bahsi geçen yılın yaz aylarında tekrardan susuzluk baş göstermeye başlamıştır.²¹² Buca'da aylarca susuz ve elektriksiz kalan aileler vardır. Günerçam Mahallesi bu ailelerin yaşadığı mahallelerden biridir. Mahalle sakinleri konuyla ilgili Belediyeye başvurularına rağmen herhangi bir sonuç alamamışlardır. Ayrıca bahsi geçen mahallede kanalizasyon da olmadığı için mikroplarla da mücadele etmek durumunda kalmışlardır.²¹³

1976 senesinde, susuzluğun tekrar problem haline gelmesiyle birlikte daha önce Buca Belediye Başkanı Yüksel Çakmur ve İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar arasında yaşanan su sorunu yeniden gündeme gelmiştir. Bu kez dönemin Belediye Başkanı Işıl Saygın, İzmir Belediye Başkanı ise İhsan Alyanak'dır. Çakmur döneminde yaşanan olaylar neticesinde Buca'da kullanılmayan 3 su kuyusu ile ilgili tartışma tekrar gündeme gelmiştir.²¹⁴ Buca'da yaşayan bir grup kadın ESHOT'un önüne siyah çelenk bırakarak, "Alyanak, Elini Buca'dan Çek" yazılı pankartlar açmışlardır.²¹⁵

1950-1980 yılları arası Buca ve İzmir Belediyesi arasındaki su çekişmeleri devam etti. Her ne kadar iki belediye arasında bir mücadele yaşansa da, bir şekilde çözüm bulunabiliyordu. Fakat bulunan çözümler bir süre sonra yetersiz kalıyordu ki bu da, aslında sürekli artan nüfusun ve kentleşmenin doğal bir sonucuydu.

²¹² **Demokrat İzmir**, 2 Haziran 1975, s. 3.

²¹³ **A.g.y.**, 15 Ağustos 1976, s. 3.

²¹⁴ **A.g.y.**, 17 Eylül 1976, s. 7.

²¹⁵ **A.g.y.**, 19 Eylül 1976, s. 3.

(Bucalı kadınların protesto anından bir kare, Demokrat İzmir, 19 Eylül 1976)

2.3. Yol -Ulaşım Problemi

Buca'daki su probleminden sonra çözülmesi gereken bir diğer sorun; yol ve sorunuuydu. 1951 senesine gelindiğinde bu amaçla, Buca'yı güzelleştirme çalışmalarına başlanmıştır. Dönemin Buca Belediye Başkanı Suphi Erkin, Kızıllıçullu'ya kadar uzanan İzmir caddesini ağaçlandırmak üzere harekete geçmiştir. Bu çalışmalar kapsamında caddenin iki tarafına da dut ve çam fidanları dikilmesine karar verilmiştir.²¹⁶

Kançeşme'de ve Kızıllıçullu'da nüfusun artmaya başlaması, belediye hizmetlerinin ise yerinde sayması, bölgede yaşayan ve her gün İzmir'e gidip gelen insanların, ulaşım sıkıntısı çekmesine neden oluyordu. Bucalılar için hizmet veren otobüsler, ulaşım ihtiyacı için yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu nedenle Buca Belediyesi, yeni otobüsler tahsis etme kararı almıştır. Tahsis edilecek olan yeni otobüslerin, Kançeşme'ye ve Kızıllıçullu'ya sefer düzenlemesi hem belediyenin gelir kaynağını arttıracaktı, hem de halkı memnun edecekti.²¹⁷

²¹⁶ Yeni Asır, 24 Eylül 1951, s. 2.

²¹⁷ A.g.y., 24 Eylül 1951, s. 2.

Ancak nüfusun gün geçtikçe artması, su probleminde olduğu gibi, ulaşım konusunda da alınan önlemlerin bir süre sonra yetersiz kalmasına sebep oluyordu. 1954 yılının Mayıs ayına gelindiğinde, Buca Belediyesi'nde bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantıda, mevcut otobüs sayısının, halkın ihtiyacını karşılamada yetersiz kaldığı konuşulmuştur. Bu konuya çözüm olarak Fransa'dan 7 tane otobüs sipariş edilmiştir. Fakat otobüslerin şehre gelmesi yaklaşık 2 ayı bulacağından, bu süreçte halk otobüslerinin kiralanmasına karar verilmiştir. Toplantıda ayrıca Nafia vekilinin Buca-İzmir yolunu tamir etme sözü üzerine de konuşulmuştur.²¹⁸

Buca Belediyesi'nin kiraladığı otobüsler, yolcuların fazla olması sebebiyle ihtiyacı tam olarak karşılayamıyordu. Otobüsler, taşınması gereken kişi sayısından daha fazla yolcu alıyor, kapıları açık bir şekilde gidiyorlardı. Bu durum halkta memnuniyetsizliklere neden olmuştu.²¹⁹ Ayakta ve sıkışık bir şekilde seyahat eden yolcular dışında, pek çok kişi kalabalık nedeniyle otobüse dahi binemiyorlardı. Halk, bu durumla ilgili, gazetelere şikâyet mektupları yazarak özellikle sabah saatlerinde Buca'dan kalkan otobüslerin dolu geçtiğini, bu nedenle Şirinyer'den bu otobüslere binmenin mümkün olmadığını ve bundan dolayı mağdur durumda olduklarını belirtmişlerdir. Bunun üzerine Şirinyer İmar ve Güzelleştirme Cemiyeti konuya el atarak Buca Belediyesi ile görüşmüş,²²⁰ Buca Belediyesi'ne, sabah saatlerinde otobüslerin dolu olması sebebiyle Şirinyer'de yaşayan insanların işe yetişemediklerini belirterek bazı otobüslerin Şirinyer'den hareket etmesi kaydıyla otobüs sayısının arttırılmasını talep etmiştir.²²¹

1955 senesinde Buca Belediyesi, hazırlamış olduğu programla yeniden yol tamir faaliyetlerine başlamıştır. Buca Eczanesinden Sanatoryuma kadar olan yeri kapsayan tamir çalışmalarının tamamlanması halinde, otobüsler de seferlerini daha rahat gerçekleştirebileceklerdi.²²² Bunun haricinde İzmir-Buca yolunun da tamirine karar verilmişti.²²³ Ayrıca Şirinyer'i güzelleştirme amacıyla kurulan cemiyet, çalışmalarını yoğunlaştırmaktaydı. Şirinyer'i ağaçlandırılma işleri, ek otobüs seferleri, kanalizasyon, su ve yol ihtiyaçlarının giderilmesi, pazar yeri, halka açık

²¹⁸ **Yeni Asır**, 11 Mayıs 1954, s.s. 1-3.

²¹⁹ **A.g.y.**, 9 Eylül 1954, s. 2.

²²⁰ **A.g.y.**, 4 Nisan 1955, s. 2.

²²¹ **A.g.y.**, 14 Şubat 1955, s. 2.

²²² **A.g.y.**, 17 Ocak 1955, s. 2.

²²³ **A.g.y.**, 18 Ocak 1955, s. 6.

tuvaletler, spor sahası ve sinema inşası gibi bölgenin ihtiyaç duyduğu şeyleri gerçekleştirme amacıyla kurulan bu cemiyet, o dönemde daha çok yeni olmasına rağmen büyük işler başarmıştır. Cemiyetin girişimiyle kaldırılan otobüs durakları ve telefonlar yeniden hizmete sokulmuş, sokak lambaları değiştirilerek yolların yeniden aydınlatılması sağlanmıştır.²²⁴ Ayrıca Buca-Katipoğlu arasındaki turistik yolun da parkelenerek yenilenmesine karar verilmiştir.²²⁵

1956 yılının son günlerinde dönemin Buca Belediye Başkanı Rüştü Özmalkoç Şirinyer’de Bahçeli Evler Yapı Kooperatifinin bulunduğu alandaki yolların yapılmasına karar vermiştir. Bu karar kooperatif ortakları tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.²²⁶

Aynı yıl içerisinde Bayramyeri-Şirinyer yolunun da dar olmasından kaynaklı olarak, güzergâhta bulunan evler belediye tarafından istimlak edilerek, yolun 40 metre genişletilmesine karar verilmiştir.²²⁷ Ayrıca Buca Belediye Başkanı Mustafa Ertek belediye işleri ile ilgili olarak Ankara ile görüşerek Şirinyer- Gürçeşme yolunu asfaltlandırma kararı alınmasını sağlamıştır. Bunun dışında eski belediye caddesi ve Şirinyer postane caddesinden başlanarak bazı yolların inşasına karar verilmiştir.²²⁸

1959 senesinin Temmuz ayına gelindiğinde Şirinyer-Tepecik arası ulaşım problemi halen tam olarak çözümlenememişti. Otobüs sayısının az olması, halkın uzun süre duraklarda beklemesine neden oluyordu. Ayrıca araçların kalkış saatlerinin de belli olmamasından dolayı insanlar erkenden durağa gelmekte, duraklarda uzun kuyruklar oluşmakta ve otobüs hareket eder etmez dolmaktaydı. Bu nedenle otobüsler Şirinyer’e gelene kadar ara durakları es geçmek durumunda kalmaktaydılar. Bu durum özellikle sabah ve akşam saatlerinde insanlar için büyük problem teşkil etmekteydi. Ayrıca saatte bir geçen Şirinyer rotalı araçlara Gürçeşme tarafında oturan insanların da binmesi sebebiyle Şirinyer halkı mağdur olmaktaydı.²²⁹ Durumla ilgili yapılan müracaatlar sonrasında Buca’ya 6 otobüs daha verilmesi kararlaştırılmıştır.²³⁰ İlk olarak İzmir Belediyesi’nden satın alınan 2 otobüs,

²²⁴ **Yeni Asır**, 14 Şubat 1955, s. 2.

²²⁵ **A.g.y.**, 3 Mart 1955, s. 6.

²²⁶ **A.g.y.**, 19 Aralık 1956, s. 2.

²²⁷ **A.g.y.**, 24 Şubat 1959, s. 2.

²²⁸ **A.g.y.**, 5 Mayıs 1959, s. 2.

²²⁹ **A.g.y.**, 9 Temmuz 1959, s. 2.

²³⁰ **A.g.y.**, 15 Eylül 1959, s. 2.

İzmir-İşçievleri ve İzmir-Buca-Üçkuyular güzergâhına konulmuştur. Seferlere sadece 2 otobüsün eklenmesi bile ulaşım problemini azaltmıştır.²³¹

Buca Belediyesi ulaşım probleminin çözülebilmesi adına ciddi şekilde emek sarf ediyordu. İhtiyaçlarının bir kısmını giderebilmişse de yeterli gelmemekteydi. Yakın zamanda açılacak olan Eğitim Enstitüsü için okulun çıkış saatlerine ek otobüs seferleri konulması gerekiyordu.²³²

1960 senesinde Buca otobüslerinin hareket durağı Konak olmuştu. Halkı sevindiren bu karar ulaşımı olumlu yönde etkileyen gelişmelerden biriydi.²³³

Aynı yıl Buca'yı güzelleştirme çalışmaları da devam etmekteydi. Bu amaçla Buca'ya 4bin ağaç dikme kararı alınmış ve çalışmalara başlanmıştır.²³⁴

1960 yılına gelindiğinde halk tarafından da memnuniyetle karşılanan bir uygulamaya geçilmişti. Yolcuları otobüs kullanmaları konusunda teşvik etmek için otobüs biletleri ikramiyeli olarak satışa sunulacaktı. Bu uygulamayla elde edilen gelir sayesinde ayrıca Buca'ya yeni otobüs alımları olacaktı. İkramiyeli bilet alan yolcular arasından 6 ayda bir noter huzurunda çekiliş yapılacak, kazanan kişilere arsa ya da para ödülü verilecekti.²³⁵ Aynı yıl otobüs biletlerinde öğrenciler için indirim de yapılmıştır. Bahsi geçen yıllarda Buca-Şirinyer arası seyahat eden bir öğrenci otobüs bileti için 15 kuruş ödemekteydi ki bu fiyat da öğrencileri memnun etmekteydi.²³⁶

Otobüslerle ilgili bir diğer problem ise şoförlerin, bazı yolcuların otobüsü kaçırmaması için geç hareket etmesiydi. Otobüsler geç hareket ettiği için Konak'tan kalkan dolmuşlar, duraklarda bulunan yolcuları almakta, bu neden otobüs durağa geldiğinde durakta yolcu bulunmamaktaydı. Ayrıca zaman zaman bazı otobüslerin güzergâhlarının değişmesi insanları sıkıntıya sokmaktaydı.²³⁷

1962 Buca Belediyesi Otobüs İşletmesi elinde 8 otobüs olması 6 otobüsün tadilata ihtiyacı olması ve belediyenin bu otobüslerden dolayı zarar etmesine ve

²³¹ **Demokrat İzmir.**, 25 Eylül 1959, s. 2.

²³² **A.g.y.**, 12 Ekim 1959, s. 2.

²³³ **A.g.y.**, 7 Ocak 1960, s. 2.

²³⁴ **A.g.y.**, 12 Şubat 1960, s. 2.

²³⁵ **Yeni Asır.**, 12 Şubat 1960, s. 2.

²³⁶ **A.g.y.**, 13 Mart 1960, s. 2.

²³⁷ **A.g.y.**, 29 Aralık 1960, s. 2.

tadilatlarının az masraflı olmasına rağmen tadilat yapmak yerine özel işletmelerden 4 otobüs kiralamıştır.²³⁸

1971 yılına gelindiğinde siyasi nedenlerden ötürü 4 yıldır çalışmayan Buca-Eşrefpaşa otobüsü Yüksel Çakmur'un başa geçmesinden kısa bir süre sonra işçi ve memurların işlerine daha rahat gidip gelebilmeleri için tekrar çalışmaya başladı. Halk tabii ki de ulaşımaya kolaylık sağlayan bu adımı memnuniyetle karşıladı.²³⁹ Ayrıca Yüksel Çakmur aracısız olarak yurtdışından 9 otobüs alarak belediyenin 1 milyon TL kar etmesini sağlamıştır. Gelen ilk otobüse vatandaşlarını ücretsiz bindirerek gezdiren Yüksel Çakmur, konuyla ilgili halkı da bilgilendirmiştir.²⁴⁰

(Bucalı vatandaşlar, aracısız satın alınan otobüsleri denerken, Demokrat İzmir, 22 Ağustos 1971)

Yine 1971 senesinde Buca sokaklarında yol ve kanalizasyon çalışmalarını halkla birlikte "imece" usulü yapan Buca Belediye Başkanı yüksel Çakmur, bu çalışmayla birlikte 260 bin TL'ye mal olacak işi 40 bin TL gibi bir bütçeyle tamamlamayı planlamıştır.²⁴¹

²³⁸ **Yeni Asır**, 28 Haziran 1962, s. 2.

²³⁹ **Demokrat İzmir**, 7 Mayıs 1971, s. 3.

²⁴⁰ **A.g.y.**, 22 ağustos 1971, s. 7.

²⁴¹ **A.g.y.**, 9 Mayıs 1971, s. 1.

(Buca Belediye Başkanı Yüksel Çakmur, vatandaşla birlikte kazı yaparken, Demokrat İzmir, 9 Mayıs 1971)

Her yıl Buca'da nüfus yavaş yavaş artmaktaydı ve mevcuttaki otobüsler ulaşım için az geliyordu. 1975 yılında ulaşım sırasında yolcuların rahat edebilmesi için toplamda 10 otobüs daha alınmıştır.²⁴²

1980 yılına gelindiğinde öğrenciler için ulaşımında büyük kolaylık sağlayacak olan yeni bir otobüs hattı oluşturulmuştur. Fahrettin Altay Meydanı ve Buca Eğitim Enstitüsü arasında çalışacaktır.²⁴³

2.4. Buca Köprüsü

Eşrefpaşa'yı Kızılçullu'ya bağlayan yol üzerinde bulunan ve uzun yıllar Bucalılara hizmet veren Buca köprüsü, 1950'li yıllara gelindiğinde oldukça yıpranmış durumdaydı. En fazla 4 ton taşıyabilecek kapasitede olan köprüden, daha ağır kamyonların geçmesi köprüye zarar vermiştir. Gün geçtikçe daha fazla tehlike arz etmeye başlayan köprü'nün artık yenilenmesi gerekiyordu.²⁴⁴

²⁴² **Demokrat İzmir**, 1 Haziran 1975, s. 3.

²⁴³ **Yeni Asır**, 19 Kasım 1980, s. 3.

²⁴⁴ **Demokrat İzmir**, 8 Aralık 1952, s. 2.

NATO karargâhına giden yolun bu köprü üzerinden geçmesi sebebiyle Amerikalı uzmanlar bu konuda vilayete bir müracaatta bulunarak buraya asma bir köprü yapılmasını talep etmişlerdir. Ayrıca yakın zamanda gerçekleştirilmesi planlanan Büyük Devlet Kara Yolu İnşası Projesinde de göz önünde bulundurulduğunda, mevcut köprüyle ilgili bir çözüm üretilmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda bu yolun, köprünün üst kısmına, daha geniş bir köprü üzerine yapılmasına karar verilmiştir. Bu konuda hazırlanmış olan proje onaylanmak üzere Bayındırlık vekâletine sunulmuş, 1954 yılında inşasının başlatılması planlanmıştır.²⁴⁵ Ancak projenin onayı beklenildiği kadar kısa sürede gelmediğinden yapım çalışmalarına hemen başlanamamıştır. Her ne kadar bir süre sonra NATO yeni kordona taşınmış ve bu nedenle köprü trafiği azalmış olsa da, yeni bir köprünün inşası gerekliydi.²⁴⁶

Trafik hacmi bakımından oldukça elverişsiz durumda olan Kızılçullu Köprüsü'nün yerine yeni ve daha geniş bir köprü inşası konusundaki çalışmalar sürüyordu. Fakat köprünün inşası için düşünülen bölge, yasak bölge olduğu için onay işleri için İzmir Devlet Karayolları İdaresinden bir heyet, Milli Savunma Bakanlığı ile temaslarda bulunmaktaydı. Bakanlıktan için izin çıkması halinde yeni köprü, mevcut Kızılçullu Köprüsünün, 50-60 metre ilerisinden geçen Devlet Karayolları güzergâhı üzerine yapılacaktı.²⁴⁷

Kızılçullu Köprüsü'nün yenilenmesi için yapılan başvurular her geçen gün artmaktaydı. Kemer-Gürçeşme-Kızılçullu yolunun onarımda olması nedeniyle bu köprüdeki trafik yoğun bir şekilde devam etmekteydi. Mevcut köprünün durumu halkı zor durumda bırakmakta, insanlar köprüyü yayan olarak geçmek zorunda kalmaktaydılar.²⁴⁸

1956 yılına gelindiğinde köprünün yenilenmesi için hazırlıklar başlatılmıştı. Ankara' da yeni köprüye ait proje hazırlık sürecine girilmişse de, başkentten köprüye ait keşif raporunun gelmesi için tekrardan bekleme sürecine girilmiştir.²⁴⁹

²⁴⁵ **Yeni Asır**, 24 Şubat 1954, s. 2.

²⁴⁶ **A.g.y.**, 7 Haziran 1954, s. 2.

²⁴⁷ **A.g.y.**, 12 Mart 1954, s. 2.

²⁴⁸ **A.g.y.**, 31 Ekim 1956, s. 2.

²⁴⁹ **A.g.y.**, 5 Aralık 1956, s. 2.

Yapılan tüm şikâyetlerin ve yaklaşık 7 süren bekleyişin ardından nihayet köprünün yapım çalışmalarına başlanmıştır. 1959 yılında Şirinyer Köprüsü için 50 ton demir temin edilmiştir. Köprünün inşası için şantiye kurulmuş, hazırlıklar hızlandırılmıştır.²⁵⁰ Ayrıca Kara Yolları Bölge Müdürlüğü nezaretinde yapılacak olan köprünün iskelesi için Simav'dan Kereste getirilecektir.²⁵¹ Yağhaneler'i Şirinyer'e bağlayacak olan yeni köprünün hizmete açılmasından sonra, eski köprü yıkılacaktır.²⁵² Köprü inşaatı için, istasyona kadar uzayan yol üzerinde bulunan evler de istimlak edilecekti.²⁵³

1959 senesi Aralık ayına gelindiğinde uzun yıllardır süregelen Şirinyer köprüsünün inşası bitmişti. Köprüye bağlanacak yolların çalışmaları ise sürüyordu. Yeni köprüyle birlikte Şirinyer yolu 1 km kısalmış olacak ve büyük tehlike arz etmeye başlayan eski köprü de bertaraf edilmiş olacaktı.²⁵⁴

1960 senesinde köprüyle ilgili tüm işlemler bitmiş olup, yeni köprü hizmete açılmıştır.²⁵⁵

2.5. İşçi Evleri'nin Oluşumu

1950'li yıllara kadar yerleşim Buca ve İzmir arasında oldukça seyrekti. Genellikle insanlar o zamanki adıyla Kızılçullu, günümüzdeki ismiyle Şirinyer bölgesinde yaşıyorlardı.²⁵⁶ 1950'li yıllara gelindiğinde yapılaşma yavaş yavaş başlamıştı. Bu yapılaşmanın bir parçası da İşçi Evleri'dir. Buca'da yaşayan işçiler az maliyetle güzel evlere sahip olabilmeleri amaçlanmıştır.

1952 senesinin Ocak ayında İzmir İşçi Sendikaları Birliği Binasında, İşçi Evleri Yapma Kooperatifinin girişimci heyeti bir toplantı gerçekleştirilerek izlenecek yolları belirlemiştir. Toplantı sırasında İzmirli tüccarlardan Mustafa Nazlı işçi mesken hareketine destek olarak ilk masrafların karşılanması için maddi destekte

²⁵⁰ **Yeni Asır**, 7 Ocak 1959, s. 2.

²⁵¹ **A.g.y.**, 21 Ocak 1959, s. 2.

²⁵² **A.g.y.**, 7 Ocak 1959, s. 2.

²⁵³ **A.g.y.**, 2 Mayıs 1959, s. 2.

²⁵⁴ **A.g.y.**, 21 Aralık 1959, s. 2.

²⁵⁵ **A.g.y.**, 25 Ocak 1960, s. 2.

²⁵⁶ Hülya Gölgesiz Gedikler, **1950'li Yıllarda İzmir**, Şenocak Yayınları, İzmir, 2012, s. 60.

bulunmuştur. Bu davranış teşekkürle karşılanmıştır.²⁵⁷ Girişimlerin başlamasıyla birlikte bir süre sonra kooperatifin yalnızca İşçi Kooperatifi mi olacağı yoksa İşçi ve Halk Kooperatifi olarak mı kurulacağı da konuşulmaya başlanmıştır. İzmir Milletvekili Abidin Tek, Emlak ve Kredi Bankası Umum Müdürü ile bu konuyu görüştüğünü belirterek kooperatifin yalnızca İşçi Kooperatifi olarak kurulması durumunda, banka tarafından yüzde doksan yardım yapılacağını belirtmiştir. Fakat İşçi ve Halk kooperatifi olarak kurulması halinde bu yardımın yüzde 60'lara gerileyeceğini bildirmiştir. Bunun sonucunda oy birliği ile kurulacak olan kooperatifin, İşçi Barındırma Kooperatifi olarak yapılmasına karar verilmiştir.²⁵⁸

İşçi Mesken Kooperatifi tarafından yapılacak olan 1000 evin inşaatına talip olan sekiz firmanın teklifleri yüksek mimar ve mühendislerden oluşan bir komisyon tarafından incelenmiş, bununa ilgili bir rapor hazırlanmıştır. Yerli ve yabancılardan oluşan 8 firmanın teklifi, kooperatif idare heyetince incelenmekte olup birkaç gün içerisinde karara bağlanacağı bildirilmiştir. Kooperatifin Fahri Başkanı Osman Kibar, inşa edilecek evler için gerekli malzemenin temini konusunda ilgili yerlerle görüşmelere başlamıştır.²⁵⁹

1954 yılında Şirinyer'de kurulacak işçi evlerinin inşası Emlak Bankası tarafından devralınmıştır. Emlak Bankası bölgedeki incelemeleri bitirmiş, bununla ilgili bir rapor hazırlayarak Ankara'ya göndermiştir.²⁶⁰

1954 yılının 4 Nisan tarihinde büyük bir kalabalığın katılımıyla temel atma töreni gerçekleştirilmiştir.²⁶¹ Hazırlanan iş programının ardından inşaat başlanmıştır.²⁶² Dönem dönem malzeme sıkıntısından dolayı İnşaat yavaşlarsa da malzeme sıkıntısının giderilmesiyle birlikte yeniden hız kazanmıştır.²⁶³

²⁵⁷ **Demokrat İzmir**, 28 Ocak 1952, s. 2.

²⁵⁸ **A.g.y.**, 17 Mart 1952, s. 6.

²⁵⁹ **Yeni Asır**, 3 Mart 1954, s. 2.

²⁶⁰ **A.g.y.**, 16 Mart 1954, s. 2.

²⁶¹ **A.g.y.**, 5 Nisan 1954, s.s. 1-3.

²⁶² **A.g.y.**, 14 Mayıs 1954, s. 2.

²⁶³ **A.g.y.**, 19 Eylül 1954, s. 2.

(İşçievleri temel atma töreni sırasında dönemin Sağlık ve Çalışma Bakanları ilk harcı atarken, Yeni Asır, 5 Nisan 1954)

Aynı yıl 100 işçi evinin inşasında sonlara yaklaşılrken, ikinci parti olarak yapılması planlanan 900 işçi evi için hazırlıklar sürüyordu. İnşaat için gerekli krediyi almak adına kooperatif Fahri Mimarı Alp Türksoy'a yetki verilmiştir.²⁶⁴ Türksoy'un bu konuda Ankara ile yaptığı görüşmeler olumlu sonuçlanmış, ihtiyaçların hükümet tarafından karşılanması kabul edilmiştir.²⁶⁵

Şirinyer' de işçiler için inşa edilen 100 ev bitmek üzereydi ancak evlerin halen yol su ve kanalizasyon tesisleri bulunmadığından iskânı halinde ciddi sıkıntılara neden olacaktı. Odaların zeminlerinin mozaik beton halde bırakılma söylentileri kooperatif üyelerinden tepki almış, bu durumun sağlık dışı olduğu belirtilerek odaların tahtayla kaplanması istenmiştir.²⁶⁶ İşçi Mesken Kooperatif Müdürü Hüsnü Ortaç Ankara ile yaptığı görüşmelerden sonra Buca' ya dönerek görüşmelerin olumlu sonuçlandığını, Şirinyer'de işçi evlerinin yapılmakta olduğu bölgenin yol ve kanalizasyon şebekesinin yaptırılması hususunda İller Bankası'nın

²⁶⁴ **Yeni Asır**, 15 Ekim 1954, s. 6

²⁶⁵ **A.g.y.**, 24 Ekim 1954, s. 6

²⁶⁶ **A.g.y.**, 6 Ocak 1955, s. 2

Buca Belediyesi ne kredi konusunda destek olacağını bildirmiştir. Ortalama maliyet hesaplanarak İller Bankasına bildirilecek gerekli olan para banka tarafından belediyeye kredi olarak verilecektir.²⁶⁷

İncelemeler yapma amacıyla şehre gelen İşçi Sigortaları Kurumu Umum Müdür Vekili İlhan Altan İzmir de ki çalışmalar hakkında Gazetecilerle sohbet etmiş, biten konutların bir sonraki ay teslim edileceğini bildirmiştir.²⁶⁸

İnşa edilen evlerin teslim işlemleri için Emlak Kredi Bankası Mesken Müdürü Hurşit Güneşli şehre gelmiş, İşçi Mesken Kooperatif temsilcileriyle birlikte tapuların temini için banka nezdinde girişimlere geçilmiştir. Biten 100 evin kimlere teslim edileceği konusunda bir liste hazırlamıştı. Tapular bu listeye göre çıkarılarak evler sahiplerine teslim edilecekti.²⁶⁹ Teslim işlemi noter huzurunda yapılacak olan kura çekimi ile gerçekleşecekti.²⁷⁰

1955 senesinin Kasım ayında Buca Belediye Başkanlığı'na seçilen Mustafa Ertek, Buca'ya bağlı semtleri yola kavuşturmak amacıyla girişimlere başlamıştır. Bu amaçla Ertek, İşçievleri mahallesine gelerek halkın taleplerini dinlemiştir. Acil durumlarda araçların mahalleye ulaşımı zor olduğundan yol çalışmalarını başlatma kararı almıştır.²⁷¹ Bu kararın alınmasından kısa bir süre sonra 15-20 kişiden oluşan bir yol ekibi bölgeye gelerek anayolu İşçievleri'ne bağlamak için faaliyete geçmiştir.²⁷²

1956 senesine gelindiğinde İşçiler için yapılan konutlardan 100 tanesi tamamlanmış ve sahiplerine teslim edilmişti. İşçi Mesken Kooperatifi yaptıracığı yeni evlerin inşasındaki zorlukları gidermek adına yeni önlemler alma düşüncesindeydi. Bu amaçla İşçi Mesken Kooperatifi, ESHOT ve Turyağ İşçi Mesken kooperatiflerinin birleşmesi öngörülüyordu. Bu süreçte kooperatif tarafından öncesinde alınan karar gereği üyeler her ay belli bir miktar aidat ödüyorlar, İşçi

²⁶⁷ Yeni Asır., 30 Ocak 1955, s. 2.

²⁶⁸ A.g.y., 17 Şubat 1955, s. 2.

²⁶⁹ A.g.y., 12 Temmuz 1955, s. 2.

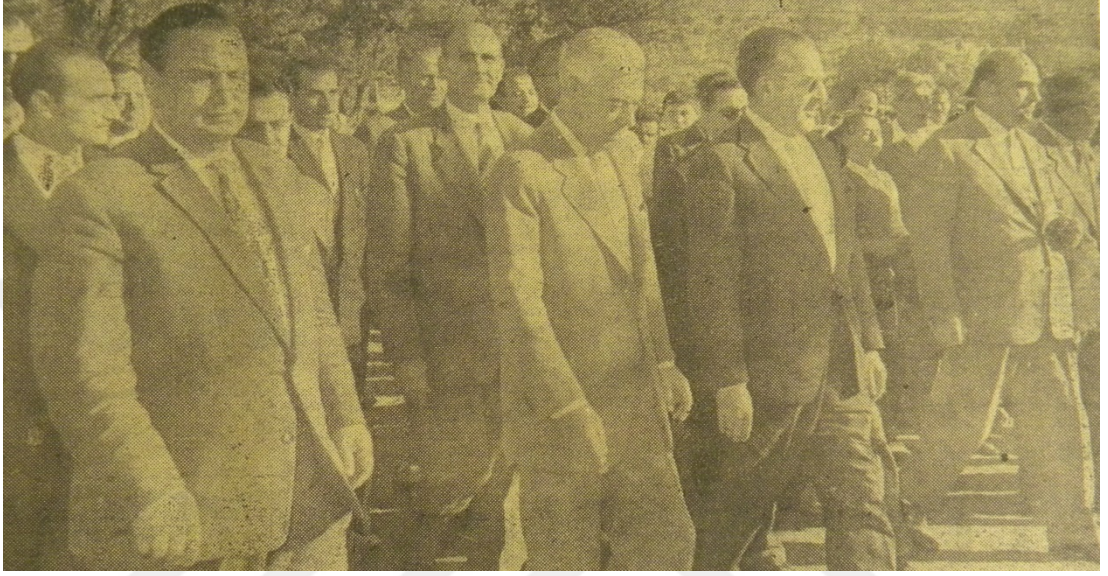
²⁷⁰ A.g.y., 28 Temmuz 1955, s. 2.

²⁷¹ A.g.y., 21 Kasım 1955, s. 2.

²⁷² A.g.y., 24 Kasım 1955, s. 2.

Mesken Kooperatifi ise yaptıracığı evler için üyelerine bir miktar inşaat kredisi veriyordu.²⁷³

1956 yılının Haziran ayına gelindiğinde İzmir İşçi Mesken Kooperatifi 400 evin daha inşasına başlanılacağını duyurmuştur.²⁷⁴ 1958 senesinde Şirinyer’de toplam 222 işçi evinin de temeli atılmıştır.²⁷⁵

(Temel atma törenini için Şirinyer’e gelen Devlet Vekili Haluk Şaman, Yeni Asır, 27 Eylül 1958)

1959 yılında var olan ve inşası süren işçi evlerine 1120 ev daha eklenmesine karar verilmiştir. Evler için ayrılan 22 milyon lira bütçeyle birlikte İşçievleri’nin 1959 senesi sonunda toplam maliyeti 165 milyon liraya ulaşmış olacaktır.²⁷⁶ Evlerin yapıldığı bölge kayalık olduğu için inşaat ağır ilerlemekte bitirilmesi için öngörülen süre ise 2 seneydi.²⁷⁷

Bu süreçte bitirilen evler parti sahiplerine teslim edilmekteydi.²⁷⁸ 1961 yılına gelindiğinde işçi mesken kooperatiflerince hazırlanan 214 evin fiyatlar artmış, kooperatife üye işçiler tarafından pahalı bulunmuştu ayrıca yapılan bir kongrede evlerin fiyatlarına göre çok küçük olduğu belirtilmiş, eğer fiyatlarda ısrarcı

²⁷³ Yeni Asır, 3 Şubat 1956, s. 2.

²⁷⁴ A.g.y., 20 Haziran 1956, s. 2.

²⁷⁵ A.g.y., 27 Eylül 1958, s. 1.

²⁷⁶ A.g.y., 5 Şubat 1959, s. 1.

²⁷⁷ A.g.y., 15 Mayıs 1959, s. 2.

²⁷⁸ A.g.y., 4 Şubat 1960, s. 2.

olunacaksa belirtilen fiyatların sabit kalması durumunda evleri almayacakları dile getirmişler gerekirse kooperatifi fesih edeceklerini bildirmişlerdir. Aynı yıl düzenlenen bu kongreden sonra yeni üyelerin seçilmesi için seçim düzenlenmiş ancak kimse idare heyetinde görev almaya aday olmadığından görüşmeler uzamış ve geçici üyeler seçilmiştir. Bu kongreyle birlikte dönemin kooperatif başkanı Ahmet Özkan ve eski idare heyeti vazife dışı bırakılmıştı. Evlerin fiyatlarıyla ilgili sigorta umum müdürlüğü ile pazarlığa girişilmiştir.²⁷⁹

2.6. Göçmen Evlerinin İnşası

1950'li yıllarda Buca'da ve aslında Türkiye'de önemli konulardan biri de ülkemize gelen göçmen vatandaşlarımızın konut problemini çözmektir. O dönemde Buca'daki göçmenler, Kızılay bahçesinde çadırlarda yaşıyorlardı. Fakat bu durum uzun süre devam edemeyeceği için hükümet konut problemini çözmek adına çalışmalara başlamıştır. Aynı şekilde süreç Buca'da yaşayan göçmenler için de geçerli olacaktır.²⁸⁰

Yaklaşık 2 sene sonra, 1952 yılında, İzmir'de yapılması planlanan 600 evden 300 tanesi bitmiş, göçmenlere teslim edilmiştir.²⁸¹ İzmir İskân Müdürlüğü kalan 300 konutun da hızlı bir şekilde bitirilebilmesi için çalışmalarına devam etmiştir. Ziraat bankası göçmen ailelerin ev sahibi olabilmeleri için 500 liralık kredi verirken, devlet de her aileye 1500 lira yardımda bulunmuştur. Bu sayede ailelerin ev ve arsa sahibi olabilmeleri biraz daha kolaylaşmıştır.²⁸²

1955 yılında Mayıs ayı sonlandığında Talebeçayırı bölgesinde yapılan 52 göçmen evinin inşası son bulmuştur. Bu evlerin teslim edildiği gün, Buca da 100 göçmen evinin daha inşasına başlanmıştır.²⁸³ Göçmen evlerinin bitirilmesi ve sahiplerine teslim edilmesi nedeniyle vatandaşlar Başbakan Adnan Menderes de

²⁷⁹ **Yeni Asır**, 20 Kasım 1961, s. 2.

²⁸⁰ **A.g.y.**, 21 Şubat 1951, s. 2.

²⁸¹ **Demokrat İzmir**, 27 Mart 1952, s. 2.

²⁸² **A.g.y.**, 22 Mayıs 1952, s. 2.

²⁸³ **Yeni Asır**, 31 Mayıs 1955, s. 2.

tebrik mesajlarını telgraf yoluyla iletmiştir.²⁸⁴ 1955 yılına gelindiğinde Türkiye’de göçmenler için inşa edilen ev sayısı 32280’di ve inşalar devam etmekteydi.²⁸⁵

1956 senesinde Buca da göçmenler için yapılan 60 inşaatın daha sonlarına yaklaşılmıştı.²⁸⁶ 20 Ocak 1956’da Evlerin sahiplerine tesliminde herhangi bir aksaklık olmaması için Vilayet İskân Müdürlüğü hak sahiplerinin maddi durumlarını araştırmıştır. Mayıs ayı sonunda teslim edilmesi planlanan evlerin yanı sıra ayrıca Şirinyer’de inşası kararlaştırılan diğer göçmen evleri için de hazırlıklar sürüyor, umum müdüründen alınacak talimat bekleniyordu.²⁸⁷

1956 Ekim ayına gelindiğinde Buca da devam etmekte olan 52 göçmen evinin inşası bitmiş, 28 Ekim tarihinde saat 16.00 da yapılan törenle sahiplerine verilmiştir. Vilayet İskân Müdürlüğü tarafından Buca da sanatkâr göçmenlere verilmek üzere yapılan evlerin inşası tamamlanmış ve göçmenlere teslim edilmiştir. Törende dönemin valisi Kemal Hadımlı’nın yaptığı konuşmadan sonra kuralar çekilmiş, evlerin anahtarları vali tarafından sahiplerine verilmiştir. Şirinyer’de devam eden 100 göçmen evi inşasının da tamamlanmasının ardından diğer göçmenler de yavaş yavaş evlerine kavuşmuş olacaktı. Evlerini teslim alan göçmenler, dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar başta olmak üzere, Başbakan Adnan Menderes’e, devlet vekili Şemi Ergin’e teşekkür telgraflarını göndererek sevinçlerini bildirmişlerdir.²⁸⁸

Göçmenlere evlerinin teslim edilmesinden kısa bir süre sonra, evlere elektrik verilmesi ve 1957 bütçesinden ayrılan bir kısım para ile yeni mahalle yollarının yapılması için çalışmalara başlanmıştır. Dönemin Buca Belediye Başkanı Rüştü Özmalkoç’un yaptığı incelemelerde 32 evin elektriğe ihtiyacı tespit edilmiştir. Aynı zamanda evlerin bulunduğu mahallenin de aydınlatılması için çalışmalar başlatılmıştır.²⁸⁹ Yapılmasına karar verilen yol kısa süre içerisinde tamamlanmıştır. 1956 yılının 2 Aralık tarihinde Pazar günü bir merasimle açılacak mahalle sakinleri açılışta kurban keseceklerdir. Açılış törenine kooperatif üyeleri ve işçi vatandaşlar davet edilmiştir.²⁹⁰

²⁸⁴ **Yeni Asır**, 14 Haziran 1955, s. 3.

²⁸⁵ **A.g.y.**, 8 Temmuz 1955, s. 3.

²⁸⁶ **A.g.y.**, 6 Ocak 1956, s. 6.

²⁸⁷ **A.g.y.**, 29 Nisan 1956, s. 2.

²⁸⁸ **A.g.y.**, 27 Ekim 1956, s. 2.

²⁸⁹ **A.g.y.**, 10 Kasım 1956, s. 2.

²⁹⁰ **A.g.y.**, 3 Aralık 1956, s. 2.

2.7. Buca Cezaevi

2.7.1. Cezaevinin İnşası

Bu günkü Buca cezaevinin yapılması için ilk adımlar 1952 senesine dayanmaktadır. Başlangıçta 1000 kişilik bir cezaevi ve bir de çocuk ıslah evinin yapılmasına karar verilmiştir.²⁹¹

1953 yılında modern cezaevinin inşa hazırlıkları başlamıştır. Ayrıca Kızılçullu'da 100bin lira bütçeyle çocuklar için de bir cezaevi yapılması amacıyla harekete geçilmiş ve arsa tahsis edilmiştir. Cezaevi Müdürü Sabri Alışık, yeni yapılacak olan cezaevinin Buca ile Kızılçullu arasındaki asfalt yol üzerine, 24bin metrekarelik alana kurulacağını açıklamıştır. Tesis 100 hücre ve 1000 mahkûm barındırabilecek büyüklükte olacaktır. Bayındırlık Müdürlüğü tarafından hazırlanan inşa şartnamesinin onaylanmasının ardından yapım ihalesine geçilecek ve inşanın temelleri atılacaktır. İş yurdu esasına göre çalışacak olan cezaevinin yapılmasının ardından eski cezaevinin yıkılmasına karar verilmiştir.²⁹² Hazırlıkların devam ettiği süreç içerisinde Adalet ve Bayındırlık Bakanlığından oluşan bir heyet, cezaevi planlarını yerinde incelemiş, Maliye Bakanlığı bu iş için ilk olarak 450bin lirayı İzmir Defterdarlığı'na göndermiştir. Bayındırlık Bakanlığının şartnameyi bildirmesinin ardından cezaevinin inşasına hemen başlanacaktı.²⁹³

1954 yılında Buca Cezaevinin birinci kısmı ihaleye açılmıştır. Mütteahhitlerin yoğun katılımıyla gerçekleştirilen ihaleyi Ersanlar Şirketi kazanmıştır.²⁹⁴ İhalenin sonuçlanmasıyla birlikte hazırlıklar hız kazanmıştır. Cezaeviyle aynı zamanda Buca'da inşa edilecek olan çocuk ıslah evine ait çalışmalar da devam etmekte birlikte ıslah için ayrılan arsanın krokisi yapılmaktaydı.²⁹⁵

İhaleyi alan Ersanlar Şirketi'nin, yapı malzemelerini temin etmesinin ardından cezaevinin temel atma töreninin Eylül ayında yapılmasına karar verilmiştir.²⁹⁶ Bayındırlık Bakanlığı, cezaevinin inşası için 1955 senesinin bütçesinden bir miktar para ayırmıştır. Bakanlıktan alınan ekonomik destekle cezaevi

²⁹¹ **Demokrat İzmir**, 17 Aralık 1952, s. 2.

²⁹² **Yeni Asır**, 11 Temmuz 1953, s. 2.

²⁹³ **A.g.y.**, 22 Ocak 1954, s. 2.

²⁹⁴ **A.g.y.**, 21 Şubat 1954, s. 2.

²⁹⁵ **A.g.y.**, 13 Mart 1954, s. 4.

²⁹⁶ **A.g.y.**, 22 Ağustos 1954, s. 4.

inşa alanı genişletilecekti.²⁹⁷ Bu amaçla çevre arsalardan bazıları istimlak edilerek cezaevinin yapılacağı arsaya dâhil edilecekti.²⁹⁸

1956 senesine gelindiğinde cezaevi inşaatı hayli yol kat etmiştir. 1956 yılının sonuna kadar 16 bloğun yapım aşamasının bitirilmesi planlanmıştır. Üç büyük bloktan oluşan bölge cezaevinin ilk kısmını içinde bulunduran birinci bloğun 1957 Nisan-Mayıs aylarında bitirilmesi halinde diğer iki bloğun inşasına devam edilecek, eski cezaevi binaları ise yıkılacaktır.²⁹⁹

İnşa süreci, planlanandan biraz daha yavaş ilerlemiştir. 1959 yılında Buca'da inşa edilen cezaevinin sadece 13. Bloğu bitmiş durumdaydı. Aynı yılın Ağustos ayında kullanıma hazır hale gelmesi planlanan 13. Bloğun kanalizasyon işi için belediyeden izine ihtiyaç vardı. Ayrıca cezaevinin ileride susuz kalma ihtimaline karşılık olarak da bir su deposu yapılması planlanmıştır. Bunun yanı sıra cezaevine hamam da yapılmıştır. Elektrik ve su tesisatının ise yüzde 80'i tamamlanmış durumdaydı. Bunların dışında mahkûmların sağlığı da göz önünde bulundurularak cezaevi sınırları içerisine bir de hastane yapılmasına karar verilmiştir. Aynı zaman diliminde Şirinyer'de yapılan çocuk ıslah evinin de 3. bloğu bitmek üzereydi.³⁰⁰ Gerekli malzemelerin tedarikinden sonra çalışmalar hız kazanmıştır. İnşaatın tamamen bitmesi ve tüm mahkûmların tahliyesinden sonra eski cezaevi Belediyeye devredilip yıkılarak park yeşil alan ve otopark haline getirilecekti.³⁰¹

Yaklaşık 10 yıldır çalışmaları süren Buca cezaevi resmi olarak 1959 senesine gelindiğinde neredeyse bitmişti. 20 Ağustos tarihinde açılması planlanan cezaevine, eski cezaevinden 800 mahkûm taşınacak ve ardından eski bina hemen yıkılacaktır.³⁰² Mahkûmların taşınması için yapılan ve yaklaşık iki hafta süren hazırlıkların tamamlanmasıyla birlikte, 18 Ağustos 1959 günü sabah 7.30 da Konak'ta bulunan eski cezaevinden nakil başlamıştır. İlk gün ortalama 10 saat süren nakil sonunda yaklaşık 800 mahkûm Buca Cezaevine yerleştirilmiştir. Dönemin İzmir Başsavcısı Radi Ökbay'ın direktifleriyle başlayan nakil işlemi sırasında, Cezaevi Savcısı Orhan Kulap ve Cezaevi Müdürü Sabri Alışık da hazır bulunmuşlardır. Nakil işlemine

²⁹⁷ **Yeni Asır**, 1 Ekim 1954, s. 2.

²⁹⁸ **A.g.y.**, 26 Ekim 1954, s. 2.

²⁹⁹ **A.g.y.**, 14 Aralık 1956, s. 2.

³⁰⁰ **A.g.y.**, 24 Ocak 1959, s. 2.

³⁰¹ **A.g.y.**, 28 Ocak 1959, s. 2.

³⁰² **A.g.y.**, 2 Temmuz 1959, s. 2.

motorlu trafik polisleri ve merkez jandarma kumandanlığı eşlik etmiş ve mahkûmlar her hangi bir aksama yaşanmadan nakil edilmiştir. Mahkûmlar belediye otobüsleri, cezaevi ve trafik arabalarıyla taşınırken, mahkûmların eşyaları da kamyonlarla taşınmıştır. Yeni cezaevinde 40 kişilik koğuşlarda kalacak olan mahkûmlara, battaniye ve yastık temin edilmiş olup ayrıca ihtiyacı olan mahkûmlara da kıyafet verilmiştir. Nakil sırasında firar eden tek mahkûm, tahliyesine 9 gün kalan Hasan adında bir kişidir. Buca cezaevine yerleşen ilk mahkûm ise 1958 yılında Basmane’de yaşanan bir olay da bir genci yaralayarak kaçan Kemal Toktamış adındaki kişidir. Kemal Toktamış Basmane’de yakalanmış ve eski cezaevinden nakil yapıldığı için direkt olarak Buca cezaevine götürülmüştür.³⁰³

25 Ağustos tarihine gelindiğinde cezaevine 706 mahkûm taşınmıştı. 40 ağır mahkûm ise Edirne’ye gönderilmiştir. Eşyaların sevkine ise devam edilmekteydi.³⁰⁴ 10 gün süren nakil işlemleri 29 Ağustos 1959 senesinde tamamlanmıştır. 12 sene kervansaray ve ardından 196 sene cezaevi olarak kullanılan eski binanın tarihi anahtarı maliyeye teslim edilmiştir. 5 Aralık 1959 senesine gelindiğinde 150 küsur yıldan beri cezaevi olarak hizmet veren eski binaya ilk kazma vurulmuş, otopark ve yeşil saha inşası planlanan alanda yıkım çalışmalarına başlanmıştır.³⁰⁵

Şirinyer’de yapılan Çocuk Ceza ve İslahevi de için de çalışmalar bitmek üzereydi. Kısa bir zaman içerisinde hizmete açılacak olan ıslah evi, ilk olarak geçici bir süre yardıma muhtaç 100 çocuğa ev sahipliği yapacaktır. İslahevinin ranza, masa gibi demirbaş malzemeleri Ankara Çocuk Cezaevinde yaptırılacaktır.³⁰⁶

Buca Cezaevinde mahkûmlara meslek öğretme amacıyla da çalışmalar yapılmıştır. Burada bir marangozluk atölyesi kurularak faaliyete geçirilmiştir. Bunun dışında terzilik, dokumacılık, kunduracılık için de atölye yapımı devam etmiştir. Toplam on altı bloktan oluşan cezaevinin on bloğu bitmiş kalan altı blok ve cami inşası devam ediyordu. Ayrıca bunun dışında hamam inşaatı da sürmekteydi.³⁰⁷ 1961

³⁰³ **Yeni Asır**, 19 Ağustos 1959, s. 2.

³⁰⁴ **A.g.y.**, 25 Ağustos 1959, s. 2.

³⁰⁵ **A.g.y.**, 5 Aralık 1959, s. 2.

³⁰⁶ **A.g.y.**, 23 Eylül 1961, s. 2.

³⁰⁷ **A.g.y.**, 30 Ağustos 1959, s. 2.

yılına gelindiğinde cezaevine kahve ve lokanta açılmasına karar verilmiştir. Gerekli malzemeler ise cezaevi iş yurdundan temin edilecektir.³⁰⁸

1961 yılında 500 kişi için inşa edilmiş olan cezaevi dolmuş, hatta 200 kişi fazlalık durumdaydı. Her gün ortalama 9-10 mahkûmun sevk edildiği, tahliyelerin ise 3-4 kişiyle sınırlı kaldığı cezaevindeki yoğunlukla ilgili olarak yetkili merciiler bir tedbir almak durumundaydılar. Bu nedenle yaklaşık 100 mahkûm başka cezaevine sevk edilmiş fakat tahliye yetersiz kaldığından Manisa, Balıkesir hapisanelerine de sevkiyat yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca hapisanedeki yoğunluğu azaltma adına cezası bir yıldan az olan mahkûmlar için cezaları ertelenme yoluna gidilecektir.³⁰⁹

1966 yılında İzmir Bölge Cezaevinin 7 milyon lira harcanan ikinci kısmının inşasında da sonlara yaklaşılmaktaydı. İlgililer ikinci kısımın beraber, İzmir Bölge cezaevinin Türkiye'nin en büyük, en modern cezaevlerinden biri haline geleceğini bildirmişlerdir. 650 kişilik kapasiteye sahip cezaevi inşaatı tamamlandıktan sonra 1100 mahkûm ve tutuklu barındırabilecekti. Ayrıca 500 kişinin beraber ibadet edebileceği bir cami inşa edilmektedir. İlave kısmın yakında açılmasıyla zaman zaman baş gösteren izdihamın önüne geçileceği belirtilmiştir.³¹⁰

Mahkûm sayısı gün geçtikçe artıyordu. Adalet Bakanlığı cezaevindeki yoğunluğu azaltabilme adına 1 milyon liralık ek gelir ayırmıştı. Bakanlıktan sağlanan ek gelire cezaevinin genişletilmesine karar verilmişti.³¹¹

2.7.2.Cezaevinde Yaşanan Olaylar

1961 senesine baktığımızda Buca cezaevinde kalan mahkûmların aileleri yeni hükümetin af çıkarması için dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'den destek isteme adına cezaevi önünde toplantılar yapmaya başlamışlardı. Aileler, yapılan toplantıların ardından aralarında bir heyet belirleyerek çocuklarıyla birlikte Ankara'ya giderek, Gürsel'e isteklerini iletmeyi planlıyorlardı. Mahkûmların aileleri afa ilgili olarak ayrıca Ankara ve İstanbul'da bulunan tutukluların aileleriyle de

³⁰⁸ **Yeni Asır.**, 23 Eylül 1961, s. 2.

³⁰⁹ **A.g.y.**, 13 Ekim 1961, s. 2.

³¹⁰ **A.g.y.**, 2 Mayıs 1966, s. 2.

³¹¹ **Demokrat İzmir**, 14 Aralık 1963, s. 2.

irtibata geçmekteydiler. Aileler 3 şehir adına toplu bir talep iletme amacındaydılar.³¹² 1962 yılına gelindiğinde aileler tarafından başlatılan af isteği mahkûmlar tarafından da sürdürülmekteydi. Mayıs ayında Gazetecilerin cezaevine yaptığı bir ziyaret sırasında da bu isteklerini dile getirmişlerdi. Bunun haricinde devam etmekte olan firarların önüne geçebilme amacıyla cezaevi tel örgüyle çevrilmiş, önemli noktalara nöbetçi kuleleri yaptırılmıştı.³¹³ Fakat cezaevindeki mahkûmların af istekleri gün geçtikçe artmaktaydı diğer şehirlerde yer alan mahkûmlarla mektup yoluyla iletişime geçerek af çıkarılması için çalışmalarını arttırmışlardı. Mahkûmlardan bir grup Devlet Başkanı Cemal Gürsel'e, dönemin başbakanı İsmet İnönü'ye ve bakanlara dilekçeler yazarak taleplerini dile getirmektedirler. O dönemde Cumhuriyet bayramında bir af beklenmekte ve mahkûmlar bu aftan yararlanabilmeyi umut etmekteydiler.³¹⁴ Öte yandan aynı dönem içerisinde Urla ve Buca cezaevlerinden Behçet Uz, Sebati Acun, Nihat Eğriboz, Ali Çobanoğlu ve Fehri Batur gibi isimlerin siyasi aftan çıkmaları, diğer mahkûmlardaki af isteğini arttırmaktaydı.³¹⁵

Cezaevinde zaman zaman kaçmak isteyen mahkûmlardan dolayı kargaşa yaşanıyordu. 1964 yılında bir gece, beş kişilik bir grup gözetleme kulesine ateş açmış fakat amaçlarının mahkûmlardan birini kaçırmak olduğu düşünülen bu kişilerin kim oldukları bulunamamıştır.³¹⁶

1964 yılına gelindiğinde cezaevindeki tutuklu sayısı 957'ye ulaşılmıştır.³¹⁷ Mahkûm sayısı arttıkça yaşanan kavgalar da artmaya başlamıştır. 1965 yılında Balıkesirli ve Salihlilili iki mahkûmun başlattığı kavgada yedi kişi yaralanmıştır. 300 kişilik iki grubun karıştığı kavgada mahkûmlar, çevrelerine maddi zarar vermiştir. Ayrıca kavga sırasında biri başgardiyen olmak üzere iki gardiyen darp edilmiştir. Çıkan arbededen faydalanmak isteyen bazı mahkûmlar ise yangın çıkartarak cezaevinden kaçmaya çalışmışlardır. Olaylar devam ederken vali cezaevine gelerek mahkûmları yatıştırmıştır. İsteklerinin yerine getirileceğine ikna olan mahkûmlar

³¹² **Demokrat İzmir**, 2 Kasım 1961, s. 2.

³¹³ **A.g.y.**, 5 Mayıs 1962, s.s. 1-5.

³¹⁴ **Yeni Asır**, 4 Ekim 1962, s. 7.

³¹⁵ **A.g.y.**, 19 Ekim 1962, s. 1.

³¹⁶ **Demokrat İzmir**, 27 Temmuz 1964, s. 2.

³¹⁷ **A.g.y.**, 27 Kasım 1964, s. 2.

koşularına dönmüştür. Olayların ardından cezaevinde çeşitli önlemler alınmış, Adli müfettişler ve savcılık tarafından soruşturma başlatılmıştır.³¹⁸

(Olayların ardından cezaevinden bir görüntü, Demokrat İzmir, 5 Temmuz 1965)

Yaşanan kargaşaların ardından Buca Cezaevinde belki de ilk büyük isyan 1965 yılında çıkmıştır. İsyancı mahkûmların savcı ve gardiyanların aleyhinde slogan atmaları, bazı cezaevi görevlilerini rehin almaları ile isyan büyümüştür. Mahkûmlar, ancak adliye müfettişi geldiğinde teslim olacaklarını söylemişler. Gardiyanlardan çaldıkları anahtarlar ile 1020 mahkûmu serbest bırakmışlar. Valinin olay yerine gelmesi ve mahkûmları ikna çabaları işe yaramamıştır. Bakanlık müfettişinin olaya el koyması ile mahkûmlar, rehin aldıkları gardiyanları serbest bırakmaya başlamışlar ve ayaklanma bastırılmıştır. Mahkûmların talepleri doğrultusunda bazı gardiyanların, belirlenen koşullarda artık görev almamaları kararlaştırılmıştır. İsyanın elebaşı durumundaki mahkûmların ise başka bir cezaevine nakilleri gerçekleştirilmiştir.³¹⁹ Yaşanan ayaklanmaların ardından daha önce haklarında soruşturma açılan 8

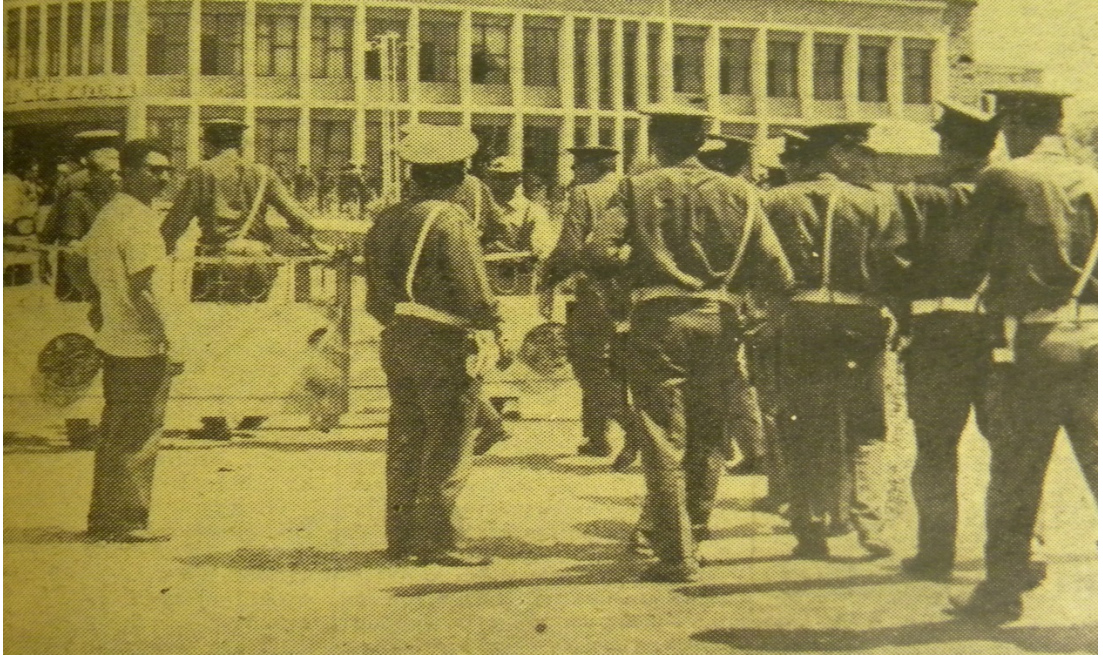
³¹⁸ **Demokrat İzmir**, 5 Temmuz 1965, s. 5.

³¹⁹ **A.g.y.**, 6 Temmuz 1965, s. 5.

gardiyan, Buca Cezaevindeki görevlerinden istifa etmiş. Ayaklanma sırasında firar eden mahkûmlardan Orhan Yamanel yapılan bir baskınla tutuklanmıştır.³²⁰

Ayaklanmanın üzerinden 2 ay geçtikten sonra gerçekleşen davada mahkûmlar, cezaevi idaresini suçlayarak bazı gardiyanlar tarafından işkenceye ve şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişler. İlk duruşmada 31 sanıktan 12'si ve bazı gardiyanların ifadeleri dinlenmiş. Sanıklar, gardiyanlar tarafından kapı altı denilen bir işkence mahzeninde kendilerine işkence yapıldığını anlatmışlardır.³²¹

22 Temmuz 1966 tarihine gelindiğinde mahkûmlar af kanununu protesto etmek için ikinci kez isyan başlatmışlardır. İsyandan önceki 3 günde açlık grevi yapan mahkûmlar kendileriyle konuşmak içi koğuşlara giren savcı Arslanoğlu ile görüşmüşlerdir. Protestocular, üzerine “Ya Adalet Ya Ölüm” yazdıkları çarşafı cezaevi duvarlarından sarkıtmışlardır. İsyanı bastırmak için polisler cezaevine gönderilince isyan durdurulabilmiştir.³²² Ayaklanmayla ilgili soruşturma başlatılmış, yaklaşık 40 kişilik bir elebaşı listesi oluşturulup, bu kişilerin başka cezaevlerine sürülmesine karar verilmiştir.³²³

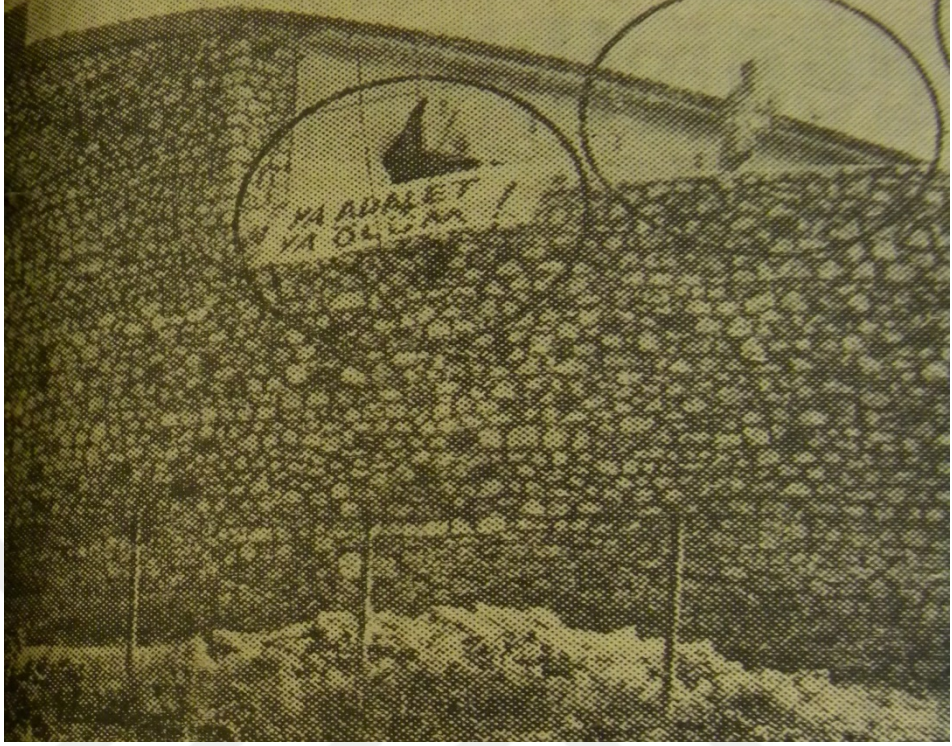
³²⁰ **Demokrat İzmir**, 4 Ağustos 1965, s. 2.

³²¹ **A.g.y.**, 21 Ekim 1965, s. 5.

³²² **Yeni Asır**, 23 Temmuz 1966, s. 1.

³²³ **A.g.y.**, 5 Ağustos 1966, s. 2.

(Mahkûmların isyanını bastırmak için cezaevine gönderilen polisler, Yeni Asır, 23 Temmuz 1966)

(Protesto sırasında cezaevinden bir görüntü, Demokrat İzmir, 23 Temmuz 1966)

(İsyanın bastırılmasının ardından, Savcı Rıfat Aslanoğlu ve Emniyet Müdürü Rüştü Ünsal Cezaevinden ayrılırken, Demokrat İzmir, 23 Temmuz 1966)

1975 yılında, gazetelerde o döneme kadar pek de karşılaşmadığımız haberler görmeye başladık. Buca cezaevinden örnek vermek gerekirse; bu dönemde cezaevi idaresinin, kendi inanç ve siyasi düşüncesinden farklı olan kişiler üzerinde baskı yaptığı konuşulmaya başlamıştır. Namaz kılmayan ya da oruç tutmayan mahkûmlara işkence yapıldığı ve hücreye atıldıkları dile getirilmiştir.³²⁴

1976 yılında ise çocuk ıslah evinde gardiyanların çocuklara kötü davranması ve falakaya yatırıldıkları iddialarıyla bir isyan başlamıştır. İsyanın öncesinde ıslahevinde kalan çocuklar idareye bir dilekçe yazmışlar ancak toplu dilekçe verdikleri gerekçesiyle hücre hapsiyle cezalandırılmışlardır.³²⁵ Çıkan isyana güvenlik görevlilerinin gaz yaşartıcı bomba atmalarıyla bastırılmıştır. Yaşanan arbede esnasında yaralanan kişiler olmuştur.³²⁶ Suçlu olduğuna karar veren altı çocuk hücre cezasına çarptırılmışlardır. Hücre cezası alan çocuklar birkaç ay sonra açlık grevine başlamışlardır.³²⁷

1977 yılı genel itibariyle Buca için çatışmalı geçmiştir. Buca Cezaevinde de durum bu yıllarda farklı değildir. Cezaevi tarihindeki belki de en büyük isyan 1977 yılında meydana gelmiştir. Neredeyse 700 mahkûm cezaevinin yönetim şeklini beğenmedikleri gerekçesiyle jandarmaya ateş açmışlardır. Bu büyük isyanı bastırmak için Cezaevine destek olmaları adına pek çok güvenlik kuvveti sevk edilmiştir. İsyanı bastırma amacıyla mahkûmların üzerine ateş açılmıştır. Siyasi olaylardan tutuklu kişilerin, kendilerine kötü davranıldığı iddiasıyla bu isyanı başlattıkları düşünülmüştür.³²⁸ İsyan güçlükle bastırılmış, yaşanan olaylarda yedi kişi yaralanmış, dört kişi kaçmıştır.³²⁹ Dönemin İzmir Baro Başkanı Cengiz İlhan ise isyanın siyasetle ilgili olmadığını, kural dışı davranan bir hükümlünün dövülmesi sonucunda isyanın çıktığını tespit ettiklerini belirtmiştir. Yaşanan isyanla ilgili kişileri yönetime bildirdiği gerekçesiyle de hükümlülerden 23 yerinden şişlenerek öldürülmüştür.³³⁰

³²⁴ **Demokrat İzmir**, 26 Eylül 1975, s. 3.

³²⁵ **A.g.y.**, 21 Temmuz 1976, s. 2.

³²⁶ **A.g.y.**, 9 Temmuz 1976, s. 1.

³²⁷ **A.g.y.**, 8 Şubat 1977, s. 1.

³²⁸ **A.g.y.**, 28 Mart 1977, s. 1.

³²⁹ **A.g.y.**, 30 Mart 1977, s. 7.

³³⁰ **A.g.y.**, 31 Mart 1977, s.s. 1-7.

1978 yılına gelindiğinde Cezaevinde bir büyük isyan daha yaşanmıştır. Dönemin Adalet Bakanı Mehmet Can'ın istifa etmesini isteyen mahkûmlar tarafından başlatılmış olan isyanda yaralananlar olduğu gibi, kütüphanenin yakılmasıyla ve jandarmayla yaşanan çatışmadan dolayı maddi zararın da büyük olduğu açıklanmıştır.³³¹

İsyanların yanı sıra Buca Cezaevi'nde tünel kazarak kaçmaya çalışan kişiler de olmuştur. Fakat bu kişiler de tespit edilip farklı cezaevlerine nakledilmişlerdir.³³²

2.7.3.Cezaevinde Hayat

1950-1980 yılları arasında Buca Cezaevinde kalan mahkûmların hayattan kopmamaları adına pek çok sosyal etkinlik düzenlenmiştir. O dönemlerde Cezaevi Müdürü olarak çalışan kişilerden biri olan Cemalettin Koçyiğit hapisanedeki mahkûmlara moral olması bakımından düzenli olarak etkinlikler yapıldığını fakat 800 mahkûmun tamamını memnun etmenin de her zaman mümkün olmadığını belirtmiştir. Hapishanede o dönem marangoz, hasır işleme ve ayakkabı atölyeleri vardır. Bu atölyeler sayesinde mahkûmlar hem para kazanmışlardır, hem de vakitlerini kolay vakit geçirmişlerdir. Ayrıca hapishanenin okuma yazma bilmeyen mahkûmlar için açtığı okul da eğitime devam etmiştir.³³³

1963 yılına bakıldığında cezaevindeki sosyal etkinliklerin artmaya başladığını görüyoruz. Bu dönemde cezaevindeki mahkûmlar kendi aralarında tiyatro etkinlikleri düzenlemekteydi. Mahkûmlar, bahsi geçen yılda Ahmet Kutsi Tecer'in Köroğlu adlı eserini sahnelemek için hazırlanmışlar ancak gerekli kostüm ve dekor sağlanamadığı için bunun yerine Katil oyununu sergilemişlerdir. Ayrıca Hamlet gibi büyük eserler için de hazırlanıp bu eserleri de sahnelemişlerdir.³³⁴ Bunun dışında aynı yıllarda, cezaevinde sık sık çeşitli konularda münazaralar düzenlenir, İzmir' in tanınmış kişileri ve gazeteciler davet edilirdi. Düzenlenen münazaraların başarılı olduğuna ve bu gibi kültürel faaliyetler ile mahkûmların üzerinde olumlu etkiler yaratıldığına inanılıyordu.³³⁵ Bunların dışında mahkûmlar ayrıca Türkiye'deki cezaevleri arası

³³¹ **Demokrat İzmir**, 20 Ağustos 1978, s.s. 1-7.

³³² **Yeni Asır**, 13 Ocak 1980, s. 3.

³³³ **A.g.y.**, 5 Mayıs 1962, s.s. 5.

³³⁴ **A.g.y.**, 13 Temmuz 1963, s.s. 2.

³³⁵ **A.g.y.**, 21 Ocak 1963, s.s. 2.

gerçekleştirilecek olan futbol müsabakaları için de takım çıkarma hazırlıklarına başlamışlardı.³³⁶

Münazara ve tiyatroların yanı sıra dönem dönem konserler düzenler, konferanslar verilirdi. Dönemin ses sanatçısı Sevim Tanürek ve Beyhan Akıncı gibi kişiler konser veren sanatçılar arasındaydı.³³⁷ Dr. Turan Örnek ise konferansı veren uzmanlardan biriydi. Örnek, verdiği “Aşağılık Duygusu Nasıl Önlenir” adlı konferansta cezaevinden çıktıktan sonra tekrar suça yönelen ve toplum hayatına ayak uyduramayan kişilerin hayatlarını anlatmıştı.³³⁸

1964 yılına bakıldığında cezaevinde tutukluların ibadetlerini yerine getirebilmeleri için mescit vardı. Mahkûmlar burada hem ibadetlerini yaparlar, hem de özel günlerde vaazlar dinlerlerdi. Fakat mahkûm sayısının her geçen gün artmasıyla buradaki mescit de küçük kalmaya başlamıştı Bu nedenle yeni yapılacak olan ek binaya daha büyük bir mescit yapılmasına karar verilmişti.³³⁹ Buca cezaevinde dönem dönem nikâhlarda yapılmaktaydı. Kaçırıldığı kızla evlenen İbrahim Ağaoğlu nikâhtan sonra serbest bırakılmıştır.³⁴⁰

1965 yılında İzmir Türk Kadınlar Birliği üyeleri Buca Bölge Cezaevi ve Çocuk İslah Evi ziyaret ederek kadın mahkûmlarla görüşeceklerdi. Bu ziyaretler belirli dönemlerde, kadın mahkûmları topluma kazandırmak, onlara manevi destek sağlamak, karşılaştıkları hukuki sorunlara çözüm üretmek ve kedilerini olumlu yönde geliştirmelerine yardımcı olabilmek için yapılırdı. 1965 yılında yapılacak ilk ziyarette Meryem isimli mahkûmla görüşülecektir.³⁴¹

1970 yılına gelindiğinde Buca cezaevinde iki tane diskotek açılmıştır. Bu diskotekte Batı müzikleri, türküler çalınır, oyun havaları ile oyun oynanıyordu. Başgardıyanın yönettiği diskoteklerde en çok dönemin sevilen sanatçısı Nuri Sesigüzel’in plakları çalılıyordu. Dönemin Cezaevi Müdürü Sebahattin Arulat her gün diskodaki müzik yayını ile ilgileniyordu.³⁴²

³³⁶ **Yeni Asır**, 5 Ocak 1963, s.s. 5.

³³⁷ **Demokrat İzmir**, 14 Şubat 1963, s. 2.

³³⁸ **A.g.y.**, 13 Temmuz 1963, s. 2.

³³⁹ **A.g.y.**, 1 Şubat 1964, s. 2.

³⁴⁰ **A.g.y.**, 3 Nisan 1964, s. 2.

³⁴¹ **A.g.y.**, 14 Ocak 1965, s. 2.

³⁴² **A.g.y.**, 2 Mart 1970, s. 1.

(Cezaevi Müdürü ve Baş Gardiyan pikaptan müzik yayını yaparken, Yeni Asır, 2 Mart 1970)

1978 yılına gelindiğinde Buca Cezaevinde sosyal açıdan önemli bir adım atılmıştır. Kimsesiz mahkûmların hayata bağlanması amacıyla ülke çapında gönüllü ziyaretçi ekiplerinin kurulmasına karar verilmiştir. Bu ekipler sayesinde kimsesi olmayan mahkûmlar da artık haftanın belirli günlerinde ziyaret edilebilecektir. Bu şekilde mahkûmların hayata bağlanması sağlanacaktır.³⁴³

Buca Cezaevinde önceki yıllarda olduğu gibi 1979 yılında da mahkûmlara meslek edindirme çalışmaları sürüyordu. Bu yıla bakıldığında iki yabancı uyruklu mahkûmun mobilya eğitimi aldıklarını ve tahliyelerinden sonra Napoli'ye dönerek mobilya atölyesi açmaya karar vermişlerdir.³⁴⁴

³⁴³ **Demokrat İzmir**, 7 Mayıs 1978, s. 5.

³⁴⁴ **Yeni Asır, Sarmaşık**, 27 Eylül 1979, s. 1.

(Cezaevinde mobilya atölyesinde çalışan mahkûmlar, Yeni Asır-Sarmaşık, 27 Eylül 1979)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BUCA'DA EKONOMİK HAYAT (1950-1980)

Cumhuriyet tarihinden önce, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ülke ekonomisinin durumu oldukça kötüydü. Kapitülasyonlar Osmanlı Devleti'nin ekonomisini çökertmişti.³⁴⁵ Bu nedenle Kurtuluş Savaşı askeri, siyasi ve aynı zamanda ekonomik özgürlük mücadelesiydi. Türkiye bu mücadeleye topyekûn girmiştir. Tabii ki de olağanüstü şartlarda savaşılmış, maddi anlamda sıkıntılar yaşanmış ancak zor da olsa üstesinden gelinmiştir.³⁴⁶ Cumhuriyetin ilk yedi yılında ekonomi ağır bir gelişim gösterse de, 1930'lu yıllarda ülke ekonomisi daha iyi bir konuma gelmişti.³⁴⁷ Ekonominin düzelmesi için kalkınma planları yapılmış ve uygulanmıştı.³⁴⁸ Fakat İkinci Dünya Savaşı ekonomik gelişmenin seyrini değiştirmişti. Atatürk'ün vefatının ardından, yaklaşık bir yıl sonra başlayan İkinci Dünya Savaşı, maddi anlamda henüz toparlanmaya başlayan ülkemiz genelinde, yeniden ekonomik sıkıntılara neden olmuştur. Ülkemiz, bu savaşa fiilen dâhil olmayıp, tarafsızlık politikası izlemesine rağmen, olası bir savaşa çekilme durumuna karşı seferberlik ilan etmiştir.³⁴⁹ 1945 yılında savaş bitmiş ancak bu kez de soğuk savaş döneminin başlamasıyla yaşanan maddi sıkıntılar bitmemiştir.

1950'li yıllara baktığımızda, tüm Türkiye'de olduğu gibi Buca'da da ekonomik sıkıntılarının devam ettiğini görüyoruz. Şüphesiz ekonomiyi etkileyen tek unsur İkinci Dünya Savaşı değildir. Değişen hükümetler, yerel yönetimler, buna bağlı olarak siyasi görüş farklılıkları da ekonominin ne yönde şekilleneceğini ya da değişeceğini belirlemiştir.

³⁴⁵ Alptekin Müderrisoğlu, **Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s. 42.

³⁴⁶ Aydeniz Çapar, **Bağımsızlık Savaşçısı Atatürk**, Etki Yayınları, İzmir, Eylül 2017, s. 138.

³⁴⁷ Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s.s. 174-178.

³⁴⁸ Tevfik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, İmge Kitabevi yayınları, Eylül 2008, s. 404.

³⁴⁹ Kemal Arı, **Türk Devrim Tarihi 2**, Zeus Kitabevi, İzmir, 2013, s. 316.

Buca'da ekonomik anlamda yapılan değişikliklere ilk örnek; 1950 yılının Aralık ayına gelindiğinde, bir süredir işlemeyen Buca Dutlu Sokak'ta bulunan halkevinin tütün deposuna çevrilme kararıdır. 1950 yılında Buca'da Dutlu Sokak'ta yer alan ve kültürel faaliyetler için yapılan halkevinin, amacını aşması nedeniyle tütün deposu haline getirilmesi kararlaştırılmıştır.³⁵⁰ 1951'de senesinde ise Suphi Erkin'in Belediye Başkanı olduğu dönemde Buca'ya bir ekmek fabrikası açılmasına karar verilmiştir. Ege'nin ilk ekmek fabrikası olacak olan bu fabrika, hem istihdam hem de ekonomik açıdan Buca'ya büyük katkı sağlayacaktı.

1955 yılında İzmir genelinde, arıcılık faaliyetleri üzerine adımlar atıldığı görülmektedir. Arıcılığın gelişmesi için ilçemizde bulunan Buca Bucak Arıcılar Derneği, Ziraat Vekâleti nezdinde yeni isteklerde bulunmuşlardır. Köylüye verilen arıcılık kredisinin amacına uygun değerlendirilmesi ve verimli bir şekilde kullanılması için kredinin yanında köylüye kovan dağıtımının da yapılmasına karar verilmiştir. Sunulan imkânlardan faydalanacak olan köylülerin, Ziraat Vekâleti tarafından bir hafta süreyle eğitime tabii tutulup arıcılık konusunda bilgilendirilmesine karar verilmişti. Bunun dışında dernek, arıcılığın ilerleyebilmesi adına, arıcılık yapılacak bölgede kovanların tam anlamıyla çalışabilmesi için çevrede nektar veren ağaçların yetiştirilmesini talep etmiştir. Ziraat Vekâleti talepleri dinleyerek bu konuda araştırmalar yapmaya başlamıştır.³⁵¹

Halkın ekonomik durumunu ya da ekonominin halk üzerine etkilerini incelediğimizde, 1950'li yıllarda özellikle pazarlarda, vatandaşların dönem dönem sebze fiyatlarındaki artıştan şikâyet ettiklerini görüyoruz. Buca halkı o yıllarda, bazı dönemlerde pazar fiyatlarının, İzmir'e göre iki katını bulmasından rahatsız olduklarını belirtmiş ve bu durumun çözülmesini istemişlerdir.³⁵²

1960-1970 yılları arasında köy halkı geçimini üzüm ve bardacık yetiştiriciliği yaparak kazanırken, Buca'nın merkezinde ise hayvancılık yapan sadece birkaç aile vardı. Vatandaşın büyük çoğunluğu ise fabrikalarda çalışırdı.³⁵³

1960'lı yıllara baktığımızda ise Belediye otobüs işçilerinin gerek bayram ikramiyeleriyle, gerek maaşlarıyla ilgili olarak problemler yaşadıklarını görüyoruz.

³⁵⁰ **Yeni Asır**, 7 Aralık 1950, s. 4.

³⁵¹ **A.g.y.**, 3 Şubat 1955, s. 2.

³⁵² **A.g.y.**, 21 Haziran 1955, s. 3.

³⁵³ Eşfak Yurdanur'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 14.05.2019)

1961 yılında Sürücüler sendikasından bildirildiğine göre Buca Belediyesi emrinde çalışan işçilerin her ayın birinde yatması gereken ücretleri, ayın 8-9'u gibi yatmaktadır. Sendika bu durumu İçişleri Bakanlığına bildirmiştir. Belediye yetkilileri ücretlerde gecikme olduğunu kabul etmiş ve “Her ayın başında yapılması gereken ödemelerden dolayı birkaç gün gecikme yaşanmaktadır. Bu durum elde olmayan sebeplerden dolayıdır” şeklinde açıklama yapmışlardır.³⁵⁴ Belediyenin yıllık ücretli izinlerini kullanan işçilerin de, izin sürelerince verilmesi gereken ücretleri de alamamalarından dolayı İşçi Sendikaları Birliği, Valiliğe bir dilekçe yazmış ve durumun düzeltilmesini istemiştir. Buca Belediye Başkanı ise, ücretlerin para olmadığı için verilemediğini, aynı yıl 5 Aralık'ta gerekli ödemelerin yapılacağını belirtmiştir. İşçiler paralarını 5 Aralık'ta alamadıkları takdirde topluca işi bırakacaklarını ifade etmişlerdir.³⁵⁵ Vali muavini Şevket Güreş işçilerin haklarının verilmesi için Belediye ile görüşmüştür. Buca Belediye Başkanı ücretlerin, söz verildiği gibi 5 Aralık tarihinde ödeneceğini bildirmiştir.³⁵⁶

1962 yılında da işçiler için durum çok farklı olmamıştır. Bayram ikramiyelerini alamayan işçiler, belediyeden beklentilerini açıklamışlardır.³⁵⁷ Aynı yılın Haziran ayına gelindiğinde Buca otobüs personeli maaşlarını toplamda 45 gündür alamadıkları için bir saatlik oturma eylemi yapmıştır. Ücretlerini alamadıkları takdirde otobüsleri çalıştırmayacaklarını belirten personeller, yaklaşık sekiz senelik tatil yevmiyelerini de alamadıklarını, belediye ile mahkemelik olduklarını ve davayı kazanmalarına rağmen hala ücretlerinin ödenmediğini belirtmişlerdi. Buca Belediyesi ise işletmenin zararda olduğunu, bu nedenle maaşlarda gecikmenin yaşandığını beyan etmiştir.³⁵⁸ Tüm bu kargaşanın sonucunda, 11 Haziran tarihinde işçilerin maaşları yatırılmış, Buca Belediyesi otobüs işletiminden zarar ettiği için işletmeyi devretmeye karar vermiştir.³⁵⁹

³⁵⁴ **Yeni Asır**, 10 Kasım 1961, s. 2.

³⁵⁵ **A.g.y.**, 3 Aralık 1961, s. 2.

³⁵⁶ **A.g.y.**, 5 Aralık 1961, s. 2.

³⁵⁷ **A.g.y.**, 12 Mayıs 1962, s. 2.

³⁵⁸ **A.g.y.**, 9 Haziran 1962, s. 7.

³⁵⁹ **A.g.y.**, 12 Haziran 1962, s. 2.

1970 yılında ise yine 1 aylık maaşlarını alamayan Buca otobüs şoförleri, Mart ayında yaklaşık 7 günlük bir greve girmişler, ancak bu grevin ardından maaşlarını alabilmişlerdir.³⁶⁰

1971 yılında Yüksel Çakmur Belediye Başkanlığı'na geldiğinde Buca Belediyesi'nin maddi problemleri bitmemiştir. Fakat Yüksel Çakmur bu problemleri çözme konusunda istekli olduğunu belirtmiştir. Çakmur, belediyenin kaynaklarındaki yetersizliği ve halkın beklentisini düşünerek imece usulü bir çalışma başlatmıştır. Kendisi bizzat halkla birlikte yol ve kanalizasyon çalışmaları için kazılara katılmıştır. Bu sayede 260 bin TL ye mal olacak olan işleri 40 bin TL ye mal etmeyi planlamıştır.³⁶¹ Ayrıca Yüksel Çakmur döneminde çevre illerde ve merkezde kömür 215tl den satılırken Çakmur'un aracılığı ortadan kaldırması nedeniyle, Buca halkı kömürü de 180 TL gibi bir ücrete almıştır.³⁶²

(Vatandaşlar kömür tevzi yerinde kömür alırken, Demokrat İzmir, 3 Kasım 1972)

Buca'da ekonomi 1970'li yıllarda günden güne düzeliyordu. Tabii ki bunda Yüksel Çakmur yönetiminin başarısıydı. Tıpkı kömür fiyatlarında olduğu gibi et fiyatlarını da düşüren Çakmur, etin kilosunun belediye kontrolü altında 18 TL olacağını bildirmiştir. Aynı dönemlerde İzmir'in merkezinde ise etin kilosu 30 TL'yi

³⁶⁰ **Yeni Asır**, 27 Mart 1970, s. 2.

³⁶¹ **Demokrat İzmir**, 9 Mayıs 1971, s. 1.

³⁶² **A.g.y.**, 3 Kasım 1972, s. 1.

bulmaktadır. Buca Belediyesi artık pahalılıkla mücadele eden bir belediye şeklini almıştır.³⁶³

Yaşanan ekonomik gelişmeler sadece Yüksel Çakmur'un değil, vatandaşın da büyük katkısı ile gerçekleşmiştir.1971 yılına gelindiğinde Şirinyer'de 100 ailenin birleşerek pahalılık karşısında bir tüketim kooperatifi kurmuşlardır. Bu kooperatifle yiyecek ve giyecekler piyasadan daha ucuza karşılanabilecekti. Kooperatifin çalışma sistemine göre üye olan kişiler, yıllık 500 TL ödeyecekler ve yılsonunda kalan kar üyeler arasında paylaşılacaktır.³⁶⁴

Yüksel Çakmur'un Belediye Başkanı olarak seçilmesinden bir süre sonra işçilerin maaşlarına da zam yapılmıştır. Hatta o döneme kadar yapılmamış büyüklükte bir zam gerçekleştirilmiştir. Sendikalar ve Buca Belediyesi tarafından yapılan görüşmeler sonucunda iki yıllık toplam 40TL zamda karar kılınmıştır. O dönemin Ges-İş sendika başkanı Osman Soğukpınar, 12 yıllık sendika görevi süresince bu şekilde bir anlaşma imzalamadıklarını belirterek memnuniyetini dile getirmiştir.³⁶⁵

1974 yılına gelindiğinde Belediye Başkanı Işıl Saygın döneminde ekonomik sorunlar yeniden gündeme gelmiştir. Belediyenin Süha Göksel döneminden kalan borçları ödenmediği için bölgede öncelikle elektrik, ardından su kesintisi yaşanmıştır. Bunun üzerine o dönemde imarına devam edilen 14 ekmek fabrikası ve fırın imalatını durdurmuştur. Halkın bir kısmı Buca Belediyesi'nin borcunu ödemesini isterken, bir kısmı da yardım kampanyaları başlatmayı önermişlerdir. Kimilerine göre Işıl Saygın aynı yıl ESHOT Genel Müdürlüğü ile Buca Belediyesinin imzalamış olduğu protokolüne uymadığı için Buca Halkı karanlıkta kalmıştır.³⁶⁶ Yaşanan bu karmaşada dönemin Belediye Başkanı Işıl Saygın ESHOT ile yapılan protokol anlaşması gereğince borcun bir kısmını ödeyerek elektriği yeniden bağlatmıştır.³⁶⁷

1975 yılına gelindiğinde Buca Belediyesi birikmiş borçlarından ötürü dönemin Belediye Başkanı Işıl Saygın'ın önerisi üzerine Belediyeye ait 41 arsanın

³⁶³ **Demokrat İzmir**, 9 Aralık 1972, s. 3.

³⁶⁴ **A.g.y.**, 15 Ağustos 1971, s. 1.

³⁶⁵ **A.g.y.**, 24 Ocak 1973, s. 7.

³⁶⁶ **A.g.y.**, 24 Mayıs 1974, s. 3.

³⁶⁷ **A.g.y.**, 25 Mayıs 1974, s. 1.

satılmasına karar vermiştir. Konu Belediye meclisinde görüşülürken dönemin CHP meclis üyeleri bu arsaların satılması durumunda hastane, okul sosyal tesislerin yapılamayacağını belirtmiş olsalar da karar kabul edilmiştir. Dönemin CHP'li üyeleri kararın durdurulması için İzmir Valiliği'ne ve İmar ve İskân Bakanlığı'na başvurmuşlardır.³⁶⁸ 1975 yılının özellikle Ocak ayındaki meclis oturumları hareketli geçmiştir. Hatta bahsi geçen dönemde bir oturum esnasında AP'li meclis üyesi Çelçi Sancaktar bıçakla yaralanmıştır.³⁶⁹

1978 yılına gelindiğinde Buca ve Şirinyer'de ekmeğin gramajının azaltıldığı anlaşılmıştır. Vatandaşların durumu Valiliğe bildirmesi sonucunda valilikte yapılan tartımlarda 100 gr eksik gelen ekmeğin için Buca Belediyesine uyarı yazısı gönderilmiştir.³⁷⁰ Aynı yıl bir de kömür krizi yaşanmıştır. Buca ve Şirinyer halkı parasını ödedikleri kömürleri aylarca alamamışlardır. O dönemde Işıl Saygın'ın kömürleri hatırı sayılır kişilere verdiği konuşulmaya başlanmıştır.³⁷¹ Işıl Saygın ise Soma'dan kömür geldikçe dağıtıldığını fakat nüfusun 100 bin kömür miktarının ise 9 ton olduğunu bu nedenle yetmediğini belirtmiştir.³⁷²

(Vatandaşlar, ücretlerini ödedikleri kömürleri alabilmek için beklerlerken, Demokrat İzmir, 2 Mart 1978)

³⁶⁸ **Demokrat İzmir**, 23 Ocak 1975, s. 3.

³⁶⁹ **A.g.y.**, 8 Şubat 1975, s. 1.

³⁷⁰ **A.g.y.**, 7 Ocak 1978, s. 3.

³⁷¹ **A.g.y.**, 2 Mart 1978, s. 3.

³⁷² **A.g.y.**, 8 Mart 1978, s. 3.

1979 yılında Belediye Başkanı olan Işıl Saygın dönem dönem halkın takdirini de kazanmıştır. Aynı yılın bayram döneminde işçilere hem ikramiye hem de o dönemde teminat sıkıntısı yaşanan yağ ve deterjan dağıtarak işçilerin gönüllerini almıştır.³⁷³ Ayrıca o yıllarda Işıl Saygın Pazar yerlerini ziyaret ederek fazla fiyata ürün satan satıcıları Pazar yerinden çıkartmıştır. Hafta sonları Belediye çalışanlarının izinlerini iptal ederek, çalışanlarıyla birlikte pazarda fiyat ve ürün kontrolü yapan, bozuk et ürünlerini toplatan Işıl Saygın, halkı memnun etmeyi başarmıştır.³⁷⁴

(Işıl Saygın, işçilere yağ ve deterjan dağıtırken, Yeni Asır, 23 Ağustos 1979)

³⁷³ Yeni Asır, 24 Ağustos 1979, s. 13.

³⁷⁴ A.g.y., 13 Nisan 1980, s. 1.

(Işıl Saygın Pazar yerlerini denetlerken, Yeni Asır, 13 Nisan 1980)

1980 darbesinden sonra Buca Belediye Başkanı Sakıp Ersü olmuştur. Ekim ayında Ersü'nün emriyle fırınlar ve işyerleri kapatılmıştır. O yıl bayram süresince bu uygulamaya devam edileceği açıklanınca Ekmek sıkıntısı çeken Buca halkı yakın semtlere giderek ihtiyaçlarını temin etmeye çalışmışlardır.³⁷⁵

³⁷⁵ Yeni Asır, 30 Ekim 1980, s. 3.

KISALTMALAR

A.g.e: Adı geçen eser

A.g.y: Adı geçen yayın

B: Basım

C: Cilt

S: Sayfa

SONUÇ

Yapılan araştırmalar sonucunda, 1950-1980 yılları arasında Buca ve Buca'da yaşam ile ilgili pek çok bilgiye ulaştığ. İlk olarak sağlık alanında, ülkenin büyük bir bölümünün vereme karşı mücadelede verdiği bu dönemde, Buca'da yaşananları inceledik. Toplumsal dayanışmanın her alanda olduğu gibi sağlık alanında da ne kadar önemli olduğunu gördük. Ayrıca yaklaşık on yıl süren Kızılay Kampları sayesinde, sağlığına kavuşan yüzlerce çocuk olduğu bilgisini edindik.

Bahsi geçen yıllarda Buca'da sosyal ve kültürel hayata baktığımızda ise, dönemin şartları da göz önünde bulundurulursa, bölgenin oldukça aktif bir hayata sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Özellikle okullarda düzenlenen kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerle gençlerin gelişiminin desteklendiğini, bayramların coşkuyla kutlandığını, dönemin belediye başkanlarının, vatandaşların sosyal ve kültürel hayatlarına katkıda bulunabilmek adına adımlar attıklarını görüyoruz. Buca'da düzenlenen at yarışları ise şüphesiz, bu dönemde hem sosyal, hem de ekonomik hayatın önemli bir parçasını oluşturmuştur.

İncelediğimiz otuz yıllık sürecin büyük bir bölümünde, insanların maddi ve manevi dayanışma içerisinde olması, güzel gelişmelerin temelini oluşturmuştur. Fakat 1970'li yıllardan itibaren, yavaş yavaş başlayan ve bir süre sonra Türkiye'nin pek çok şehrinde görülen siyasi çatışmalar ne yazık ki İzmir'e ve Buca'ya da sıçramıştır. Ülke genelinde yaşanan siyasi kargaşa, gençler arasında bir çatışmaya dönüşmüştür. Bu durum da, ister istemez vatandaşlar arasında kısmi bir bölünmeye neden olmuştur.

1950-1980 yılları arasında, yine pek çok bölge de olduğu gibi, Buca'da da göçe bağlı bir nüfus artışı yaşanmış, yaşanan nüfus artışı nedeniyle sosyal ve ekonomik hayatta sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Elbette ki belediye başkanları yaşanan sorunlara çözümler bulmaya çalışmışlardır fakat artmaya devam eden nüfus yüzünden kalıcı çözümler bulmakta zorlanmışlardır. Bir toplum için temel ihtiyaç

olan su, yol, ulaşım gibi konularda yaşanan sorunları çözmek, çok da kolay olmamıştır.

Buca üzerine yapmış olduğumuz bu otuz yılı kapsayan çalışma ile özellikle sosyal ve kültürel tarih alanında, ilerleyen süreçlerde, yerel tarih üzerine yapılacak çalışmalara katkıda bulunabilmeyi mit ediyoruz. Ayrıca bu çalışma ile Buca'nın unutulana ya da geri planda kalan toplumsal tarihini yeniden ön plana çıkarmayı hedefliyoruz.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Demokrat İzmir

Yeni Asır

II. Kitaplar

AHMAD, Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)**, 4. b., Hil Yayın, İstanbul, 2010

ARI, Kemal, **Türk Devrim Tarihi 2**, Zeus Kitabevi, İzmir, 2013

ÇAPAR, Aydeniz, **Bağımsızlık Savaşçısı Atatürk**, Etki Yayınları, İzmir, Eylül 2017

ÇAVDAR, Tefik, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi**, İmge Kitabevi yayınları, Eylül 2008

DÖLEN, Emre, **Türkiye Üniversite Tarihi 5, Özerk Üniversite Dönemi 1946-1981**, 1. b., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010

GEDİKLER, GÖLGESİZ, Hülya, **1950'li Yıllarda İzmir**, Şenocak Yayınları, İzmir, 2012

GÖÇMENOĞLU, Tayfur, **Beşonsekiz Treni**, Belsan Basın Yayın Medya Hizmetleri, İzmir, 2006

KARPAT, Kemal H., **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s174, 178

KILIÇ, Sezen, **Türk-Alman İlişkileri ve Türkiye'deki Alman Okulları**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005

KOCABAŞ, Kemal, **Kızılçullu Köy Enstitülü Yıllar**, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, 2011

MÜDERRİSOĞLU, Alptekin, **Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s42

ORTAYLI, İlber, KÜÇÜKKAYA, İsmail, **Cumhuriyetin İlk Yüzyılı 1923-2023**, 1. b., Timaş Yayınları, İstanbul, 2012

TANÖR, Bülent, **Kurtuluş Kuruluş**, 10. b., Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010

TURAN, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi 4 (Birinci Kısım)**, 1. b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999

TURAN, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi 4. Kitap (İkinci Bölüm)**, 1. b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999

TURAN, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi 5. Kitap**, 1. b., Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002

III. Makaleler

Ayşe Yüce, "Türkiye'de Tüberkülozun Durumu", Klimik, s. 12, s. 15.

IV. İnternet Kaynakları

<http://www.buca.bel.tr/Buca-Hakkinda/1/tarihce/buca.html>

<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/tuberkuloz-baskanligimiz/tarihte.html>

<http://www.inkilaptarihi.gen.tr/1950li-yillarda-turkiyede-sosyal-ve-kulturel-hayat/>

https://www.klimik.org.tr/wp-content/uploads/2013/10/Tu_rkiye-de-

[Tu_berku_lozun-Durumu-24-Ekim-2013-KLI_MI_K.pdf](https://www.klimik.org.tr/wp-content/uploads/2013/10/Tu_rkiye-de-Tu_berku_lozun-Durumu-24-Ekim-2013-KLI_MI_K.pdf)

<https://tarihportali.net/soguk-savas-doneminde-turkiyede-sosyal-ve-kulturel-hayat>

V. Sözlü Tarih Görüşmeleri

Aydın Çağatay'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 20.05.2015)

Bülent Mat'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 02.06.2015)

Doğan Kantarcıoğlu'yla yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 16.06.2015)

Engin Dünyaoğulları'yla yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.05.2015)

Eşfak Yurdanur'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 14.05.2019)

Gürcan Bucalılar'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 12.05.2015)

Saadettin Özceri'yle yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.05.2015)

Salih Ören'le yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 20.05.2015)

Sefer Olmaç'la yapılan görüşme (Görüşme Tarihi: 26.05.2015)

